

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

OPINTO-OHJAUKSEN TOTEUTUMINEN – ARVIOINTITULOKSIA OPPVELVOLLISUUSIKÄISTEN KOULUTUKSISTA

JULKAISUT 30:2023

Kati Jokio | Siru Myllykoski-Laine |
Saara Nousiainen | Jukka Marjanen

OPINTO-OHJAUKSEN TOTEUTUMINEN - ARVIOINTITULOKSIA OPPVELVOLLISUUSIKÄISTEN KOULUTUKSISTA

Kati Jokio

Siru Myllykoski-Laine

Saara Nousiainen

Jukka Marjanen

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Julkaisut 30:2023

JULKAISIJA Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

KANSI JA ULKOASU Juha Juvonen (org.) & Ahoy, Jussi Aho (edit)

ISBN 978-952-206-823-1 pdf

ISSN 2342-4184 (verkkojulkaisu)

© Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Julkaisija

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (KARVI)

Julkaisun nimi

Opinto-ohjauksen toteutuminen – arviointituloksia oppivelvollisuusikäisten koulutuksista

Tekijät

Kati Jokio, Siru Myllykoski-Laine, Saara Nousiainen ja Jukka Marjanen

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) arvioi vuosina 2022–2024 oppivelvollisuuden laajentamisen lakimuutoksen myötä opinto-ohjausta eri koulutuksissa. Arvioinnilla selvitetään opinto-ohjauksen kokonaisuutta perusopetuksessa, toisella asteella sekä valmentavissa koulutuksissa. Arviointi on osa Karvin vuosien 2020–2023 arviointisuunnitelmaa. Arvioinnin ensimmäisen vaiheen raportissa tarkastellaan erityisesti opinto-ohjauksen kokonaisuuden sekä uusien ohjauksen muotojen toteutumista ja toimivuutta. Arvioinnin kohteina ovat opinto-ohjauksen riittävyys, ohjaustarpeiden tunnistaminen, opinto-ohjauksen resursointi sekä opinto-ohjaukseen liittyvän yhteistyön toimivuus kouluissa ja oppilaitoksissa. Ensimmäisen vaiheen arviointiaineistona ovat kyselyt opetus-, ohjaus- ja johtohenkilöstölle, oppilaiden ja opiskelijoiden ryhmähaastattelut sekä henkilöstöhaastattelut. Arviointiaineistoa tukevat myös erilaiset rekisteriaineistot. Henkilöstölle suunnattuun kyselyyn vastasi keväällä 2023 yhteensä 1672 henkilöä kaikilta kouluasteilta. Oppilas- ja opiskelijaryhmähaastatteluja järjestettiin keväällä 2023 yhteensä 53. Täydentävät henkilöstöhaastattelut aikuisten perusopetuksen sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen henkilöstölle toteutettiin syyskuussa 2023, ja näitä oli yhteensä viisi.

Perusopetuksen henkilöstö koki oppilaanohjauksen organisoinnin sekä siihen liittyvän yhteistyön niin muun henkilöstön kuin huoltajien kanssa toteutuvan melko hyvin. Yhteistyö psykologipalvelujen kanssa arvioitiin toimivan heikommin. Oppilaanohjaajat kokivat, että oppilaanohjaus vastaa hyvin oppilaiden tarpeita niin nykyisiä opintoja kuin jatko-opintojakin ajatellen, ja henkilökohtaista ohjausta on tarpeen mukaan hyvin saatavilla.

Perusopetuksessa tulee oppivelvollisuuden laajentamisen myötä tarjota 8.–9. -luokkalaisille oppilaille heidän tarpeensa mukaan *tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta*. Henkilöstön mukaan kouluissa oli hyviä käytänteitä tehostetun oppilaanohjauksen tarpeiden kartoitukseen sekä henkilöstön väliseen yhteistyöhön liittyen. Henkilöstö arvioi, että oppilaiden yhdenvertaisuus tehostetun ohjauksen saatavuudessa toteutuu hyvin ja yksilöllisen ohjauksen määrää oli, resurssista riippuen, saatu lisättyä oppilaitoksissa. Hyviksi käytännöiksi nostettiin myös yksilölliset tapaamiset ja räätälöidyt tutustumiset esimerkiksi toisen asteen oppilaitoksiin. Kuitenkin resurssien lisääminen ja kohdentaminen tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen nousi aineistosta keskeiseksi kehittämistarpeeksi. Lisäksi tärkeäksi koettiin koko henkilöstön tietoisuuden lisääminen tehostetusta henkilökohtaisesta oppilaanohjauksesta ja siitä, kuinka jokainen voi omasta työtehtävästään käsin toteuttaa oppilaanohjausta.

Oppilashaastattelujen perusteella oppilaanohjausta on hyvin tarjolla ja apua saatavilla. Kuitenkin oppilaat kokivat, että mikäli esimerkiksi jatko-opinnot tai opintovalinnat mietityttävät, täytyi heidän itse olla aktiivisia avunpyytäjiä. Monet oppilaat myös kokivat, että jatko-opintovaihtoehtoista

alettiin puhua liian myöhään ja sen myötä itse hakuvaihe tuli eteen liian nopeasti. Yksilöllisiä tapaamisia olisi kaivattu lisää. Lisäksi oppilaat toivoivat, että eri ammatteja ja aloja esiteltäisiin nykyistä laajemmin.

Henkilöstön mukaan sekä **ammattillisessa koulutuksessa että lukiokoulutuksessa** opinto-ohjauksen organisointi toteutuu pääosin hyvin. Henkilöstön resurssien riittävyys opinto-ohjauksen toteuttamiseen arvioitiin kielteisemmin. Molemmissa koulutuksissa henkilöstö arvioi opiskeluhoillon kanssa tehtävän yhteistyön toimivan heikoiten psykologipalvelujen kanssa. Lukiossa opinto-ohjaukseen liittyvä yhteistyö huoltajien kanssa arvioitiin melko toimivaksi; ammatillisessa koulutuksessa arviot olivat vaihtelevampia. Opinto-ohjaajat arvioivat opinto-ohjauksen saavutettavuuden toteutuvan hyvin sekä ammatillisessa koulutuksessa että lukiokoulutuksessa. Opinto-ohjaajien mukaan opinto-ohjaus vastaa opiskelijoiden tarpeisiin melko hyvin molemmissa koulutuksissa. Kuitenkin ammatillisessa koulutuksessa oppimistaitojen vahvistamiseen liittyvään ohjaukseen liittyy kehittämistarpeita. Lisäksi molemmissa koulutuksissa kolmannes opinto-ohjaajista arvioi, että työelämään siirtymisen pohdintoihin liittyvä ohjaus toteutuu korkeintaan kohtalaisesti.

Sekä ammatillisen että lukiokoulutuksen henkilöstön mukaan keskeyttämisuhan alaiset opiskelijat tunnustetaan melko hyvin ja heillä on yhdenvertaiset mahdollisuudet tarvitsemaansa lisäohjaukseen. Vastuuopettajan rooli lisäohjauksen tarpeen tunnistamisessa koettiin keskeiseksi. Molemmissa koulutuksissa ohjausprosessin toimivuuden kannalta keskeistä oli varhainen puuttuminen, moniammatillinen ja huoltajayhteistyö sekä yksilöllinen ohjaus. Lisäohjauksen tarve tulisi henkilöstön mukaan huomioida oppilaitoksen resursoinnissa nykyistä paremmin.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden mukaan vastuuopettajalla oli erityisen suuri rooli opiskelijoiden ohjauksessa. Lukiolaisetkin korostivat ryhmänohjaajan roolia ohjaustyössä, mutta kokivat että myös opinto-ohjaaja seuraa heidän opintojaan ja ottaa herkästi yhteyttä opintojen etenemiseen liittyvissä asioissa. Opiskelijat kokivat pääosin, että tarvittaessa opinto-ohjausta oli saatavilla. Kuitenkin molempien koulutusten opiskelijahaastatteluissa korostui, ettei ohjaustarpeita tai opiskelijan tilannetta riittävästi selvitetty ilman opiskelijan omaa aloitetta.

Oppivelvollisuuden laajennuttua aiemmat valmentavat koulutukset (VALMA, LUVA sekä perusopetuksen lisäopetus, ns. 10-luokka) yhdistettiin **tutkintokoulutukseen valmentavaksi koulutukseksi (TUVA)**. **Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (TELMA)** on tarkoitettu erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle, jolla ei sairauden tai vamman vuoksi ole mahdollisuutta siirtyä tutkintotavoitteiseen koulutukseen. Osa vapaan sivistystyön koulutuksen järjestäjistä alkoi toteuttaa **Opistovuosi oppivelvollisille -koulutusta** vuonna 2021. **Aikuisten perusopetuksessa** opiskelee myös oppivelvollisuusikäisiä, jotka voivat valmistuttuaan siirtyä toisen asteen koulutuksiin. TUVA-, TELMA- ja Opistovuosi-koulutusten sekä aikuisten perusopetuksen henkilöstön mukaan ohjaukselliset toimet ovat merkittävässä roolissa, ja koulutusta toteutetaan kunkin opiskelijan yksilölliset tarpeet huomioiden. Haastateltujen opiskelijoiden mukaan koulutuksissa ohjausta ja neuvontaa sai pääsääntöisesti hyvin, ja tukea koulutussiirtymiin oli saatavilla. TUVA-opiskelijoilla oli vaihtelevia kokemuksia yksilöllisten valintojen toteutumisesta opintojensa aikana.

Arvioinnin ensimmäisen vaiheen tulosten mukaan opinto-ohjauksen organisointi eri koulutuksissa toteutuu hyvin, mutta ohjaukseen käytettävän ajan sekä henkilöstömäärän riittävyyteen opinto-ohjauksen toteuttamisessa tulee kiinnittää huomiota. Arviointitulosten mukaan jaetun vastuun näkökulmaa ohjauksen toteuttamisessa on aiheellista vahvistaa. Tulokset viittaavat tarpeeseen selvittää psykologipalvelujen saatavuutta, sillä yhteistyön toimivuus psykologipalvelujen kanssa arvioitiin kaikissa koulutuksissa toimivan heikommin kuin yhteistyö koulu-/opiskelu-terveydenhuollon ja kuraattoripalvelujen kanssa.

Perusopetuksessa henkilöstön tietoisuutta tehostetusta henkilökohtaisesta oppilaanohjauksesta tulisi lisätä ja käydä yhteisesti läpi, miten kukin henkilöstön jäsen voi omasta työtehtävästään käsin toteuttaa oppilaanohjausta. Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen toteuttamisessa tulee kiinnittää huomioita resurssien riittävyteen. Erityisesti oppilaat, joilla on epäselvyyttä jatko-opintosuunnitelmistaan, hyötyisivät useammasta henkilökohtaisesta tapaamisesta oppilaanohjaajan kanssa yläkoulun aikana.

Ammatillisessa koulutuksessa ja lukiossa opiskelevien ohjauksessa on keskeistä varhainen puuttuminen ja opiskelijan pääseminen oikeanlaisen tuen ja ohjauksen piiriin, kun opiskelijan opintojen etenemiseen liittyy haasteita. Tämä vaatii riittävien ohjausresurssien takaamista osana kaikkien henkilöstöryhmien työtä sekä selkeitä ohjausprosesseja ja vastuuta.

TUVA-, Opistovuosi- ja TELMA-koulutuksilla sekä aikuisten perusopetuksella on paljon yhteisiä piirteitä; koulutukset ovat omalla tavallaan valmentavia tai valmistavia koulutuksia, joissa opinto-ohjauksella ja ohjauksellisella otteella on vahva rooli. Arviointiaineiston perusteella näissä koulutuksissa opiskelijat saavat yksilöllistä ohjausta, mutta yksilölliset valinnan mahdollisuudet opintojen suorittamisessa eivät aina toteudu.

Avainsanat: opinto-ohjaus, oppilaanohjaus, oppivelvollisuuden laajentaminen, tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus, perusopetus, ammatillinen koulutus, lukiokoulutus, nivelvaihekoulutus

Utgiven av

Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU)

Publikationens namn

Hur fungerar studiehandledningen? – Utvärderingsresultat för utbildningar för studerande i läropliktsåldern

Författare

Kati Jokio, Siru Myllykoski-Laine, Saara Nousiainen och Jukka Marjanen

Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) utvärderade 2022–2024 hur studiehandledningen genomförs inom olika utbildningar i och med lagändringen om utvidgad läroplikt. I utvärderingen utreds studiehandledningen som helhet inom den grundläggande utbildningen, på andra stadiet och i handledande utbildningar. Utvärderingen ingår i NCU:s utvärderingsplan för 2020–2023, och i rapporten för det första skedet granskas i synnerhet hur studiehandledningen som helhet samt de nya handledningsformerna genomförs och fungerar. Utvärderingen gäller studiehandledningens tillräcklighet, identifieringen av handledningsbehoven, hur resurserna syns i genomförandet av studiehandledningen samt hur samarbetet i anslutning till studiehandledningen fungerar i skolor och läroanstalter. Utvärderingsmaterialet i det första skedet består av enkäter till undervisnings-, handlednings- och ledningspersonalen, intervjuer med elever och studerandegrupper samt personalintervjuer. Som komplement till utvärderingsmaterialet används också olika registermaterial. Personalenkäten besvarades våren 2023 av sammanlagt 1 672 personer från alla utbildningar som ingick i utvärderingen. Våren 2023 ordnades sammanlagt 53 intervjuer med elev- och studerandegrupper. De kompletterande personalintervjuerna för personalen inom den grundläggande utbildningen för vuxna och för personalen inom TELMA-utbildningen genomfördes i september 2023, och dessa var sammanlagt fem.

Personalen inom **den grundläggande utbildningen** upplevde att samarbetet kring elevhandledningen fungerade och var tydlig både beträffande den övriga personalen (exkl. psykologtjänster) och vårdnadshavarna. Däremot upplevde man att de tidsmässiga resurserna för personlig elevhandledning och personalresurserna i förhållande till elevantalet förverkligades sämre. Studiehandledarna upplevde ändå att elevhandledningen motsvarade elevernas behov väl både med tanke på nuvarande studier och fortsatta studier, och att det finns tillgång till personlig handledning vid behov. Enligt elevintervjuerna finns det gott om elevhandledning och hjälp att få. Eleverna upplevde dock att de själva måste vara aktiva och be om hjälp om de till exempel funderar på fortsatta studier eller studieeval. Många elever upplevde också att man började prata om alternativen för fortsatta studier för sent och därmed kom själva ansökningsskedet emot för snabbt. Eleverna skulle ha behövt fler individuella möten. Dessutom önskade eleverna att olika yrken och branscher skulle presenteras i större utsträckning än i nuläget.

I och med att läroplikten utvidgas ska den grundläggande utbildningen erbjuda elever i årskurs 8–9 *intensifierad personlig elevhandledning* enligt deras behov. I utvärderingen kartlades god praxis för intensifierad personlig elevhandledning samt utvecklingsbehov inom den grundläggande utbildningen. Läroanstalterna hade hittat god praxis i anslutning till kartläggningen av behoven av intensifierad elevhandledning och hade intensifierat samarbetet inom personalen. Personalen

bedömde att elevernas jämlikhet i tillgången till effektiverad handledning förverkligas väl och att man, beroende på resurserna, hade kunnat öka mängden personlig handledning vid läroanstalterna. Som exempel på god praxis för intensifierad personlig elevhandledning lyfte personalen fram individuella möten och skraddarsydda introduktioner till exempel till läroanstalter på andra stadiet. Att öka resurserna och rikta dem till intensifierad personlig elevhandledning lyftes ändå fram ur materialet som ett centralt utvecklingsbehov. Ett annat viktigt utvecklingsområde som lyftes fram var att öka hela personalens medvetenhet om hur var och en utifrån sina egna arbetsuppgifter kan genomföra elevhandledning.

Enligt utvärderingen genomförs organiseringen av studiehandledningen i huvudsak väl inom både yrkesutbildningen och gymnasieutbildningen. Av alla faktorer i anslutning till organiseringen bedömdes personalens tillräckliga resurser för att genomföra studiehandledningen mest negativt. Både inom yrkesutbildningen och gymnasieutbildningen ansåg personalen att samarbetet med psykologtjänsterna fungerar sämst av de samarbeten som görs med elevvården. Enligt utvärderingen fungerar samarbetet med vårdnadshavarna i anslutning till studiehandledningen i huvudsak väl inom gymnasieutbildningen, medan resultatet var mer ojämnt inom yrkesutbildningen. Enligt utvärderingen motsvarar studiehandledningen i huvudsak studerandenas behov, men i synnerhet studiehandledarna inom yrkesutbildningen hade varierande erfarenheter av hur väl handledningen motsvarar behoven.

Enligt personalen inom både **yrkes- och gymnasieutbildningen** lyckas man väl identifiera studerande som riskerar avbryta sina studier och de har jämlika möjligheter till den tilläggshandledning de behöver. Personalen upplevde den ansvariga lärarens eller grupphandledarens roll som central för att identifiera behovet av ytterligare handledning. I båda utbildningarna var det viktigt med tidigt ingripande, multiprofessionellt samarbete, samarbete med vårdnadshavarna samt individuell handledning för att handledningsprocessen skulle fungera. Behovet av tilläggshandledning borde enligt personalen beaktas bättre i läroanstaltens resursfördelning.

Enligt studerande inom yrkesutbildningen hade den ansvariga läraren en särskilt stor roll i handledningen av studerande. Gymnasieeleverna betonade också grupphandledarens roll i handledningsarbetet, men upplevde att även studiehandledaren följer upp deras studier och lätt tar kontakt om hur studierna framskrider. Studerandena upplevde i huvudsak att det fanns tillgång till studiehandledning vid behov. Studerandena från båda utbildningarna betonade dock i intervjuerna att handledningsbehoven eller den studerandes situation inte utreddes tillräckligt utan den studerandes eget initiativ.

När läroplikten utvidgades sammanslogs tidigare handledande utbildningar (VALMA, LUVA samt påbyggnadsundervisningen efter den grundläggande utbildningen, den s.k. 10-klassen) till **utbildning som handleder för examensutbildning (Hux)**. De som studerar inom **TELMA-utbildningen** som förbereder för arbete och ett självständigt liv är inte i första hand inriktade på yrkesutbildning, men de studerande har ändå möjlighet att avlägga studier från grundexamen enligt egen studieplan. Utbildningsanordnarna inom fritt bildningsarbete började genomföra utbildningen **Folkhögskoleåret för läropliktiga** år 2021. Inom **den grundläggande utbildningen för vuxna** studerar också elever i läropliktsåldern som efter examen flexibelt kan övergå till utbildningar på andra stadiet. Enligt personalen inom utbildningar i övergångsskedet har handledningsåtgärderna en ytterst viktig roll och utbildningen genomförs med beaktande av varje studerandes individuella behov. Ur de studerandes synvinkel fick man i regel bra handledning och rådgivning i utbildningarna och det fanns stöd för utbildningsövergångarna. Hux-studerandenas erfarenheter varierade enligt hur deras individuella val genomfördes under studierna.

Enligt resultaten från utvärderingens första skede genomförs organiseringen av studiehandledningen i olika utbildningar väl, men det är viktigt att se till att det finns tillräckligt med tid för

handledningen och att personalmängden är tillräcklig för att genomföra studiehandledningen. Utvärderingsresultaten tyder på att det finns skäl att stärka perspektivet på delat ansvar i genomförandet av handledningen. Tillgången till psykologtjänster borde utredas närmare eftersom samarbetet med psykologtjänsterna uppfattades fungera sämre än samarbetet med skol- och studerandehälsovården och kuratorstjänsterna inom alla utbildningar.

Inom den grundläggande utbildningen bör man öka personalens medvetenhet om intensifierad personlig elevhandledning och gemensamt gå igenom hur var och en i personalen kan genomföra elevhandledning utifrån sina egna arbetsuppgifter. Det är viktigt att fästa uppmärksamhet vid tillräckliga resurser då man genomför intensifierad personlig elevhandledning. Särskilt elever som är osäkra över sina planer för fortsatta studier skulle ha nytta av flera möten med elevhandledaren under högstadiet.

Då man handleder studerande inom yrkesutbildningen och gymnasiet är det viktigt att ingripa i ett tidigt skede och att den studerande får rätt slags stöd och handledning när det finns utmaningar med hur studierna framskrider. Detta kräver att det finns tillräckliga handledarresurser som en del av alla personalgruppers arbete samt tydliga handledningsprocesser och ansvar.

Folkhögskoleåret, Hux- och TELMA-utbildningen samt den grundläggande utbildningen för vuxna har många gemensamma drag; utbildningarna är på sina egna sätt förberedande eller handledande utbildningar där studiehandledningen och det handledande greppet har en stark roll. Utifrån utvärderingsmaterialet verkar det som om studerandena i dessa utbildningar får individuell handledning, men de individuella valmöjligheterna i studierna förverkligas inte alltid.

Nyckelord: studiehandledning, elevhandledning, den utvidgade läroplikten, intensifierad personlig elevhandledning, grundläggande utbildning, yrkesutbildning, gymnasieutbildning, utbildning i övergångsskedet

Publisher

Finnish Education Evaluation Centre (FINEEC)

Name of publication

Realisation of student counselling - evaluation results from different types of education for students at compulsory school age

Authors

Kati Jokio, Siru Myllykoski-Laine, Saara Nousiainen, and Jukka Marjanen

The Finnish Education Evaluation Centre (FINEEC) is conducting an evaluation focusing on guidance counselling in different types and levels of education following the entry into force of a legislative amendment that extended compulsory education. This evaluation started in 2022 and will be concluded in 2024. The evaluation looks at guidance counselling in basic education, secondary education, and preparatory education. The evaluation is included in FINEEC's evaluation plan for 2020–2023. This first phase report examines particularly the realisation and effectiveness of guidance counselling in general as well as its new forms. The evaluation focuses on the adequacy of guidance counselling, identification of guidance needs, impact of resources on the implementation of guidance counselling, and the effectiveness of cooperation associated with guidance counselling in schools and educational institutions. The evaluation data include surveys addressed to teaching, guidance and management staff as well as interviews with student groups and staff members. The evaluation data are also supported by different types of register data. In spring 2023, a total of 1,672 people responded to the staff survey. A total of 53 interviews with student groups were conducted in spring 2023. Five complementary interviews with staff working in basic education for adults and preparatory education for working life and independent living (TELMA) were conducted in September 2023.

Basic education staff found cooperation related to guidance counselling with both other staff members with guardians effective and clear. Assessment of the cooperation with psychologists' services were more negative. Guidance counsellors felt that guidance counselling meets the students' needs well, both in view of their current studies and further studies, and personal guidance is readily available when needed.

After the extension of compulsory education, students in basic education grades 8 to 9 are to be offered intensified personal guidance counselling according to their needs. The evaluation mapped good practices and development needs of intensified personal guidance counselling in basic education. Educational institutions had come up with good practices for mapping students' needs for intensified guidance counselling and strengthened cooperation between staff members. The staff members said that students' equal access to intensified guidance was realised well, and educational institutions had managed to increase the amount of individual guidance provided, subject to availability of resources. Individual meetings and tailored introductions to secondary level educational institutions and similar were highlighted as good practices of intensified personal guidance. However, increasing the resources and allocating them to intensified personal guidance counselling emerged as a key development need in the data. In addition, increasing staff members'

awareness of the intensified personal guidance and how they can all provide guidance counselling in their roles were considered important development areas.

Based on the interviews with students, accessing guidance counselling and help is easy. However, the students found that if they had concerns over their further studies or study choices, for example, they had to take the initiative in asking for help themselves. Many students also felt that they were provided with information on options for further studies too late and, as a result, they were faced with the actual application stage too soon. The students wished to have more individual guidance meetings and they hoped that they would be introduced to a wider range of different occupations and fields.

According to the staff members in both **vocational and general upper secondary education**, guidance counselling is mainly well organised. The most negative assessments concerned sufficiency of personnel resources for the delivery of guidance counselling. When asked about cooperation with student welfare, the staff in both vocational and general upper secondary education said that cooperation with psychologist's services was the least effective. The respondents in general upper secondary education mainly found cooperation with guardians related to guidance counselling effective, whereas, in vocational education the responses varied. The guidance counsellors in both types of education considered the accessibility of guidance counselling to be good and found that guidance counselling matches students' needs quite well. However, guidance related to strengthening learning skills involves development needs in vocational education. In addition, a third of the study counsellors in both types of education estimate that the guidance related to the transition to working life is at most moderate.

According to both vocational and general upper secondary education staff, students at risk of dropping out are identified well and have equal opportunities for accessing the additional guidance they need. A group teacher's role was seen to be central in identifying needs for additional guidance. Early intervention, multi-professional cooperation, collaboration with the guardians and individual guidance played a central part in the effectiveness of the guidance process in both types of education. According to the staff members, the need for additional guidance should be addressed better in the educational institution's resource allocations.

According to the vocational students, the group teacher played a particularly important role in student guidance. The general upper secondary school students also emphasised the group teacher's part in counselling but felt that the guidance counsellor also monitors their studies and contacts them with a low threshold about their progress. The students mainly found that guidance counselling was available if necessary. However, the students felt that guidance needs were not investigated sufficiently without the student taking the initiative.

After the extension of compulsory education, previous preparatory education programmes (preparatory education for vocational education and training VALMA, preparatory education for general upper secondary education LUVA, and voluntary additional basic education, so-called grade 10) were combined into **preparatory education for programmes leading to an upper secondary qualification (TUVA)**. While the primary aim of students in **TELMA training**, which prepares them for working life and independent living, is not attending vocational education and training, they have the possibility to complete tailored studies included in vocational upper secondary qualifications. Liberal adult education providers began offering **one-year programmes for students subject to compulsory education** in 2021. Students at compulsory education age also study in **basic education for adults** and from where they can transition to upper secondary level.

According to staff working in transition phase education, guidance measures are of primary importance, and the education is delivered to meet each student's individual needs. According to the

student interviews, guidance and counselling were easily accessible, and support for educational transitions was available. The experiences of students in TUVA programmes varied as to how their individual choices were realised during their studies.

The findings of the first evaluation phase indicate that while guidance counselling in different types of education is well organised, attention should be paid to the time available for counselling and the adequacy of staff for delivering guidance counselling. The evaluation findings indicate that the perspective of shared responsibility should be strengthened in the delivery of guidance. The results indicate a need to consider the availability of psychologist's services as the cooperation was assessed to be least effective with the psychologist's services.

In basic education, the staff's awareness of intensified personal guidance counselling should be increased, and the staff should plan how all staff members can provide guidance counselling from their roles. Attention should be paid to sufficient resources for providing intensified personal guidance counselling. In particular, students who are uncertain about their plans for further studies would benefit from several meetings with the guidance counsellor in grades 7 to 9 of basic education.

When a student is experiencing challenges with progressing in their studies, early intervention, and the student's access to the right kind of support and guidance play a key role in the guidance of vocational and general upper secondary students. Precondition for this include ensuring that all staff groups have sufficient guidance resources in their work as well as clear guidance processes and responsibilities.

The TUVA and TELMA programmes, liberal adult education institutions' one-year programmes, and basic education for adults have many features in common; they are types of preparatory education in which guidance counselling and a counselling approach have a strong role. Based on the evaluation data, it appears that while students in these programmes receive individual guidance, their individual choices related to completing studies are not always realised.

Keywords: guidance counselling, extension of compulsory education, intensified personal guidance counselling, basic education, vocational education and training, general upper secondary education, transition phase education

Tiivistelmä	4
Sammandrag	7
Abstract	10
1 Johdanto	17
2 Opinto-ohjaus ja oppivelvollisuuden laajentamisen säädöstausta	21
2.1 Opinto-ohjaus.....	23
2.2 Tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus perusopetuksessa.....	24
2.3 Opinto-ohjaus toisen asteen tutkintokoulutuksissa.....	25
2.4 Opinto-ohjaus TUVA-, TELMA- ja Opistovuosi oppivelvollisille -koulutuksissa sekä aikuisten perusopetuksessa.....	26
2.5 Oppilas- ja opiskelijahuolto.....	27
3 Arvioinnin tehtävät ja toteutus	29
3.1 Arviointikysymykset.....	30
3.2 Arvioinnin toteutus.....	31
3.3 Kyselytiedonkeruu ja osallistujat.....	32
3.4 Oppilas- ja opiskelijahaastattelujen toteuttaminen ja osallistujat.....	37
3.5 Henkilöstöhaastattelujen toteuttaminen ja osallistujat.....	39
3.6 Aineiston analyysimenetelmät.....	40
4 Oppilaanohjaus perusopetuksessa	43
4.1 Oppilaanohjauksen organisointi perusopetuksessa.....	44
4.2 Oppilaanohjaukseen liittyvä yhteistyö oppilashuollon kanssa perusopetuksessa.....	45
4.3 Oppilaanohjaukseen liittyvä yhteistyö huoltajien kanssa perusopetuksessa.....	46
4.4 Oppilaanohjauksen saavutettavuus ja vastaavuus oppilaiden tarpeisiin perusopetuksessa.....	47
4.5 Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen toteutuminen perusopetuksessa.....	48
4.5.1 Avoimet vastaukset tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen käytännöistä.....	50
4.5.2 Avoimet vastaukset tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen kehittämistarpeista.....	51
4.6 Perusopetuksen 9.-luokkalaisten kokemuksia oppilaanohjauksesta perusopetuksessa.....	52
4.6.1 Oppilaiden kokemuksia ohjaustahoista.....	52
4.6.2 Oppilaiden kokemuksia oppilaanohjauksen saavutettavuudesta ja vastaavuudesta oppilaiden tarpeisiin.....	53

5 Opinto-ohjaus ammatillisessa koulutuksessa	58
5.1 Opinto-ohjauksen organisointi ammatillisessa koulutuksessa.....	59
5.2 Opinto-ohjaukseen liittyvä yhteistyö opiskeluhuollon kanssa ammatillisessa koulutuksessa	61
5.3 Huoltajayhteistyö opinto-ohjauksessa ammatillisessa koulutuksessa	61
5.4 Opinto-ohjauksen saavutettavuus ja vastaavuus opiskelijoiden tarpeisiin ammatillisessa koulutuksessa	62
5.5 Keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjaus ammatillisessa koulutuksessa.....	64
5.5.1 Avoimet vastaukset keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjauksen organisoinnista, hyvistä käytänteistä ja kehittämistarpeista ammatillisessa koulutuksessa.....	65
5.6 Amatillisten perustutkintokoulutusten opiskelijoiden kokemuksia opinto-ohjauksesta toisella asteella	67
5.6.1 Opiskelijoiden kokemuksia opinto-ohjauksen ohjaustahoista ammatillisessa koulutuksessa.....	67
5.6.2 Opiskelijoiden kokemuksia opinto-ohjauksen saavutettavuudesta ja vastaavuudesta opiskelijoiden tarpeisiin ammatillisessa koulutuksessa	68
6 Opinto-ohjaus lukiokoulutuksessa	72
6.1 Opinto-ohjauksen organisointi lukiokoulutuksessa	73
6.2 Opinto-ohjaukseen liittyvä yhteistyö opiskeluhuollon kanssa lukiokoulutuksessa	74
6.3 Huoltajayhteistyö opinto-ohjauksessa lukiokoulutuksessa	75
6.4 Opinto-ohjauksen saavutettavuus ja vastaavuus opiskelijoiden tarpeisiin lukiokoulutuksessa	75
6.5 Keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjaus lukiokoulutuksessa	77
6.5.1 Avovastaukset keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjauksen organisoinnista, hyvistä käytänteistä ja kehittämistarpeista lukiokoulutuksessa ...	77
6.6 Lukiolaisten kokemuksia opinto-ohjauksesta	80
6.6.1 Lukiolaisten kokemuksia ohjaustahoista	80
6.6.2 Lukiolaisten kokemuksia opinto-ohjauksen saavutettavuudesta ja vastaavuudesta opiskelijoiden tarpeisiin.....	81
7 Opinto-ohjaus TUVA-koulutuksessa	85
7.1 Opinto-ohjauksen organisointi TUVA-koulutuksessa.....	86
7.2 Opinto-ohjaukseen liittyvä yhteistyö opiskeluhuollon kanssa TUVA-koulutuksessa	87
7.3 Huoltajayhteistyö opinto-ohjauksessa TUVA-koulutuksessa	88
7.4 TUVA-koulutuksessa opiskelu ja opinto-ohjauksen erityispiirteet	88
7.5 TUVA-opiskelijoiden kokemuksia opinto-ohjauksesta ja opiskelusta TUVA-koulutuksessa	91

8 Opinto-ohjaus TELMA-koulutuksessa.....	95
8.1 Opinto-ohjauksen organisointi TELMA-koulutuksessa.....	96
8.2 Opinto-ohjaukseen liittyvä yhteistyö opiskeluhuollon kanssa TELMA-koulutuksessa.....	97
8.3 Huoltajayhteistyö opinto-ohjauksessa TELMA-koulutuksessa	98
8.4 TELMA-koulutuksessa opiskelu ja opinto-ohjauksen erityispiirteet	99
8.5 TELMA-opiskelijoiden kokemuksia opinto-ohjauksesta sekä opiskelusta TELMA-koulutuksessa	100
9 Opinto-ohjaus Opistovuosi oppivelvollisille -koulutuksessa	103
9.1 Opinto-ohjauksen organisointi Opistovuosi-koulutuksessa	104
9.2 Opinto-ohjaukseen liittyvä yhteistyö opiskeluhuollon kanssa Opistovuosi-koulutuksessa ..	105
9.3 Huoltajayhteistyö opinto-ohjauksessa Opistovuosi-koulutuksessa.....	106
9.4 Opistovuosi-koulutuksessa opiskelu ja opinto-ohjauksen erityispiirteet.....	106
9.5 Opistovuosi-koulutuksen opiskelijahaastattelut	107
10 Opinto-ohjaus aikuisten perusopetuksessa.....	110
10.1 Erityispiirteet opinto-ohjauksessa: ohjaus- ja opetushenkilöstön haastattelut.....	111
10.2 Aikuisten perusopetuksen opiskelijahaastattelut.....	112
11 Opinto-ohjaus osana oppijoiden opintopolkua – yhteenvetoa ja pohdintaa.....	114
11.1 Opinto-ohjauksen organisointi ja yhteistyö perusopetuksessa, ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa	116
11.2 Oppilaan- ja opinto-ohjauksen saavutettavuus ja vastaavuus oppijoiden tarpeisiin peruskoulussa, ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa	117
11.3 Tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus perusopetuksessa	118
11.4 Keskeyttämisen alaisen opiskelijoiden ohjaus ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa.....	120
11.5 Opinto-ohjauksen organisointi nivelvaihekoulutuksissa	121
11.6 Opiskelu ja opinto-ohjauksen erityispiirteet TUVAKoulutuksessa	122
11.7 Opiskelu ja opinto-ohjauksen erityispiirteet TELMA-koulutuksessa	123
11.8 Opiskelu ja opinto-ohjauksen erityispiirteet Opistovuosi oppivelvollisille -koulutuksessa...	123
11.9 Opiskelu ja opinto-ohjauksen erityispiirteet aikuisten perusopetuksessa.....	124
12 Luotettavuustarkastelu.....	126
13 Seuraavat askeleet	130
14 Lähteet.....	132
15 Liitteet	136

Johdanto

1

Laajennettua oppivelvollisuutta koskeva laki tuli voimaan 1.8.2021 ja sen taustalla oli erityisesti tavoite koulutus- ja osaamistason nostamisesta niin, että jokainen peruskoulun päättävä suorittaa myös toisen asteen koulutuksen. Lakimuutoksen myötä oppivelvollisuus päättyy, kun nuori täyttää 18 vuotta tai kun hän tätä ennen suorittaa toisen asteen tutkinnon (ylioppilastutkinto tai ammatillinen tutkinto). Oppivelvollisella on oppivelvollisuuslain myötä perusopetuksen päättymisen jälkeen toisen asteen koulutukseen hakeutumisvelvollisuus (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020, 10 §). Tärkeää uudistuksessa oli huomioida riittävä ohjaus toiselle asteelle hakeutumisessa ja perusopetuslakiin säädettiin opetuksen järjestäjän uudesta velvollisuudesta antaa tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta sitä tarvitseville 8. ja 9. vuosiluokkien oppilaille (Perusopetuslaki 628/1998, 11 a §). Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä korostettiin muun muassa riittävän ja laadukkaan opinto-ohjauksen turvaamista sekä kiinnitettiin huomio nivelvaiheen koulutusten uudistamiseen. Oppivelvollisuuden laajennuttua aiemmat valmentavat koulutukset yhdistettiin uudeksi tutkintokoulutukseen valmentavaksi koulutukseksi. Lisäksi koulutuksen järjestäjien ohjausvelvoitteita laajennettiin ja opintojen edistymisen ja tutkinnon suorittamisen tukemista korostettiin. (HE 173/2020 vp, 81–82). Keskeyttämisuhan alaisten tutkintotavoitteisen koulutuksen opiskelijoiden lisäohjaukseen sekä eniten tukea tarvitsevien ohjauksen vahvistamiseen kiinnitettiin huomiota (Opetus ja kulttuuriministeriö 2020a).

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (2022a) OHJA-arvioinnissa tarkastellaan opinto-ohjausta ja sen jatkumoa peruskoulusta toisen asteen opintojen jälkeiseen ohjaukseen oppivelvollisuuden laajentamisen jälkeen. Arvioinnin tehtävänä on tuottaa arviointitietoa oppivelvollisuuden laajentamisen mukanaan tuomista uusista ja vahvistetuista oppilaan- ja opinto-ohjauksen muodoista. Arvioinnin tavoitteena on lisätä ymmärrystä opinto-ohjauksen kokonaisuudesta, jossa keskeistä on tunnistaa ja arvioida ohjauksen käytäntöjä jatkumona aina perusopetuksesta toisen asteen suorittamisen jälkeiseen opinto-ohjaukseen. Tässä ensimmäisessä väliraportissa esitetään eri koulutuksiin liittyviä tuloksia opinto-ohjauksen kokonaisuuden toteutumisesta, sen organisoinnista ja siihen suunnatuista resursseista sekä opinto-ohjaukseen liittyvästä yhteistyöstä oppilas- ja opiskeluhuollon sekä huoltajien kanssa. Lisäksi kuvataan koulutuskohtaisia opinto-ohjauksen sisältöjä tai koulutusten erityispiirteitä opinto-ohjaukseen liittyen kuten tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus perusopetuksessa sekä keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjaus toisella asteella. Arvioinnin ensimmäisen vaiheen tulokset pohjautuvat sekä henkilöstöltä kerättyihin kysely- ja haastatteluaineistoihin että oppilaiden ja opiskelijoiden haastatteluihin, joita toteutettiin eri oppilaitoksissa keväällä 2023. Kyselytietoa kerättiin ohjaus- ja opetushenkilöstöltä sekä rehtoreilta ja koulutusten johtajilta eri koulutuksissa. Haastatteluihin osallistui 9.

vuosiluokan oppilaita sekä toisen asteen ja nivelvaihekoulutusten opiskelijoita eri koulutuksista. Arvioinnin piirissä olivat:

- perusopetus
- ammatillinen perustutkintokoulutus
- lukiokoulutus
- tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA-koulutus)
- vapaan sivistystyön Opistovuosi oppivelvollisille -koulutus
- työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (TELMA-koulutus)
- oppivelvollisuusikäisten suorittama aikuisten perusopetus

Opinto-ohjauksen uusia muotoja koskeva OHJA-arviointi sisältyy Karvin vuosien 2020–2023 arviointisuunnitelmaan (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2022b). Arviointi on osa opetus- ja kulttuuriministeriön seuranta- ja oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanosta vuosina 2021–2024. Seurantakohteina ovat muun muassa opinto-ohjaus ja koulutukseen kiinnittyminen sekä oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointiin liittyvät teemat (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021). Arviointihanke käynnistyi syksyllä 2022 ja jatkuu vuoden 2024 loppuun. Arvioinnin aikana julkaistaan väliraportteja hankkeen tuloksista, ja loppuraportti julkaistaan vuoden 2024 lopussa. Loppuraportissa syvennytään opinto-ohjauksen kokonaisuuteen eri kouluasteilla ja kootaan yhteen arvioinnin aikana saatuja tuloksia.

Opinto-ohjaus ja
oppivelvollisuuden
laajentamisen
säästöstausta

2

Uudessa oppivelvollisuuslaissa on säädetty oppivelvollisuuden tavoitteista, oppivelvollisuuden alkamisesta ja päättymisestä, oppivelvollisuuden suorittamisesta ja siihen liittyvistä ohjaus- ja valvontavastuista (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020). Laajennettua oppivelvollisuutta koskeva laki tuli voimaan 1.8.2021. Toisen asteen koulutukseen hakeutumisvelvoitetta koskevat lain säännökset tulivat voimaan jo 1.1.2021. Siten oppivelvollisuuslakia sovellettiin ensimmäisen kerran niihin oppivelvollisiin, jotka keväällä 2021 olivat perusopetuksen 9. luokalla. Lakimuutoksen myötä oppivelvollisuus päättyy, kun nuori täyttää 18 vuotta tai kun hän tätä ennen suorittaa toisen asteen tutkinnon (ylioppilastutkinto tai ammatillinen tutkinto) (Opetus ja kulttuuriministeriö 2020b).

Oppivelvollisuuslain taustalla oli tavoite suomalaisten koulutus- ja osaamistason nostamisesta niin, että jokainen peruskoulun päättävä suorittaa myös toisen asteen koulutuksen, minkä nähdään edistävän työllistymistä ja yhteiskuntaan osallistumista (HE 173/2020 vp, 130). Lakimuutoksessa kiinnitettiin huomio nivelvaiheen koulutusten uudistamiseen, riittävän ja laadukkaan ohjauksen turvaamiseen, nuorten oppimisvalmiuksien kehittymisen tukemiseen sekä yksilöllisten opintopolkujen tukemiseen. Esityksessä korostettiin riittävää ja laadukasta opinto-ohjausta sekä opintojen edistymisen ja tutkinnon loppuun suorittamisen tukemista (HE 173/2020 vp, 81–82).

Oppivelvollisella on oppivelvollisuuslain myötä hakeutumisvelvollisuus (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020, 10 §) perusopetuksen päättymisen jälkeen toisen asteen koulutukseen, joka toteutuu hakeutumalla joko tutkintotavoitteiseen koulutukseen tai perusopetuksen jälkeiseen nivelvaiheen koulutukseen. Hakeutumisvelvollisuus jatkuu, jos oppivelvollinen jää ilman opiskelupaikkaa tai keskeyttää aloittamansa opinnot. Oppivelvollisuuslain (1214/2020, 9 §) myötä huoltajalla on valvontavastuu siitä, että huollettavan oppivelvollisuus tulee suoritettua. Huoltajalla oli vastaava valvontavastuu myös aiemmin, mutta säädös on nyt siirretty perusopetuslaista oppivelvollisuuslakiin.

Oppivelvollisuuslain mukaan perusopetuksen jälkeistä oppivelvollisuutta on mahdollisuus suorittaa seuraavasti (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020, 4 § ja 5 §):

- Opiskelemalla lukiolaissa (714/2018) tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää. Oppivelvollinen voi suorittaa myös ylioppilastutkinnosta annetussa laissa tarkoitettua ylioppilastutkintoa
- Opiskelemalla ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua ammatillista perustutkintoa tai ammattitutkintoa
- Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua koulutuksessa (TUVA) (31.7.2022 saakka perusopetuksen lisäopetus, lukiokoulutukseen valmistava koulutus, ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus)
- Ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa (TELMA)
- Kansanopistossa järjestettävässä koulutuksessa enintään yhden vuoden ajan, vaikeasti vammaisille järjestettävässä koulutuksessa kuitenkin kyseisen koulutuksen keston ajan (oppivelvollisille suunnatut koulutukset)
- Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa (252/2010) tarkoitettua saamen kielen ja kulttuurin vähintään lukukauden pituisessa koulutuksessa, jos oppivelvollinen on saamelainen
- Perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitettua aikuisten perusopetuksessa tai vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitettua koulutuksessa siten kuin jäljempänä 5 §:ssä säädetään
- Oppivelvollisen katsotaan suorittavan oppivelvollisuuttaan myös, jos hän opiskelee laissa tarkoitettua koulutusta vastaavassa koulutuksessa Ahvenanmaalla tai ulkomailla
- Oppivelvollinen, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää lukuvuoden päättyessä sinä kalenterivuonna, jona hän täyttää 17 vuotta, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla perusopetukseen tai muuhun [oppivelvollisuuslain] 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen
- Oppivelvollinen, joka on suorittanut perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetuksen ja jolta puuttuu perusopetuksen jälkeisen koulutuksen suorittamiseksi riittävä suomen tai ruotsin kielen taito, voi suorittaa oppivelvollisuutta kansanopistossa järjestettävässä sellaisessa koulutuksessa, jossa noudatetaan kotoutumisen edistämistä annetun lain (1386/2010) 20 §:n 2 momentissa tarkoitettuja aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteita tai Opetushallituksen laatimaa maahanmuuttajille tarkoitettua koulutuksen opetussuunnitelmasuosittelusta.

2.1 Opinto-ohjaus

Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä korostettiin riittävän ja laadukkaan opinto-ohjauksen turvaamista (HE 173/2020 vp, 81–82). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2014), lukion opetussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2019) ja ammatillisen koulutuksen opinto-ohjausta koskevien linjausten (Opetushallitus 2022) pohjalta opinto-ohjaus käsittää seuraavanlaisia näkökulmia:

Kaikilla oppilailla ja opiskelijoilla on oikeus opinto-ohjaukseen. Opinto-ohjauksessa tulee huomioida oppilaiden ja opiskelijoiden yksilölliset tarpeet, ja on keskeistä, että oppilaita ja opiskelijoita tuetaan erilaisten opiskeluvalmiuksien ja elämässä tarvittavien tietojen ja taitojen oppimisessa ja kehittämisessä. Näihin liittyy erityisesti oppilaiden ja opiskelijoiden omien kiinnostusten tunnistaminen ja valmiuksien kehittymisen tukeminen, jotta he pystyvät tekemään opintoihin, tulevaisuuteen ja ylipäänsä elämään liittyviä päätöksiä. Opinto-ohjauksen merkitys korostuu eri siirtymävaiheissa, ja se muodostaa jatkumon eri koulutusten ja työelämään siirtymisten välille. Opinto-ohjausta toteutetaan moniammatillisena yhteistyönä oppilaitoksissa ja eri organisaatioiden kanssa, vaikka päävastuu sen toteuttamisesta onkin opinto-ohjaajalla. Tiedottaminen ja yhteistyö huoltajien kanssa on olennainen osa opinto-ohjausta.

Vuonna 2023 päivitettyjen hyvän ohjauksen kriteerien nähdään tukevan erityisesti oppilaanohjaajien ja opinto-ohjaajien työtä sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä ohjauksen toteuttamiseen liittyvän yhteisen ymmärryksen rakentamisessa ja laadukkaan ohjauksen varmistamisessa. Kriteerien tavoitteena on tukea muun muassa ohjauksen saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden toteutumista kaikilla kouluasteilla. (Opetushallitus 2023.)

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjän tehtäviin kuuluu laatia ohjaussuunnitelma. Sen tarkoitus on tukea laadukkaan ohjauksen, opetuksen ja koulutuksen toteutumista niin, että oppija saa tarvitsemansa ohjauksen kaikissa tilanteissa. Lisäksi suunnitelmalla varmistetaan siirtymä- ja nivelvaiheiden suunnitelmallisuus ja ohjaus nivelvaiheissa. Ohjaussuunnitelmaan kirjataan muun muassa ohjauksen tavoitteet, ohjauksen toteutustavat sekä työ- ja vastuujaoht ohjauksellisissa toiminnoissa, ja se laaditaan yhdessä oppilaitoksen henkilöstön, oppijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. (Opetushallitus 2023, 19.)

Karvin aiemman arvioinnin mukaan suurimmalla osalla opetuksen ja koulutuksen järjestäjistä on ohjaussuunnitelma, mutta se puuttui osalta järjestäjistä; esimerkiksi ammatillisen koulutuksen järjestäjistä 79 prosentilla ja lukiokoulutuksen järjestäjistä 89 prosentilla oli ohjaussuunnitelma (Goman ym. 2020, 140). Hyvän ohjauksen kriteerien mukaan ohjaussuunnitelma määrittää opetuksen ja koulutuksen järjestäjän toimintaa ja sitä on tärkeää tarkentaa koulu- ja oppilaitoskohtaisesti (Opetushallitus 2023; myös Goman ym. 2020, 243–245).

2.2 Tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus perusopetuksessa

Oppivelvollisuuden laajentamisessa perusopetuslakiin lisättiin säädös oppilaan oikeudesta saada oppilaanohjausta. Lisäksi säädettiin opetuksen järjestäjän uudesta velvollisuudesta antaa **tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta** sitä tarvitseville 8. ja 9. vuosiluokkien oppilaille. (Perusopetuslaki 628/1998, 11 a §)

Perusopetuslain (628/1998, 11 a §) mukaan tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta annetaan oppilaille, jotka tarvitsevat tukea perusopetuksen jälkeisiin opintoihin hakeutumiseen. Oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaisen oppilaanohjauksen lisäksi tarpeidensa mukaista henkilökohtaista ja muuta oppilaanohjausta. Lisäksi oppilaan kanssa laaditaan henkilökohtainen jatko-opintosuunnitelma. Oppivelvollisuuslain (1214/2020, 11 §) mukaan oppivelvollisella on oikeus saada riittävästi oppilaanohjausta tai opinto-ohjausta sekä muuta ohjausta perusopetuksen jälkeisten opintojen hakeutumisvelvoitteidensa täyttämiseksi. Perusopetuksen

järjestäjällä on velvollisuus ohjata ja valvoa, että oppivelvollinen hakeutuu perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen.

Suurin osa peruskoulunsa päättävistä oppilaista pystyy perusopetuksen oppilaanohjauksen avulla tekemään omaa jatkokouluttautumistaan koskevia päätöksiä ja sitoutumaan valitsemiinsa jatko-opintoihin, mutta osa oppilaista tarvitsee jatko-opintojensa suunnitteluun tukea enemmän kuin toiset. Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tavoite on, että jokainen peruskoulunsa päättävä nuori löytää omia mielenkiinnonkohteitaan ja vahvuuksiaan vastaavan koulutuspaikan (Niemi 2022, 5).

Tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen vuosiluokille 8. ja 9. on osoitettu pysyvää rahoitusta 3,2 miljoonaa euroa vuodessa ja se jaetaan osana valtionosuusrahoitusta (HE 173/2020, 92; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020, 3). Rahoitus ei kuitenkaan ole korvamerkitty käytettäväksi juuri tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen järjestämiseen vaan opetuksen järjestäjä päättää resurssien kohdentamisesta.

On arvioitu, että noin kuudesosa oppilaista tarvitsee enemmän ohjausta, ja tarvittavan tehostetun ohjauksen määrän on arvioitu olevan noin 10 tuntia oppilasta kohden (HE 173/2020). Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen ytimessä on oppilaan yksilöllinen ohjaus. Karvin aikaisemmassa arvioinnissa on todettu, että kahdenkeskiset ohjaustuokiot opinto-ohjaajan kanssa ovat osoittautuneet ohjauksen kannalta tehokkaiksi. Esimerkiksi oppilaat, jotka tapasivat opinto-ohjaajaa kolme kertaa tai enemmän, kokivat saaneensa muihin nähden paremmin tietoa työelämästä ja jatko-opinnoista sekä kokivat itsetuntemuksensa ja päätöksentekotaitojensa kehittyneen paremmin. (Goman ym. 2020, 102.)

Tärkeää on huomata, että kuka tahansa nuori saattaa olla tehostetun oppilaanohjauksen tarpeessa. Heitä voivat olla esimerkiksi nuoret, joilla on vaikeuksia oppimisessa; nuoret, joille ollaan erityisen tuen nojalla laatimassa henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa HOJKS-asiakirjaa; nuoret, joilla on paljon koulupoissaoloja; nuoret, jotka eivät ole motivoituneita opintoihinsa tai nuoret, joiden äidinkieli ei ole suomi tai ruotsi. Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarpeen arvioinnissa moniammatillinen yhteistyö on tarpeen, sillä monet tehostettua ohjausta tarvitsevista eivät itse aktiivisesti hakeudu ohjaukseen. Tämän vuoksi oppilaanohjaajan yhteistyö esimerkiksi luokanvalvojien, aineenopettajien ja erityisopettajien kanssa on keskeistä. Rehtori vastaa siitä, miten oppilaanohjaus, myös tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus koulussa toteutetaan. Näin ollen rehtorin tulee myös huolehtia tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen kohdistetuista riittävästä resurssista ja esimerkiksi oppilaanohjaajien työajan käytöstä, niin että tehostettua ohjausta voidaan toteuttaa ja oppilaan oikeus ohjaukseen myös aidosti toteutuu. (Niemi 2022, 32.)

2.3 Opinto-ohjaus toisen asteen tutkintokoulutuksissa

Opinto-ohjausta annetaan koko toisen asteen koulutuksen ajan. Opiskelijan tulee saada uraohjausta koko opintojen ajan ja tehostetusti opintojen päättövaiheessa (HE 173/2020, 52–53). Oppivelvollisuuden laajentamisen myötä koulutuksen järjestäjien ohjausvelvoitteita laajennettiin. Lakimuutoksessa korostettiin, että opintojen edistymistä ja tutkinnon loppuun suorittamista tulee tukea. (HE 173/2020 vp, 81–82)

Oppivelvollisuuden laajentamisen myötä käynnistettiin opinto-ohjauksen kehittämisohjelma. Sen tavoitteena oli panostaa **keskeyttämisen alaisen tutkintotavoitteisen koulutuksen opiskelijoiden lisäohjaukseen**. Kehittämisohjelman yleisenä tavoitteena oli vahvistaa koulutuksen

järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuuta koulutuksen keskeyttämistilanteissa sekä varmistaa riittävä ja laadukas opinto-ohjaus sekä ammatillisessa koulutuksessa että lukiokoulutuksessa. Tavoitteena oli erityisesti eniten tukea tarvitsevien ohjauksen vahvistaminen. (Opetus ja kulttuuriministeriö 2020a.)

Henkilökohtaisesta osaamisen kehittämissuunnitelmasta (HOKS) määrätään laissa ammatillisesta koulutuksesta 531/2017 luvussa 5 sekä valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta 673/2017 luvussa 3. HOKS:n laadintaan osallistuu koulutuksen järjestäjän edustaja, opettaja, opinto-ohjaaja tai muu henkilöstön jäsen sekä opiskelija. Alaikäisen ollessa kyseessä myös huoltajalla on oikeus osallistua HOKS-prosessiin. Työpaikalla järjestettävän koulutuksen yhteydessä prosessiin osallistuu myös työpaikan edustaja. HOKS:n laatimisen jälkeen sitä on aina tarvittaessa myös päivitettävä.

2.4 Opinto-ohjaus TUVa-, TELMA- ja Opistovuosi oppivelvollisille -koulutuksissa sekä aikuisten perusopetuksessa

TUVa-koulutus on osa oppivelvollisuuden laajentamisen mukanaan tuomaa uudistusta. Aiemmat ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus (VALMA), lukiokoulutukseen valmentava koulutus (LUVa) sekä perusopetuksen lisäopetus (ns. 10-luokka) yhdistettiin yhdeksi kokonaisuudeksi, jota ryhdyttiin toteuttamaan ensimmäisen kerran lukuvuonna 2022–2023. TUVa-koulutuksen järjestäjiä on Suomessa 91 (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023). TUVa-opiskelijalla tulee olla mahdollisuus suorittaa koulutuksen aikana opintoja ammatillisista tutkinnoista ja/tai lukio-opinnoista, korottaa perusopetuksen päättötodistuksen arvosanoja, ja lisätä kotimaisten kielten taitoa. Koulutuksen järjestäjän on taattava opiskelijalle mahdollisuus yksilöllisten valintojen tekemiseen, ja että tällä on mahdollisuus siirtyä tutkintoon johtavaan koulutukseen kesken opiskeluvuoden. (Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta 1215/2020 12§, 13§.)

TELMA-koulutusta eli työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta järjestetään ympäri Suomen yhteensä 11 ammatillisessa oppilaitoksessa. Lupa järjestää TELMA-koulutusta on ammatillisilla erityisoppilaitoksilla, sekä tietyillä yleisillä ammatillisilla oppilaitoksilla, joille on annettu rajattu vaativan erityisen tuen erityistehtävä. Nämä oppilaitokset ovat Jokilaaksojen koulutuskunta yhtymä JEDU, Koulutuskeskus Salpaus, Lapin koulutuskeskus REDU, Savon ammattiopisto Sakky sekä Suomen Diakoniaopisto SDO.

TELMA-koulutuksen suoritus aika määräytyy opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien perusteella. Koulutukseen on oikeutettu osallistumaan henkilö, jolla on sairauden tai vamman vuoksi tarve saada opiskelussaan omien tavoitteidensa ja valmiuksiensa mukaista opetusta ja ohjausta. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 7§, 11§, 52§.)

Opistovuosi oppivelvollisille -koulutus on uusi vapaan sivistystyön koulutuksen järjestäjien toteuttama koulutusmuoto ja yksi mahdollisuus nuorelle suorittaa oppivelvollisuuttaan. Vuonna 2023 vapaan sivistystyön rahoituksen piirissä olevia oppilaitoksia on yhteensä 291. (Opetushallitus 2023b, 60, 62.) Suomen Kansanopistoyhdistys ry:n (2023) mukaan Opistovuosi-koulutusta järjestää 62 sen jäsenorganisaatiota. Opistovuosi-koulutuksessa opiskelu on opiskelijalle maksutonta muiden oppivelvollisille järjestettävien koulutusten tapaan. Koulutus kestää enintään yhden lukuvuoden, ja sen tavoitteena on lisätä opiskelijoiden elämänhallinta- ja itsensä kehittämisen taitoja.

Aikuisten perusopetuksesta säädetään perusopetuslain 628/1998 46§:ssä. Lakia muutettiin oppivelvollisuuden laajentamisen myötä. Nuori voi suorittaa oppivelvollisuuttaan aikuisten perusopetuksessa 17 vuotta täytettyään, mikäli ei ole suorittanut perusopetusta loppuun siihen mennessä.

Oppivelvollisuuslain 5§ mukaan oppivelvollinen, joka on suorittanut perusopetuksen loppuun, mutta jolla on puutteellinen kielitaito toisen asteen koulutuksessa jatkamiseksi, voi osallistua aikuisten perusopetukseen. Aikuisten perusopetus on lisäksi tarkoitettu niille oppivelvollisuusikäisille jo ylittäneille, jotka suorittavat perusopetuksen oppimäärää tai joilla on tarve täydentää perusopetuksen tutkintoaan tai korottaa arvosanojaan (Opetushallitus 2017, 12).

Aikuisten perusopetuksessa opiskeleville oppivelvollisuusikäisille koulutuksen tulee olla maksutonta. Opiskelijalle tehdään koulutukseen siirtyessä lähtötason kartoitus, ja opiskelusuunnitelma laaditaan henkilökohtaiseksi. Sekä koulutuksen alku- että päättövaiheessa opiskelijalle tulee antaa opinto- ja työelämätaitojen ohjausta. Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin sisältyykin omana kokonaisuutenaan Opinto-ohjaus ja työelämätaidot. Erityisesti opetussuunnitelman perusteissa painotetaan oppijan henkilökohtaista ohjausta ja opintojen suunnittelua sekä moniammatillisen yhteistyön hyödyntämistä. Lisäksi tärkeässä roolissa on yhteistyö alueen yritysten ja työelämän kanssa. Opinto-ohjaus ja työelämätaidot -kokonaisuus sisältyy aikuisten perusopetuksessa kaikkiin kolmeen vaiheeseen. (Opetushallitus 2017, 24, 85, 259.)

Laissa tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta (1215/2020 7§), laissa ammatillisesta koulutuksesta (531/2017 4§), perusopetuslaissa (628/1998 46§) sekä laissa vapaasta sivistystyöstä (632/1998 3§) kuvataan verkostoyhteistyötä eri opetuksen- ja koulutuksen järjestäjien ja/tai työelämän toimijoiden kesken.

2.5 Oppilas- ja opiskelijahuolto

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013) säädetään perusopetusta, lukiokoulutusta, ammatillista koulutusta, tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta sekä vapaan sivistystyön oppivelvollisuuskoulutusta suorittavien oikeudesta oppilas- ja opiskelijahuoltoon. Oppilas- ja opiskelijahuollolla (30.12.2013/1287, 3§) tarkoitetaan ”opiskelijan [ja oppilaan] hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä.” Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) koskee kaikkia arvioinnissa mukana olevia koulutuksia, ja sen perusteella opiskelijat ovat oikeutettuja sekä yhteisölliseen (4§) että yksilökohtaiseen (5§) opiskelijahuoltoon.

Arvioinnin tehtävät ja toteutus

3

Arvioinnin tehtävänä on tuottaa arviointitietoa oppivelvollisuuden laajentamisen mukanaan tuomista uusista ja vahvistetuista oppilaan- ja opinto-ohjauksen muodoista. Arvioinnin tavoitteena on lisätä ymmärrystä opinto-ohjauksen kokonaisuudesta, jossa keskeistä on tunnistaa ja arvioida ohjauksen käytäntöjä jatkumona aina perusopetuksesta toisen asteen suorittamisen jälkeiseen opinto-ohjaukseen. Arvioinnin tarkoituksena on tunnistaa ohjauksen hyviä käytäntöjä sekä kehittämiskohteita, jotka liittyvät oppivelvollisuuden suorittamiseen ja opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseen.

3.1 Arviointikysymykset

Arvioinnin hankesuunnitelmassa (ks. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2022a) määriteltiin yhteensä yhdeksän teemaa, joita arvioinnissa tarkastellaan erilaisten kysymysten kautta. Tämän väliraportin teemat ja arviointikysymykset ovat seuraavat:

Teema 1. Opinto-ohjauksen kokonaisuuden toteutuminen

- Miten opinto-ohjausta toteutetaan ja miten riittävää se on?
- Miten uusia ohjauksen muotoja toteutetaan ja miten toimivaa toteutus on?
- Miten ohjaustarpeita tunnistetaan ja miten toimivaa tunnistaminen on?

Teema 2. Opinto-ohjauksen organisointi ja siihen suunnatut resurssit

- Miten uusia ohjauksen muotoja on resursoitu?
- Miten resurssit näkyvät opinto-ohjauksen toteuttamisessa?

Teema 3. Yhteistyö ja jatkumot ohjauksessa

- Miten yhteistyötä opinto-ohjauksessa toteutetaan oppilaitosten sisällä ja eri verkostojen kanssa ja miten toimivaa yhteistyö on?

3.2 Arvioinnin toteutus

Arviointi toteutetaan kehittävän arvioinnin periaatteita noudattaen (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2020), jolloin arvioinnissa korostuvat vuorovaikutuksellisuus ja osallisuus. Eri ryhmiltä kerättävillä aineistoilla haluttiin varmistaa arvioinnin tuottaman tiedon osuvuus sekä mahdollistaa eri tahojen osallistuminen tiedon tuottamiseen; tietoa kerättiin eri kouluasteiden ja koulutusten opetus-, ohjaus- ja johtohenkilöstöltä sekä oppilailta ja opiskelijoilta. Lisäksi taustatietoa kerättiin rekisteriaineistoista, kuten KOSKI-tietovarannosta. Kehittävän arvioinnin menetelmiä käyttämällä pyritään lisäämään ymmärrystä arvioinnin kohteena olevasta temasta sekä tuottamaan johtopäätöksiä ja suosituksia kehittämisen tueksi (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2020). Arvioinnissa hyödynnetään monipuolisesti erilaisia menetelmiä kuten kyselytiedonkeruita, haastatteluita ja työpajoja, jotta tietoa kehittämisen tueksi saadaan erilaisin tavoin. Arvioinnin aikana huomioidaan myös kehittävälle arvioinnille tyypillinen menetelmällinen joustavuus ja kehittämisen tukeminen jo arviointiprosessin aikana (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2020), jolloin tiedonkeruut tarkentuvat prosessin edetessä sekä edistävät esimerkiksi teemaan liittyvää itsearviointia jo tiedonkeruiden kautta. Seuraavissa luvuissa kuvataan arvioinnin ensimmäisen vaiheen toteutus, käytetyt menetelmät ja arviointiaineistot.

Arviointi käynnistyi syksyllä 2022 hankesuunnitelman laadinnalla. Arviointia varten koottiin opinto-ohjauksen asiantuntijoista koostuva arviointiryhmä, jonka tehtävänä on osallistua arvioinnin rajaamiseen, aineiston keruun suunnitteluun, tulosten tulkintaan sekä johtopäätösten ja kehittämissuosituksen laadintaan. Arviointiryhmän jäseninä toimivat

Anna Maria Honkala, opinto-ohjaaja, Sotkamon lukio
Päivi Ikola, varapuheenjohtaja, Suomen rehtorit ry.
Mira Kalalahti, apulaisprofessori, Jyväskylän yliopisto
Tomi Kiilakoski, vastaava tutkija, Nuorisotutkimusseura
Tuuli-Maria Lehtinen, opinto-ohjaaja, Ammattiopisto Live
Juha Liiten, koulutuspäällikkö, Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riveria
Minna Rovio, opetus- ja nuorisopäällikkö, Imatran kaupunki
Antti Sinisalo, opinto-ohjaaja, Kouvolan lukio
Venla Tilli, puheenjohtaja, Osku ry.
Åsa Bodö, opinto-ohjaaja, Cronhjelmiskolan, Larsmo

Karvista arvioinnin toteutukseen osallistuvat projektipäällikkö Kati Jokio sekä arviointiasiantuntijat Siru Myllykoski-Laine ja Saara Nousiainen. Arvioinnin metodiasiantuntijana toimii johtava arviointiasiantuntija Jukka Marjanen ja arvioinnin ruotsinkielisenä asiantuntijana Jan Hellgren. Arvioinnin toteutuksen tukena toimii arviointiryhmän lisäksi myös Karvin asiantuntijoista koostuva ohjausryhmä, johon kuuluvat Jani Goman, Kirsi Hiltunen, Päivi Kamppi ja Salla Venäläinen.

OHJA-arvioinnin suunnitteluvaiheessa syksyllä 2022 järjestettiin kuulemistilaisuuksia eri sidosryhmille erilaisten tarpeiden ja näkemysten tunnistamiseksi. Kuulemistilaisuuksissa esiin nousseita teemoja on tarkasteltu OHJA-arvioinnin hankesuunnitelmassa, joka löytyy arvioinnin kotisivulta (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2022a). Tämän väliraportin näkökulmasta keskeisiä kuulemistilaisuuksissa käsiteltyjä teemoja olivat opinto-ohjauksen merkitykseen ja toteuttamiseen, opiskelijoiden tuen tarpeiden tunnistamiseen, yhteistyöhön ohjauksessa, ohjauksen organisointiin ja johtamiseen sekä opinto-ohjauksen ja moniammatillisten palvelujen saavutettavuuteen liittyvät teemat.

Kuulemistilaisuuksien keskusteluissa korostui oppilaiden ja opiskelijoiden kasvanut tarve opinto-ohjaukselle, mikä vaatii aikaa, oppilaiden ja opiskelijoiden erilaisten ja yksilöllisten tilanteiden tunnistamista sekä yhteistyötä niin oppilaitoksen sisällä kuin eri verkostojen ja moniammatillisten palveluiden kanssa. Lisäksi nousi esiin oppilaiden ja opiskelijoiden koulu- ja opiskelukykyisyyteen liittyvät asiat ja poissaolot. Tuen tarpeen tunnistaminen opinto-ohjauksessa nähtiin yhteisöllisenä tehtävänä. Henkilöstön rooleihin, tehtäviin ja vastuisiin ohjausyhteistyössä kaivattiin tarkennusta ja kehittämistyötä. Erityisesti resursointiin liittyvät asiat herättivät keskustelua, sillä opinto-ohjaukseen liittyviin uudistuksiin ei monessa paikassa nähty tulleen lisäresursseja. Tärkeäksi opinto-ohjaukselle nähtiin riittävän matala kynnyksellä oppilaille ja opiskelijoille olla yhteydessä opinto-ohjaajaan sekä monipuoliset opinto-ohjauksen toteuttamisen muodot. Ohjauksen riittävyyden arviointi nähtiin keskeiseksi. Ylipäätään aikuisten läsnäolo oppilaitoksissa ja matalan kynnyksen toiminta oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa nähtiin tärkeäksi.

3.3 Kyselytiedonkeruu ja osallistujat

Opetus-, ohjaus- ja johtohenkilöstölle suunnattu kyselytiedonkeruu toteutettiin keväällä 2023. Kyselyn saatteessa korostettiin, että kysely on suunnattu henkilöstölle, joka työskentelee oppivelvollisuusikäisten kanssa.

Opetus-, ohjaus- ja johtohenkilöstölle suunnattuun kyselyyn saatiin yhteensä 1672 vastausta. Kyselyn otoksissa pyrittiin huomioimaan maantieteellinen edustavuus AVI-alueiden mukaisesti, oppilaitosten erilaiset koot oppilas- ja opiskelijamäärien pohjalta sekä suomen- ja ruotsinkielisten oppilaitosten osuus otoksessa. Otostamisen kuvaus löytyy kokonaisuudessaan OHJA-arvioinnin kotisivulta (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2022a). Peruskouluista oppilaanohjaajien vastaukset kattoivat noin 10 prosenttia, rehtoreiden vastaukset noin 10 prosenttia ja muun opetushenkilökunnan vastaukset noin 11 prosenttia kaikista Suomen yläkouluista. Ammatillisessa koulutuksessa opinto-ohjaajien vastaukset kattoivat noin 18 prosenttia, johdon vastaukset noin 20 prosenttia ja muun henkilökunnan vastaukset noin 28 prosenttia ammatillisen koulutuksen vastaajista. Lukion osalta vastaukset kattoivat kaikissa vastaajaryhmissä noin 12 prosenttia Suomen lukioista. Kansanopistoista mukaan arviointiin valittiin kaikki ne, jotka järjestivät Opistovuosi oppivelvollisille -koulutusta. Seuraavissa taulukoissa on kuvattu vastaajamäärät eri oppilaitoksista alueellisesti sekä kielen mukaan. Koska vertailtavaa tietoa henkilöstön määristä eri alueilla ei ole, taulukoista saa suuntaa antavaa tietoa siitä, kuinka paljon eri alueilta ja minkä kielisistä kouluista kyselyyn kokonaisuudessaan vastattiin. Koska kansanopistojen määrä Suomessa on pieni, ja kyselyyn vastanneiden määrä oli pieni, ei vastaajamääriä ole taulukossa eritelty henkilöstöryhmittäin.

TAULUKKO 1. Yläkoulujen vastaajamäärät alueellisesti ja kielen mukaan

Opetuskieli	AVI-alue	Oppilaanohjaaja vastannut	Rehtori vastannut	Muu vastannut
Suomenkieliset koulut	Etelä-Suomi	38	29	161
	Lounais-Suomi	8	11	70
	Itä-Suomi	15	16	69
	Länsi- ja Sisä-Suomi	25	27	139
	Pohjois-Suomi	7	8	43
	Lappi	6	6	30
	Yhteensä	99	97	512
Ruotsinkieliset koulut	Etelä-Suomi	2	2	4
	Lounais-Suomi	2	3	10
	Länsi- ja Sisä-Suomi	5	3	29
	Pohjois-Suomi	1	1	1
	Yhteensä	10	9	44
Yhteensä		109	106	556

TAULUKKO 2. Ammatillisten oppilaitosten vastaajamäärät alueellisesti ja kielen mukaan

Opetuskieli	AVI-alue	Opinto-ohjaaja vastannut	Rehtori vastannut	Muu vastannut
Suomenkieliset oppilaitokset	Etelä-Suomi	12	11	59
	Lounais-Suomi	12	7	30
	Itä-Suomi	4	2	18
	Länsi- ja Sisä-Suomi	5	10	29
	Pohjois-Suomi	18	23	132
	Lappi	6	2	18
	Yhteensä	57	55	286
Ruotsinkieliset oppilaitokset	Etelä-Suomi	3	2	20
	Lounais-Suomi	0	0	0
	Länsi- ja Sisä-Suomi	0	4	19
	Yhteensä	3	6	39
Yhteensä		60	61	325

TAULUKKO 3. Lukion vastaajamäärät alueellisesti ja kielen mukaan

Opetuskieli	AVI-alue	Opinto-ohjaaja vastannut	Rehtori vastannut	Muu vastannut
Suomenkieliset lukiot	Etelä-Suomi	23	15	102
	Lounais-Suomi	5	4	30
	Itä-Suomi	5	9	25
	Länsi- ja Sisä-Suomi	15	12	49
	Pohjois-Suomi	5	8	18
	Lappi	1	5	6
	Yhteensä	54	53	230
Ruotsinkieliset lukiot	Etelä-Suomi	3	3	11
	Lounais-Suomi	3	1	16
	Länsi- ja Sisä-Suomi	1	1	5
	Pohjois-Suomi	0	1	3
	Yhteensä	7	6	35
Yhteensä		61	59	265

TAULUKKO 4. Kansanopistojen vastaajamäärät alueellisesti ja kielen mukaan

AVI-alue	Suomenkieliset opistot	Ruotsinkieliset opistot
Etelä-Suomi	6	4
Lounais-Suomi	15	0
Itä-Suomi	9	0
Länsi- ja Sisä-Suomi	18	2
Pohjois-Suomi	9	0
Lappi	2	0

Kyselyssä selvitettiin taustatietona vastaajien työkokemuksia. Vastaajilla oli pääosin pitkä työkokemus opetusalaalta sekä useiden vuosien kokemus nykyisestä työtehtävästään. Koko vastaajajoukosta lähes 60 prosenttia oli työskennellyt opetusalaalla yli 15 vuotta. Oppilaitostyypeittäin tarkasteltuna eniten hajontaa työkokemuksessa oli ammatillisten oppilaitosten ja kansanopistojen henkilöstöllä, mutta niissäkin vastaajista yli puolella oli vähintään yli 10 vuoden työkokemus opetusalaalta. Alle kahden vuoden työkokemus opetusalaalta oli vain noin kahdella prosentilla vastaajista. Vastaajista yli puolet oli työskennellyt nykyisessä työtehtävässään vähintään 6 vuotta ja lähes kolmasosa vastaajista yli 15 vuotta. Nykyisessä tehtävässään pisimpään oli työskennellyt lukioden (50 % yli 10 vuotta) ja peruskoulujen vastaajien kesken (47 % yli 10 vuotta) ja hieman vähemmän aikaa ammatillisten oppilaitosten (37 % yli 10 vuotta) ja kansanopistojen (37 % yli 10 vuotta) vastaajien kesken. Vastaajista 16 prosenttia oli työskennellyt nykyisessä työtehtävässään alle kaksi vuotta.

Suurin osa vastaajista työskenteli pääsääntöisesti yhdessä työtehtävässä, mutta osa vastaajista oli valinnut myös useita työtehtäviä. Analyysyjä varten vastaajat kuitenkin luokiteltiin siten, että he pystyivät kuulumaan vain yhteen työtehtävän luokkaan. Luokittelun teossa painotettiin kokemuksia tietyistä tehtävistä kuten tietoa opinto-ohjauksesta tai johtotehtävistä (esim. mikäli vastaaja työskenteli opinto-ohjaajana ja jossakin muussa tehtävässä, luokiteltiin hänet opinto-ohjaajaksi). Mikäli vastaaja oli valinnut kohdan ”Muu”, mutta ei kertonut avoimessa kohdassa

tehtävästään, jätettiin hänen vastauksensa pois analyyseistä. Lukioiden, ammatillisten oppilaitosten ja kansanopistojen kyselyssä vastaajia pyydettiin valitsemaan se koulutus, jossa pääsääntöisesti työskentelee ja, jonka näkökulmasta kyselyyn vastaa. Ammatillisten oppilaitosten ylintä johtoa ohjeistettiin vastaamaan kyselyyn ajatellen yleisemmällä tasolla kaikkia oppilaitoksessa oppivelvollisuusikäisille suunnattuja koulutuksia. Osassa kyselyn osioista raportoidaan koko henkilöstön (ohjaus-, opetus- ja johtohenkilöstö) vastaukset, osassa vain koulutuksessa työskentelevän ohjaus- ja opetushenkilöstön vastaukset ja osassa vain oppilaan-/opinto-ohjaajien vastaukset. Seuraavissa taulukoissa on koulutuskohtaisesti tieto vastaajamääristä henkilöstöryhmittäin, joita hyödynnettiin kyselyn analyyseissä.

TAULUKKO 5. Työtehtävä perusopetuksessa, ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa ja lukiokoulutuksessa

Työtehtävä	Perusopetus	Ammatillinen perustutkintokoulutus	Lukiokoulutus
Oppilaanohjaaja/opinto-ohjaaja	109	56	60
Aineenopettaja (perusopetus ja lukio) Ammatillisten tutkinnon osien opettaja, yhteisten tutkinnon osien opettaja, ohjaaja (ammatillinen koulutus)	409	228	237
Erytisopettaja tai erityisluokanopettaja	147	52	22
Ammatillisen koulutuksen johtohenkilöstö (koulutuspäällikkö tai vastaava)		36	
Rehtori, apulaisrehtori tai johtaja	107	18	59
Vastaajia yhteensä	772	390	378

TAULUKKO 6. Työtehtävä nivelvaihekoulutuksessa (ohjaus- ja opetushenkilöstö, joka vastannut koulutuskohtaisiin kysymyksiin sekä johtohenkilöstö, joka vastannut oppilaitoksessaan järjestettävän kyseessä olevaa koulutusta)

Oppilaitos	Työtehtävä	n
TUVA-koulutus ammatillisessa oppilaitoksessa	Ohjaus- ja opetushenkilöstö	30
	Johtohenkilöstö	12
TUVA-koulutus lukiossa	Ohjaus- ja opetushenkilöstö	6
	Johtohenkilöstö	16
TUVA-koulutus kansanopistossa	Ohjaus- ja opetushenkilöstö	23
	Johtohenkilöstö	7
	Vastaajia yhteensä	94
TELMA-koulutus	Ohjaus- ja opetushenkilöstö	26
	Johtohenkilöstö	6
	Vastaajia yhteensä	32
Opistovuosi-koulutus	Ohjaus- ja opetushenkilöstö	26
	Johtohenkilöstö	14
	Vastaajia yhteensä	40

Otoskouluille- ja oppilaitoksille tehdyssä lisäkyselyssä selvitettiin taustatietoa opetuksen ja koulutuksen järjestäjien ohjaussuunnitelmista. Ohjaussuunnitelmia koskeviin kysymyksiin vastasi yhteensä 56 peruskoulua, 22 ammatillista oppilaitosta, 48 lukiota sekä 21 kansanopistoa. Taulukossa 7 on kuvattu määrät kouluista ja oppilaitoksista, jotka vastasivat ohjaussuunnitelmia koskeviin kysymyksiin sekä kuinka monessa ohjaussuunnitelmat olivat olemassa.

TAULUKKO 7. Ohjaussuunnitelmat oppilaitoksittain

Oppilaitos	Onko opetuksen/koulutuksen järjestäjällä opintojen ohjaussuunnitelma?			Onko opetuksen/koulutuksen järjestäjätason ohjaussuunnitelma tarkennettu koulu-/oppilaitos-/yksikkökohtaisesti?		
	n	Kyllä (%)	Ei (%)	n (+ puuttuva tieto)	Kyllä (%)	Ei (%)
Peruskoulu	56	86	14	48 (8)	77	23
Ammatillinen oppilaitos	22	77	23	20 (2)	80	20
Lukio	32	97	3	31 (1)	90	10
Kansanopisto	21	67	33	14 (7)	86	14

Kysely sisälsi sekä yhteisiä osioita eri koulutuksissa työskenteleville että koulutuskohtaisia kysymyksiä. Kyselyyn vastattiin yksilöllisesti, jolla pyrittiin mahdollistamaan, että kaikki henkilöstöryhmät voivat tuoda näkemyksensä avoimesti esiin. Arvioinnissa opinto-ohjausta tarkastellaan monien tahojen toteuttamana ohjaustyönä. Siten myös kyselyn toteuttamisessa keskeistä oli tuoda vastaajille esiin, että opinto-ohjauksella tarkoitetaan niin opinto-ohjaajan kuin opettajan antamaa ohjausta. Kyselyn alussa vastaajille määriteltiin lyhyesti, mitä kyselyssä tarkoitettiin termillä ”oppilaanohjaus/opinto-ohjaus”:

Kyselyssä opinto-ohjauksella tarkoitetaan **opinto-ohjaajan ja opettajan oppilaalle antamaa ohjausta. Ohjauksessa keskeistä on, että oppijaa tuetaan erilaisten opiskeluvalmiuksien ja tietojen ja taitojen oppimisessa.** Tärkeää on, että oppija tunnistaa omia kiinnostuksen kohteitaan ja kehittää valmiuksiaan tulevaisuuden valintoja varten. Opinto-ohjauksen merkitys korostuu eri siirtymävaiheissa ja se muodostaa jatkumon eri koulutusten ja työelämään siirtymisten välille.

Kyselyn laatimisen pohjana hyödynnettiin arvioinnin aikana toteutettuja kuulemistilaisuuksia sekä Karvin aiempia arviointeja sekä muita selvityksiä ja tutkimuksia. Arviointiasiantuntijat kehittivät kyselyä yhdessä arviointihankkeen sisäisen ohjausryhmän sekä arviointiryhmän kanssa. Kysely pilotoitiin eri koulutuksissa.

Kyselyt löytyvät kokonaisuudessaan OHJA-arvioinnin kotisivulta (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2022a). Kysely sisälsi seuraavia osioita:

1. Oppilaan-/opinto-ohjauksen organisointi
2. Moniammatillinen yhteistyö oppilaan-/opinto-ohjauksessa
3. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö oppilaan-/opinto-ohjauksessa
4. Oppilaiden/opiskelijoiden saama ohjaus ja kouluun kiinnittymisen tukeminen
5. Koulutuskohtaiset osiot
 - 5.1. Tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus (perusopetus)
 - 5.2. Keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjaus (toinen aste)
 - 5.3. Jatko-/jälkiohjaus (lukio ja ammatillinen koulutus)
 - 5.4. TUVA/Opistovuosi/TELMA-koulutuksessa opiskelu ja erityispiirteet opinto-ohjauksessa
6. Opinto-ohjauksen vaikuttavuuden arviointi
7. Nivel- ja siirtymävaiheiden yhteistyö
8. Peruskoulun jälkeiset jatko-opintopaikat: koulutuksen saavutettavuus ja koulutuspaikkojen riittävyys

Tässä raportissa kuvataan pääasiassa kohtiin 1–5 liittyviä tuloksia. Kysely sisälsi sekä väittämäpohjaisia kysymyksiä että avoimia kysymyksiä. Väittämäpohjaisiin kysymyksiin vastattiin viisiportaisella Likert-asteikolla (1 = toteutuu huonosti, 2 = toteutuu melko huonosti, 3 = toteutuu kohtalaisesti, 4 = toteutuu melko hyvin, 5 = toteutuu hyvin). Oppilas-/opiskelijahuoltoon liittyvää yhteistyötä arvioitiin toimivuusasteikolla (1 = toimii huonosti... 5 = toimii hyvin). Väittämiin oli mahdollista vastata myös ”en osaa sanoa” (EOS).

Lisätietoa otosoppilaitoksilta kerättiin syksyllä 2023 oppilaitosten johtajille suunnatulla kyselyllä. Lisäkyselyn avulla kartoitettiin tietoa oppilas- ja opiskelijamääristä eri vuosiluokilla edellisen lukuvuoden aikana, tietoa opinto-ohjaajien määrästä sekä koulutusta koskevista ohjaussuunnitelmista. Lisäksi kyselyllä kerättiin tietoa siitä, kuinka moni oppilas vuosiluokilla 8. ja 9. oli saanut tehostetua henkilökohtaista oppilaanohjausta ja vastaavasti lisäohjausta saaneiden määriä toisella asteella, sillä tätä tietoa ei ollut saatavilla KOSKI-tietovarannosta.

3.4 Oppilas- ja opiskelijahaastattelujen toteuttaminen ja osallistajat

Oppilaille ja opiskelijoille suunnattu tiedonkeruu toteutettiin ryhmähaastatteluina. Tähän päädyttiin siksi, että osallistujilla olisi tilanteessa mahdollisuus vertaisten tukeen. Haastatteluihin ei kuitenkaan haluttu liian suuria ryhmiä, jottei osa osallistujista jäisi kuulijan rooliin. Haastatteluihin pyydettiin siten osallistumaan kolme oppilasta tai opiskelijaa per ryhmä.

Haastattelujen toteuttamiseen valittiin henkilöstökyselyn otoksen pohjalta oppilaitoksia, jotka edustivat eri kokoisia kouluja ja oppilaitoksia eri puolilta maata erikokoisista kunnista. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjiin ja oppilaitosten johtoon oltiin yhteydessä haastattelujen toteuttamiseksi. Koulujen ja oppilaitosten johtajat vastuuttivat koordinoivat henkilöt, joiden kanssa Karvin asian tuntijat sopivat haastattelujen käytännöt. Vastuuhenkilöt kartoittivat vapaaehtoisia haastateltavia ja heitä ja heidän huoltajiaan tiedotettiin arvioinnista ja haastatteluun osallistumisesta rehtoreiden kautta. Haastateltavista ei kerätty taustatietoja eikä haastateltavien valikoimiseksi ollut kriteerejä. Ennen haastattelujen alkua oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa kerrattiin arvioinnin toteutukseen

liittyvät tietosuojaseikat ja muistutettiin, että haastatteluihin osallistuminen on vapaaehtoista. Haastattelut äänitettiin ja litteroitiin. Litteroitu aineisto anonymisoitiin, jonka jälkeen tekstiaineisto tallennettiin arviointihankkeen salattuun kansioon ja äänitteet tuhottiin.

Oppilaita ja opiskelijoita osallistui haastatteluihin kaikilta AVI-alueilta (pl. Ahvenanmaa). Haastatteluja toteutettiin 25 koulussa ja oppilaitoksessa. Haastateltavat olivat 9. luokan oppilaita, ammatillisten perustutkintokoulutusten 2. vuoden opiskelijoita, lukion 2. vuosikurssin opiskelijoita sekä oppivelvollisuusikäisiä opiskelijoita TUVA-, TELMA- ja Opistovuosi oppivelvollisille -koulutuksista ja aikuisten perusopetuksesta. TUVA-koulutuksessa opiskelevia haastateltiin ammatillisissa oppilaitoksissa, lukioissa ja vapaan sivistystyön oppilaitoksissa. Taulukossa 8 on kuvattu haastateltujen oppilaiden ja opiskelijoiden määrät sekä ryhmähaastattelujen määrät eri koulutuksista.

TAULUKKO 8. Haastateltavat eri koulutuksista

Koulutus	Haastateltavien määrä	Ryhmähaastatteluiden määrä
Perusopetus	42	14
Ammatillinen perustutkintokoulutus	33	13
Lukiokoulutus	34	11
TUVA-koulutus	18	6
TELMA-koulutus	8	3
Opistovuosi oppivelvollisille -koulutus	8	4
Aikuisten perusopetus oppivelvollisuusikäisille	6	2

Haastatteluilla haluttiin selvittää oppilaiden ja opiskelijoiden kokemuksia opinto-ohjauksen toteuttamisesta ja erityisesti sen vastaavuudesta heidän tarpeisiinsa. Haastattelut olivat puolistrukturoituja teemahaastatteluja, joiden pääteemat olivat:

TEEMA 1. Ohjauksen vastaavuus oppilaiden/opiskelijoiden tarpeisiin, ohjauksen saatavuus, saavutettavuus ja yhdenvertaisuus

TEEMA 2. Kouluun/opintoihin kiinnittyminen ja yhteisöllisyys

Tässä raportissa kuvataan ensimmäiseen teemaan liittyviä tuloksia. Kouluun kiinnittymiseen ja yhteisöllisyyteen liittyviä teemoja raportoidaan arvioinnin tulevissa raporteissa. Haastateltaville kerrottiin lyhyt alkusaate, mitä oppilaanohjauksella tai opinto-ohjauksella tarkoitettiin:

Opinto-ohjauksessa on tärkeää, että tuetaan erilaisten tietojen ja taitojen oppimisessa. Taitojen oppimisessa ylipäättään on tärkeää, että tunnustetaan omia kiinnostuksen kohteita ja kehitetään valmiuksia erilaisia valintoja varten. Opinto-ohjaus muodostaa jatkumon eri koulutusten ja työelämään siirtymisten välille. Ohjaukseen voi osallistua monia eri henkilöitä ja sitä annetaan monissa eri tilanteissa.

Tässä raportissa kuvataan oppilaiden ja opiskelijoiden kokemuksia, joita selvitettiin alla kuvatuilla kysymyksillä. Kysymyksiä tarkennettiin ja niiden järjestys saattoi vaihdella haastattelujen aikana.

- Keneltä olette koulussanne/nykyisissä opinnoissanne saaneet oppilaanohjausta/opinto-ohjausta?
- Oletteko itse hakeutuneet ohjaukseen?
- Miten helppoa on tavoittaa henkilöitä, jos kokee kaipaavansa opinto-ohjausta?
- Millaisilla tavoilla tai menetelmillä opinto-ohjausta on toteutettu teidän koulussanne/koulutuksessanne?
- Onko opinto-ohjauksessa hyödynnetty monipuolisesti erilaisia ohjausmenetelmiä?
- Mihin asioihin olette eniten kaivanneet opinto-ohjausta?
- Vastaako oppilaanohjaus/opinto-ohjaus mielestänne oppilaiden/opiskelijoiden tarpeisiin?
- Onko oppilaanohjausta/opinto-ohjausta saanut riittävästi? Miksi, miksi ei?
- Oletteko saaneet ohjausta silloin, kun olette sitä tarvinneet? Onko se ollut oikea-aikaista? Miksi, miksi ei?
- Selvitetäänkö oppilaiden yksilöllisiä ohjaustarpeita riittävästi?
- Onko kaikilla mahdollisuus yksilölliseen opinto-ohjaukseen? Miksi, miksi ei?
- Millaista henkilökohtaista tai yksilöllistä ohjausta olette saaneet?
- Oletteko saaneet monipuolisesti tietoa eri koulutusaloista ja eri koulutusvaihtoehdoista? Millä tavoilla olette saaneet tietoa?
- Oletteko saaneet monipuolisesti tietoa työelämästä?

3.5 Henkilöstöhaastattelujen toteuttaminen ja osallistujat

Henkilöstökyselyyn vastanneiden TELMA-koulutuksessa työskentelevien lukumäärä oli suppea, eikä aikuisten perusopetuksen (AIPE) henkilöstölle lähetetty kyselyä lainkaan (johtuen oppivelvollisten marginaalisesta määrästä AIPEssa). Edellä mainittujen koulutusten henkilöstöä haasteltiin verkkovälitteisesti, jotta molempien koulutusten sisältämästä opinto-ohjauksesta saataisiin monipuolisempi käsitys. Haastateltavat valikoituivat ensisijaisesti henkilöstökyselyä varten tehdyn otoksen perusteella. Lisäksi haastatteluja varten otosta täydennettiin joidenkin otoksen ulkopuolisten oppilaitosten edustajilla. Kukin haastattelu kesti noin 1,5 tuntia ja haastatteluista laadittiin muistiinpanot. Haastattelut äänitettiin, mutta haastatteluja ei litteroitu. Äänitteet tukivat haastattelujen jälkeen tarkastettuja muistiinpanoja, jonka jälkeen äänitteet tuhottiin. Muistiinpanot olivat anonyymejä.

Haastatteluihin osallistui TELMA-koulutuksen ohjaajia, opinto-ohjaajia ja opettajia. AIPE-haastatteluihin osallistui opinto-ohjaajia ja opettajia. Kaikkiaan haastatteluja järjestettiin viisi, osallistujia oli kaikkiaan 14, ja ne toteutettiin ammattiryhmittäin (ryhmänohjaajat, opinto-ohjaajat sekä ohjaajat/avustajat). TELMA-henkilöstö työskenteli ammatillisissa erityisoppilaitoksissa, AIPE-haastattelujen osallistujat joko vapaan sivistystyön oppilaitoksissa tai ammatillisissa oppilaitoksissa.

TELMA-haastatteluteemat olivat seuraavat:

- Ensimmäisen nivelvaiheen siirtymät
- Opinto-ohjaus TELMA-/AIPE-opinnoissa
- Ammatin- ja koulutusvalinnan ohjaus
- Opintojen tekeminen ammatillisista perustutkinnoista
- Kokemukset oppimisympäristöistä ja niiden toimivuudesta

- Yhteistyö TUVA-koulutuksen ja ammatillisten perustutkintojen kanssa
- Opiskelijoiden koulu- ja opiskelukykyisyys
- Toisen nivelvaiheen siirtymät
- Resurssit opinto-ohjauksessa

Aikuisten perusopetuksen haastatteluteemat olivat seuraavat:

- Ensimmäisen nivelvaiheen siirtymät
- Opinto-ohjauksen organisointi ja resurssit
- Opinto-ohjauksessa toteutettava yhteistyö
- Koulutuksen saavutettavuus, tavoitettavuus ja yhdenvertaisuus
- Koulutuksen riittävyys
- Aikuisten perusopetuksen kehittäminen

3.6 Aineiston analyysimenetelmät

Kyselyn osioita tarkasteltiin eri koulutuksissa väittämien jakaumien pohjalta. Väittämien tarkasteluissa on huomioitu vain vastaajat, jotka antoivat muun kuin ”en osaa sanoa” -vastauksen (EOS). EOS-vastaukset on raportoitu erikseen. Useamman kuin kahden riippumattoman otoksen välisen eron merkitsevyyttä testattiin Kruskal-Wallis testillä ja ryhmien välisiä eroja tarkasteltiin Mann-Whitneyn U-testillä. Eri teemoihin liittyvien väittämien välisiä arvoja sekä henkilöstöryhmien välisiä vastauksia verrattaessa havaittiin tilastollisesti merkitseviä ja merkittäviä eroja. Tässä raportissa kuvataan vain tilastollisesti merkitsevät erot ($p < 0,05$), jotka ovat merkittävyydeltään (efektikooltaan) keskiuuria tai suuria ($r \geq 0.25$). Tilastollisesti merkitsevät ja merkittävät erot on merkitty raportissa *-merkillä ja niihin liittyvät tulokset löytyvät liitteistä. Pääosin raportissa on kuvattu väittämien jakaumiin liittyviä tuloksia ja niiden välisiä tilastollisesti merkitseviä ja merkittäviä eroja. Mikäli myös henkilöstöryhmien vastausten välillä ilmeni tilastollisesti merkitseviä ja merkittäviä eroja, on ne merkittyä erikseen kyseisen luvun lopussa. Tilastolliset analyysit toteutettiin IBM SPSS Statistics -ohjelmistolla sekä R-ohjelmistolla.

Kyselyn **avointen kysymysten vastaukset** analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin menetelmin (esim. Tuomi & Sarajarvi 2018). Analyysi alkoi avointen vastausten koodauksesta (esim. Juhila n.d.), jossa samankaltaisia sisältöjä luokiteltiin samojen otsikoiden alle. Samalla tunnistettiin toistuvasti esiintyviä sisältöjä liittyen esimerkiksi erilaisiin käytäntöihin, joita oppilaitoksissa hyödynnettiin. Analyysiprosessin aikana tunnistettuja kategorioita yhdistettiin ja tarkennettiin ja lopuksi muodostettiin kokonaiskäsitys erilaisista toistuvista sisällöistä, esimerkiksi hyviksi tunnistetuista käytännöistä ja kehittämistarpeista. Analyysissä hyödynnettiin NVivo- ja Excel-ohjelmistoja. Raportin tulosluvuissa hyödynnetään aineistolainauksia osoittamassa henkilöstön käsityksiä aiheeseen liittyen.

Oppilas- ja opiskelijaryhmien haastattelut analysoitiin henkilöstökyselyn avointen kysymysten tapaan laadullisen sisällönanalyysin menetelmin. Analyysin alkuvaiheessa aineisto erotettiin perusopetuksen, ammatillisten perustutkintojen, lukiokoulutuksen, TUVA-, TELMA-, Opistovuosi oppivelvollisille -koulutusten ja aikuisten perusopetuksen haastatteluaineistoiksi, jolloin analyysi toteutettiin koulutuskohtaisesti. Haastatteluaineiston analyysi alkoi alustavasta koodauksesta erilaisiin kategorioihin, jotka pohjautuivat haastattelurungon teemoihin; aineistosta tunnistettiin tekstikatkelmia liittyen tiettyyn näkökulmaan (esim. ohjaustahot; ohjauksen saavutettavuus). Samoja tekstikatkelmia saatettiin koodata eri kategorioiden alle, mikäli ne sisälsivät useampiin

kategoriioihin liittyviä kuvauksia. Analyysin aikana pyrittiin tarkastelemaan yhtä haastattelua kokonaisuutena, jotta tekstikatkelmat eivät jääneet irrallisiksi toisistaan. Analyysin aikana haastatteluista tunnistettiin erilaisia alakategorioita, joiden pohjalta oppilaiden ja opiskelijoiden kokemuksia liittyen haastatteluiden teemoihin pystyttiin kuvailemaan (esim. opinto-ohjaajan merkitys; oma vastuu ohjaukseen hakeutumisessa). Haastatteluaineistojen analysoinnissa hyödynnettiin NVivo-ohjelmistoa. Raportin tulosluvuissa esitetään aineistolainauksia osoittamassa oppilaiden ja opiskelijoiden kokemuksia.

Henkilöstöryhmien haastattelut

Henkilöstöryhmien viisi haastattelua analysoitiin muun laadullisen aineiston tapaan sisällönanalyysillä. Analyysissä erotettiin TELMA- ja aikuisten perusopetuksen haastattelut toisistaan, mutta myös henkilöstöryhmittäin. Eri henkilöstöryhmien kokemuksia verrattiin teemoittain toisiinsa, ja tarkasteltiin näiden mahdollisia yhtenevyyksiä ja eroavaisuuksia.

Oppilaanohjaus perusopetuksessa

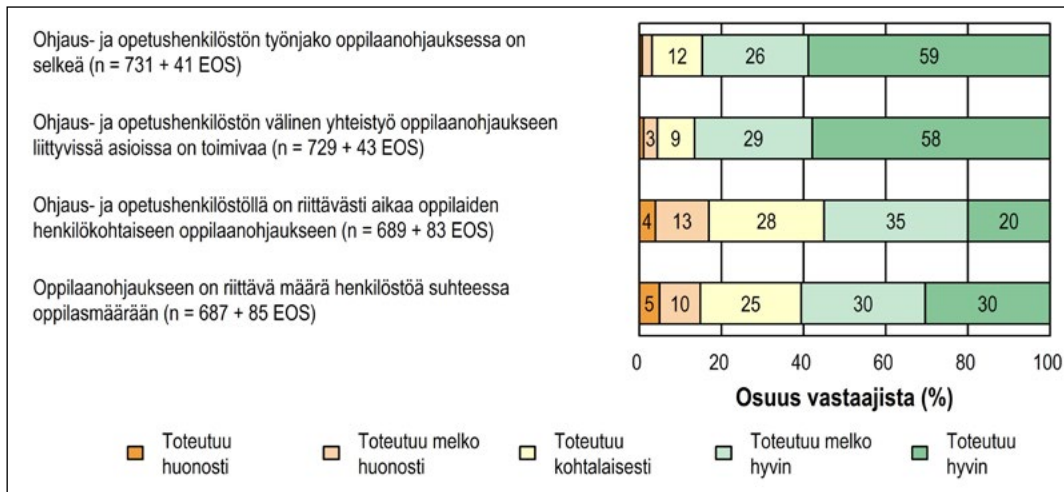
4

Tässä luvussa kuvataan perusopetuksen oppilaanohjaukseen liittyvät tulokset. Luvut 4.1–4.5 pohjaavat henkilöstökyselyn tuloksiin. Tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen liittyvässä luvussa kuvataan jakaumien lisäksi teemaan liittyvien avointen kysymysten tulokset. Luvussa 4.6 kuvataan oppilasryhmähaastattelujen tulokset liittyen oppilaanohjauksen kokonaisuuden toteutumiseen.

4.1 Oppilaanohjauksen organisointi perusopetuksessa

Perusopetuksen ohjaus-, opetus- ja johtohenkilöstöä pyydettiin arvioimaan oppilaanohjauksen organisoinnin toteutumista koulussaan. Vastausjakaumat on esitetty kuviossa 1. Henkilöstö arvioi ohjaus- ja opetushenkilöstön välisen työnjaon oppilaanohjauksessa pääosin selkeäksi; 85 prosenttia vastaajista arvioi työnjaon selkeyden toteutuvan hyvin tai melko hyvin. Ohjaus- ja opetushenkilöstön välisen yhteistyön toimivuus oppilaanohjaukseen liittyvissä asioissa arvioitiin myös pääosin toteutuvan hyvin tai melko hyvin (87 % vastaajista). Sen sijaan henkilöstön resurssien riittävyyttä arvioitiin kielteisemmin* (LIITE 1); vastaajista 45 prosenttia arvioi ajan riittävyyden ja 40 prosenttia henkilöstön määrän riittävyyden korkeintaan kohtalaiseksi. Suuri osa vastaajista ei osannut sanoa mielipidettään väittämiin. Esimerkiksi vastaajista jopa noin kymmenesosa ei osannut sanoa mielipidettään oppilaanohjauksen ajallisten tai henkilöstöresurssien riittävyyteen.

* Tilastollisesti merkitsevä ja merkittävä ero

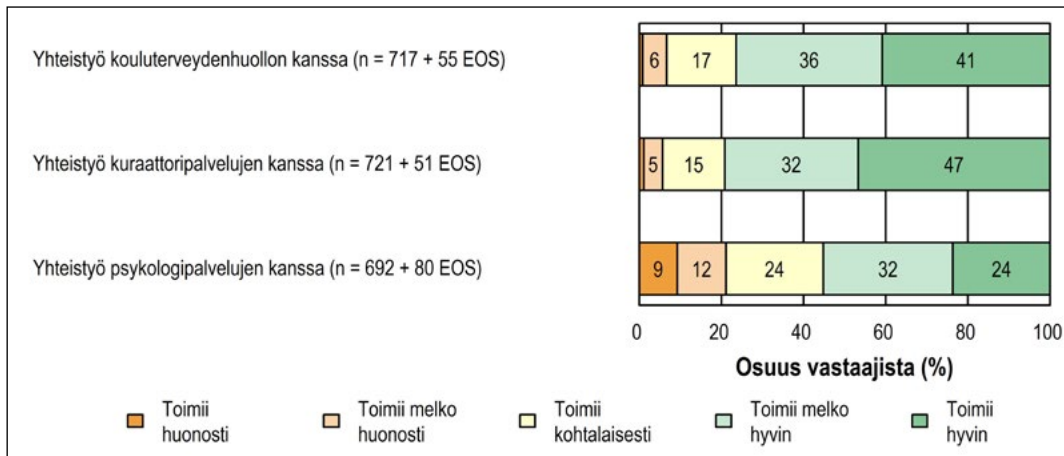

KUVIO 1. Henkilöstön kokemukset oppilaanohjauksen organisoinnin toteutumisesta perusopetuksessa

4.2 Oppilaanohjaukseen liittyvä yhteistyö oppilashuollon kanssa perusopetuksessa

Henkilöstöä pyydettiin arvioimaan oppilaanohjaukseen liittyvän yhteistyön toimivuutta koulunsa oppilashuollon kanssa. Vastausjakaumat on esitetty kuviossa 2. Oppilaanohjaukseen liittyvä yhteistyö kuraattoripalvelujen kanssa arvioitiin toimivan pääosin hyvin tai melko hyvin (79 % vastaajista). Lähes yhtä hyvin arvioitiin toimivan yhteistyö kouluterveydenhuollon kanssa (77 % vastaajista). Selkeästi heikommin arvioitiin toimivan yhteistyö psykologipalvelujen kanssa, jossa reilu puolet vastaajista (56 %) arvioi sen toimivan melko hyvin tai hyvin ja jopa yli viidennes vastaajista arvioi sen toimivan melko huonosti tai huonosti* (LIITE 2). EOS-vastausten määrä oli suuri; esimerkiksi vastaajista noin joka kymmenes ei osannut sanoa mielipidettään psykologipalvelujen kanssa tehtävän yhteistyön toimivuuteen.

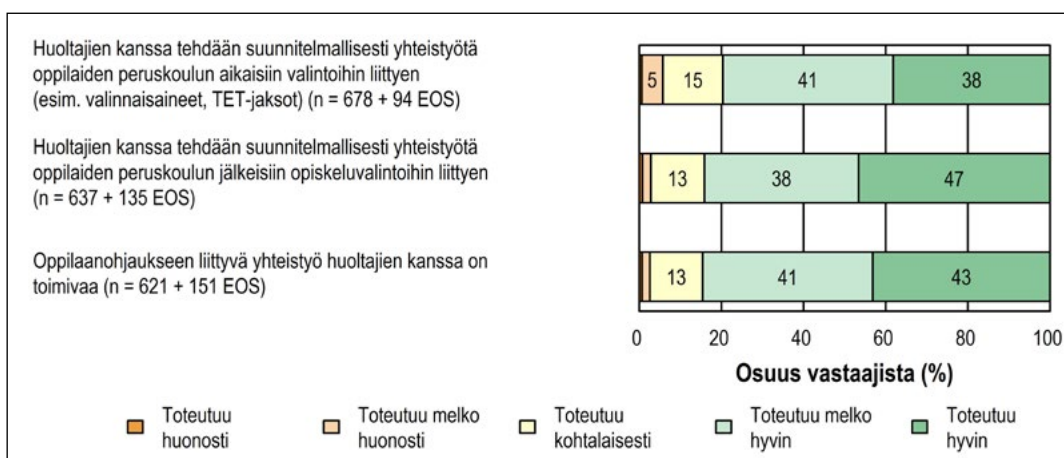
* Tilastollisesti merkitsevä ja merkittävä ero

KUVIO 2. Henkilöstön kokemukset yhteistyön toimivuudesta oppilashuollon kanssa perusopetuksessa

4.3 Oppilaanohjaukseen liittyvä yhteistyö huoltajien kanssa perusopetuksessa

Henkilöstöä pyydettiin arvioimaan huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön toteutumista kouluunsa liittyen oppilaanohjaukseen. Vastausjakaumat on esitetty kuviossa 3. Vastaajista hieman yli 80 prosenttia arvioi oppilaanohjaukseen liittyvän yhteistyön toimivuuden huoltajien kanssa toteutuvan hyvin tai melko hyvin. Lähes 80 prosenttia vastaajista arvioi, että suunnitelmallista yhteistyötä huoltajien kanssa tehdään oppilaiden peruskoulun aikaisiin valintoihin liittyen hyvin tai melko hyvin. Vielä paremmin suunnitelmallisen yhteistyön arvioitiin toteutuvan oppilaiden peruskoulun jälkeisiin valintoihin liittyen; 85 prosenttia vastaajista arvioi sen toteutuvan hyvin tai melko hyvin. En osaa sanoa -vastauksia väittämiä koskien antoi jopa viidennes vastaajista.

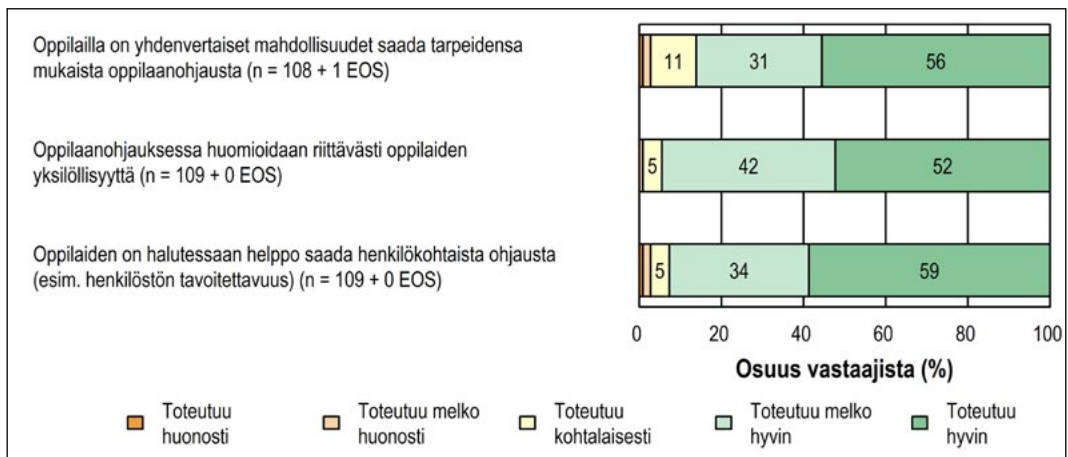
KUVIO 3. Henkilöstön kokemukset huoltajayhteistyön toteutumisesta perusopetuksen oppilaanohjauksessa

Henkilöstöryhmien väliset tilastollisesti merkitsevät ja merkittävät erot huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyen (LIITE 3)

Peruskoulun johtohenkilöstö arvioi aineenopettajia myönteisemmin oppilaanohjaukseen liittyvän yhteistyön toimivuuden huoltajien kanssa.

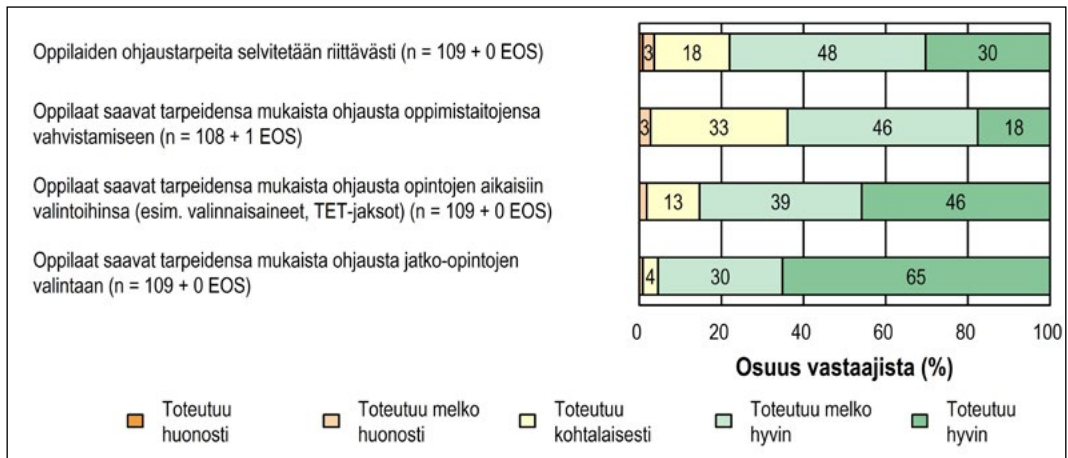
4.4 Oppilaanohjauksen saavutettavuus ja vastaavuus oppilaiden tarpeisiin perusopetuksessa

Oppilaanohjaajia pyydettiin arvioimaan oppilaanohjauksen saavutettavuutta ja vastaavuutta oppilaiden tarpeisiin heidän koulussaan. Vastausjakaumat on esitetty kuviossa 4. Lähes 90 prosenttia vastaajista arvioi oppilaiden yhdenvertaiset mahdollisuudet saada tarpeidensa mukaista oppilaanohjausta toteutuvan hyvin tai melko hyvin. Vielä myönteisemmin arvioitiin yksilöllisyyden huomioiminen oppilaanohjauksessa sekä helppous halutessaan saada henkilökohtaista ohjausta, joiden arvioi toteutuvan hyvin tai melko hyvin yli 90 prosenttia vastaajista.

KUVIO 4. Oppilaanohjaajien kokemukset oppilaanohjauksen saavutettavuudesta perusopetuksessa

Vastausjakaumat vastaavuuteen liittyen on esitetty kuviossa 5. Oppilaanohjaajat arvioivat oppilaanohjauksen vastaavan oppilaiden tarpeita pääsääntöisesti hyvin tai melko hyvin. Lähes 80 prosenttia oppilaanohjaajista arvioi väittämän ”Oppilaiden ohjaustarpeita selvitetään riittävästi” toteutuvan hyvin tai melko hyvin. Reilu 60 prosenttia vastaajista arvioi väittämän ”Oppilaat saavat tarpeidensa mukaista ohjausta oppimistaitojensa vahvistamiseen” toteutuvan hyvin tai melko hyvin. Toisaalta noin kolmannes vastaajista arvioi sen toteutuvan korkeintaan kohtalaisesti. Opintojen aikaisia valintoja koskevan ohjauksen koettiin pääosin vastaavan oppilaiden tarpeita; yli 80 prosenttia vastaajista arvioi sen toteutuvan hyvin tai melko hyvin. Vielä myönteisemmin arvioitiin oppilaiden saama ohjaus liittyen jatko-opintojen valintaan, jonka 95 prosenttia vastaajista arvioi toteutuvan hyvin tai melko hyvin.

KUVIO 5. Oppilaanohjaajien kokemukset oppilaanohjauksen vastaavuudesta perusopetuksessa

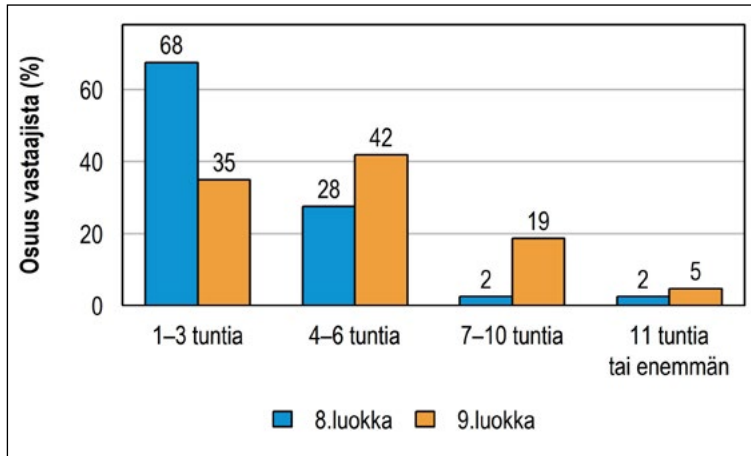
4.5 Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen toteutuminen perusopetuksessa

Otoskouluille suunnatulla lisäkyselyllä kartoitettiin tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta saaneiden oppilaiden määriä 8. ja 9. vuosiluokilla. Lisäksi selvitettiin tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen käytettyä tuntimäärää oppilasta kohden. Lisäkyselyyn vastanneista kouluista 13 ei ilmoittanut tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta saavien määrää lainkaan. Samoista kouluista ei myöskään saatu tietoa tilastoidaanko heillä tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarpeessa olevien oppilaiden määrää.

Lisäkyselyyn vastanneiden oppilaitosten kahdeksasluokkalaisista keskimäärin 13 prosenttia sai tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta. Vastaavasti yhdeksäsluokkalaisista tehostettua oppilaanohjausta sai 17 prosenttia. Osassa kouluista tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta sai suurehko määrä oppilaista; joka kymmenennessä koulussa jopa 26 prosenttia kahdeksasluokkalaisista ja 30 prosenttia yhdeksäsluokkalaisista sai tehostettua ohjausta. Kuitenkin puolet kouluista oli sellaisia, joissa korkeintaan 9 prosenttia kahdeksas- ja 14 prosenttia yhdeksäsluokkalaisista sai tehostettua henkilökohtaista ohjausta.

Seitsemässä koulussa yksikään kahdeksasluokkalainen ei saanut tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta. Vastaavasti kahdessa (hyvin pienessä) koulussa kaikkien kahdeksasluokkalaisten ilmoitettiin saaneen tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta. Viidessä koulussa yksikään yhdeksäsluokkalainen ei saanut tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta. Vastaavasti kahdessa (hyvin pienessä) koulussa kaikkien yhdeksäsluokkalaisten ilmoitettiin saaneen tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta.

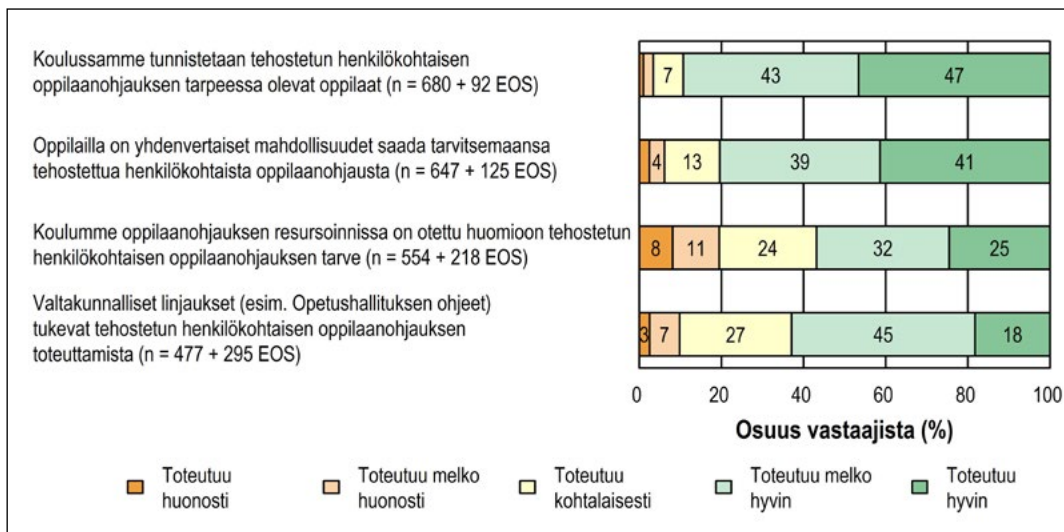
Tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta saaneista kahdeksasluokkalaisista 68 prosenttia sai ohjausta 1–3 tuntia, ja 4 prosenttia sai 7 tuntia tai enemmän. Vastaavasti tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta saaneista yhdeksäsluokkalaisista 35 prosenttia sai ohjausta 1–3 tuntia, mutta lähes neljännes (24 prosenttia) tarvitsi ohjausta 7 tuntia tai enemmän (Kuvio 6).

KUVIO 6. Tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen käytetty tuntimäärä 8. ja 9. vuosiluokilla

Ohjaus-, opetus- ja johtohenkilöstöä pyydettiin väittämien ja avointen kysymysten kautta arvioimaan tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen toteutumista heidän koulussaan sekä arvioimaan, kuinka valtakunnalliset linjaukset tukevat tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen toteuttamista. Kysymyksiä edelsi lyhyt saateteksti, jossa viitattiin perusopetuslaissa (628/1998, 11a§) mainittuun oikeuteen saada opetussuunnitelman mukaisen oppilaanohjauksen lisäksi tarpeidensa mukaista henkilökohtaista oppilaanohjausta. Lisäksi saatteessa tuotiin esiin, että tehostetussa henkilökohtaisessa oppilaanohjauksessa oppilalle annetaan henkilökohtaista ja muuta oppilaanohjausta sekä laaditaan henkilökohtainen jatko-opintosuunnitelma ja, että sitä annetaan 8. ja 9. vuosiluokalla.

Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjaukseen liittyvien väittämien vastausjakaumat on esitetty kuviossa 7. Valtaosa vastaajista (90 %) koki, että tehostetun oppilaanohjauksen tarpeessa olevat oppilaat tunnistetaan hyvin tai melko hyvin. Vain 3 prosenttia koki, että tehostetun ohjauksen tarpeessa olevat tunnistetaan melko huonosti tai huonosti. Reilu kymmenes vastaajista ei osannut sanoa mielipidettään väittämään. Henkilöstöstä 80 prosenttia oli sitä mieltä, että tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen yhdenvertaisuus toteutuu melko hyvin tai hyvin. Vastaavasti noin viidennes koki, että yhdenvertaiset mahdollisuudet ohjaukseen toteutuu korkeintaan kohtalaisesti. Kaikista tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta koskevista väittämistä koettiin resurssien huomioimisen toteutuvan huonoimmin* (LIITE 4). Vastaajista reilu puolet (57 %) oli sitä mieltä, että resurssit on huomioitu hyvin tai melko hyvin, kun taas puolet koki, että resursointi on huomioitu oppilaitoksessa korkeintaan kohtalaisesti. Vastaajista 63 prosenttia koki, että valtakunnalliset linjaukset tukevat hyvin tai melko hyvin oppilaanohjauksen toteuttamista, kun taas kymmenes ajatteli niiden tukevan huonosti tai melko huonosti tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen toteuttamista heidän koulussaan. Huomattava määrä vastaajista ei osannut sanoa mielipidettään väittämiin.

KUVIO 7. Henkilöstön kokemukset tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen toteutumisesta perusopetuksessa

4.5.1 Avoimet vastaukset tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen käytännöstä

Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarpeiden tunnistus sujui kyselyn avointen vastausten perusteella oppilaitoksissa varsin hyvin, ja tunnistusta tehdään yhteistyössä henkilöstön kanssa. Oppilaanohjaajat esimerkiksi konsultoivat aineenopettajia ja luokanvalvojia mahdollisista tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarpeista tai opettajat itse vievät havaintojaan eteenpäin oppilaanohjaajille. Oppilaanohjaajien kerrottiin myös osallistuvan oppilaiden palaveriin, tekemään yhteistyötä erityisopettajien ja aineenopettajien kanssa keskustellen oppilaiden ohjaustarpeista ja osallistavan opettajia esimerkiksi jatko-opintosuunnittelussa.

”Opinto-ohjaajat konsultoivat luokanvalvojia ja ovat aktiivisesti yhteydessä oppilaisiin ja huoltajiin. Tämän myötä oppilaat ovat myös itse alkaneet ohjautua opinto-ohjaajalle.”

”Oppilaanohjaajien ja erityisopettajien yhteiset palaverit ja tiivis yhteistyö, opontunut ja ohjaus myös pienryhmissä opiskeleville oppilaille, opo mukana oppilaan tuen ryhmissä, erityisopettajat mukana jatko-opintosuunnittelussa ja hakuprosessissa jne. Lakimuutos vaikutti melko vähän, koska meillä tasavertainen ja tehostettu ohjaus oli jo muutenkin otettu arjessa huomioon.”

Tarpeiden tunnistusta kuvattiin tehtävän myös oppilaiden kanssa henkilökohtaisissa keskusteluissa, poissaolojen kartoituksella sekä opintojen etenemistä seuraamalla. Lisäksi avovastauksissa kerrottiin, että huoltajien kanssa tehdään yhteistyötä ja heitä tiedotetaan oppilaiden mahdollisuudesta saada tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta. Moniammatillinen yhteistyö katsottiin myös tärkeäksi osaksi tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarpeiden tunnistusta.

Osassa oppilaitoksia oli lakimuutoksen myötä lisätty resursseja oppilaanohjaukseen palkkaamalla esimerkiksi lisää oppilaanohjaajia, ja pyritty näin pienentämään yhden oppilaanohjaajan vastuulla olevaa oppilasmäärää, jotta tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaamiseen jäisi enemmän aikaa. Kuitenkin suurin osa avoimiin kysymyksiin vastanneista koki oppilaitoksen opinto-ohjauksen resurssit riittämättömiksi ja vastauksissa todettiin oppilaanohjaajan työtehtävien lisääntyneen.

Monissa oppilaitoksissa oli avovastausten mukaan annettu tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta jo ennen lakimuutosta, ja oppilaat olivat saaneet yksilöllistä oppilaanohjausta tarpeen mukaan.

Hyvistä käytännöistä kysyttäessä monessa avovastauksessa nostettiin esiin oppilaiden hyvät mahdollisuudet saada yksilöllistä ohjausta ja henkilökohtaisia tapaamisia oppilaanohjaajan kanssa tarpeen mukaan. Muita hyviksi havaittuja käytäntöjä olivat esimerkiksi yksilölliset, tehostetut työelämään tutustumisjaksot, jotka oli räätälöity yksilöllisemmin tukemaan tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta saavan oppilaan tarpeita, sekä henkilökohtaiset tutustumiset toisen asteen oppilaitoksiin. Oppilaanohjaajan ottaminen mukaan oppilaspalaveriin koettiin myös hyväksi käytännöksi. Pienen oppilaitoksen eduksi katsottiin hyvä oppilaantuntemus koko henkilöstön kesken ja siten myös tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarpeiden tunnistaminen ja ohjauksen antaminen koettiin helpoksi.

”Oppilaan tuntemus ja oppilaan kohtaaminen onnistuvat koulussamme hyvin, koska henkilöstö tuntee oppilaat hyvin pienten ryhmäkokojen ansiosta.”

Yksittäiset koulut myös mainitsivat koulussa olevan erillistä nivelvaiheen opinto-ohjaustoimintaa, jossa yksi oppilaanohjaaja ottaa vastuulleen tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarpeessa olevia oppilaita ja järjestää heille räätälöidysti yksilöllisempää ohjausta, kuten tutustumisia toisen asteen oppilaitoksiin ja työelämään ja kulkee ikään kuin oppilaan mukana siirtymässä perusopetuksesta toiselle asteelle.

4.5.2 Avoimet vastaukset tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen kehittämistarpeista

Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen avovastauksissa kehittämistarpeet liittyivät tyypillisesti resurssien lisäämiseen ja kohdentamiseen oppilaanohjauksessa. Oppilaanohjaajat kuvasivat, että heidän työnsä oli lisääntynyt tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen myötä eikä tätä koettu huomioitaneen resursoinnissa ja oppilaanohjauksen organisoinnissa.

”Lisää suoraan kouluille kohdistettua resurssia tehon [tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen] toteuttamiseen ehdottomasti. Selkeä linjaus myös perusopetukseen oppilasmäärästä suhteessa yhdelle opolle. Näillä oppilasmäärillä ja ilman mitään lisäresurssia, ei pystytä OPSia toteuttamaan sen vaatimassa mittakaavassa.”

Vastaajat nostivat kehittämistarpeeksi myös koulun henkilöstön tietoisuuden lisäämisen tehostetusta henkilökohtaisesta oppilaanohjauksesta. Valtaosa aineenopettajista jätti vastaamatta tehostettua oppilaanohjausta koskeviin avoimiin kysymyksiin, mikä voi osaltaan viitata siihen, ettei asia ole heille tuttu, tai he eivät tiedä sen toteutuksesta oppilaitoksessaan. Jotkut aineenopettajat myös kokivat oppilaanohjauksen olevan oppilaanohjaajan vastuulla tai etteivät he tiedä tehostetun oppilaanohjauksen käytännöistä. Osa vastaajista sekoitti tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen kolmiportaisen tuen toteuttamiseen ja kuvasi vastauksissaan kolmiportaista tukea. Vastauksissa toivottiinkin lisää perehdytystä koko henkilöstölle, yhteistyötä ja Kaikki ohjaavat -periaatteen juurruttamista käytäntöön. Myös selkeitä toimintamalleja tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen toteutuksesta kaivattiin.

”Aineenopettajien ohjaustoimintaa pitäisi kehittää ja organisoida paremmin. Vastuu oppimaan oppimisen taitojen vahvistamisesta ja itsetuntemuksen lisäämisestä on koko koulun henkilökunnalla.”

”Koulutuksen järjestäjän tuki tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen organisoinnissa on jäänyt puuttumaan kokonaan, mitään yhteistä toimintamallia tai käytänteitä ei ole sovittu tai kehitetty. Koko toimintamalli pitäisi käydä läpi henkilöstön kanssa ja velvoittaa/vastuuttaa siihen: tämän tulee tapahtua koulutuksen järjestäjän ja koulun johdon kautta, ei yksittäisen opion.”

4.6 Perusopetuksen 9.-luokkalaisten kokemuksia oppilaanohjauksesta perusopetuksessa

4.6.1 Oppilaiden kokemuksia ohjaustahoista

Perusopetuksen 9.-luokkalaisten kertoivat saaneensa oppilaanohjausta - siis ohjausta niin nykyisiin opintoihin, opiskelutaitoihin kuin ohjausta jatko-opintoihin monilta eri tahoilta. Koulun henkilöstöstä keskeisimmäksi ohjaustahoksi nousi oppilaanohjaaja, jonka kanssa tulevaisuuden suunnitelmia enimmäkseen pohdittiin. Osa oppilaista mainitsi aineenopettajien kertoneen omista oppiaineistaan ja mahdollisista ammateista kyseisellä alalla. Lisäksi aineenopettajien koettiin olevan kannustavassa roolissa jatko-opintoja suunnitellessa. Kuitenkin oppilaat kuvailivat pääasiassa yksittäisten, ehkä heille läheisimpien opettajien antaneen ohjausta tai vinkkejä jatko-opintopolkuihin, eikä oppilaiden kertomuksista välittynyt kuvaa, että koulun henkilöstöllä olisi yhteistä linjaa, jonka mukaan aineenopettajat ohjaustyötä toteuttaisivat. Toisaalta jotkut oppilaat ajattelivat myös, ettei oppilaanohjaukselliset tehtävät edes kuulu opettajalle tai että he tietäisivät eri aloista juurikaan.

”Jos jossain aineessa on aika hyvä, niin sitten jotkut opettajat on sillee, että vois harkita tätä alaksi, jos tykkää.”

”Kyllä varmaan osa opettajista [antaa ohjausta], just niistä läheisemistä, niin kyllä varmaan (-). Varmaan pääasiassa lähtee siitä oppilaasta itse ja ei se kuulu muille opettajille niinkään ja jotkut opettajat keskittyvät vain siihen opettamiseen.”

”Ei, eikä ne sitten oo semmoisia ammattilaisia niissä asioissa, kun ne on opettajia eikä mitään automekaanikkoja tai talonrakentajia tai tämmösiä.”

Koulun ulkopuolella ohjausta ja vinkkejä tulevaisuuden opintoja ja ammatinvalintaa silmällä pitäen antoivat ennen kaikkea vanhemmat. Vanhemmat ovat esimerkiksi kertoneet omista ammateistaan ja koulutuksistaan. Vaikka yksittäiset oppilaat toivat esille, että he olivat kokeneet vanhempien painostaneen esimerkiksi lukioon, valtaosa oppilaista kuitenkin kertoi, että vanhemmat olivat nimenomaan tukeneet heitä valinnoissaan. He eivät olleet kokeneet kotoa painostusta hakeutua tietylle alalle tai tiettyyn oppilaitokseen vaan päätösvalta on ollut heillä itsellään. Vanhemmat olivat myös korostaneet, että mikäli lapsi haluaisi hakeutua esimerkiksi jonnekin kauemmas opiskelemaan, myös siinä tuettaisiin.

”Joo, totta kai siis omat vanhemmat on kertonut omista kokemuksista ja kertonut, että mikä sopisi ehkä tai mikä niitten mielestä olisi mukava mulle, mutta aika lailla oma valinta se on ollut.”

Oppilaat kertoivat myös jutelleensa paljon kavereiden kanssa valinnoistaan ja eri vaihtoehdoista, ja monella toisen asteen oppilaitoksen valintaan vaikutti osittain se, että kaverit olivat hakeneet samaan paikkaan. Lisäksi itseä vanhemmat kaverit olivat kertoneet omasta koulutuksestaan ja siten inspiroineet hakeutumaan tiettyyn koulutukseen tai oppilaitokseen. Toisaalta oppilaat mainitsivat myös, että vaikka ajatuksia vaihdettiin kavereiden kanssa, tekivät he viime kädessä valinnat oman mielenkiintonsa pohjalta.

”Varmaan silleen, että en mä nyt kavereiden perässä mee, mutta kuitenkin että kyllähän sekin vähän vaikuttaa, että mihin kaveritkin menee, mutta en mä kavereiden mukana tai paikkaan tai alalle mee, että ihan oma päätös se on.”

Yksittäiset oppilaat kertoivat jutelleensa myös esimerkiksi harrastuksensa parissa valmentajan kanssa mahdollisista tulevaisuuden suunnitelmistaan. Lisäksi muita yksittäisiä mainittuja ohjaus-tahoja olivat kunnan nuorisotyöntekijät, muut sukulaiset ja tuttavat sekä koulun oppilashuollon henkilöstö, kuten koulukuraattori.

4.6.2 Oppilaiden kokemuksia oppilaanohjauksen saavutettavuudesta ja vastaavuudesta oppilaiden tarpeisiin

Oppilailta (n = 42) kysyttiin myös heidän kokemuksiaan opinto-ohjauksen saavutettavuudesta ja siitä, kuinka hyvin se on vastannut heidän tarpeitaan. Mikäli oppilaat kokivat tarvetta jutella jatko-opinnoistaan tai mahdollisista valinnoista, oli oppilaanohjaaja useimmiten se taho, jolta apua oli helpointa tai luontevinta pyytää. Mikäli koettiin pulmia esimerkiksi koulunkäyntiin tai opiskeluun liittyen, oli silloin usein helpompi pyytää ohjausta omalta luokanvalvojalta tai jonkin tietyn oppiaineen opettajalta. Oppilaanohjaajan tavoitti helpoiten käytävältä tai menemällä hänen työhuoneensa ovelle kysymään. Lisäksi oppilaanohjaajan tavoitti sähköisten välineiden kautta varsin hyvin.

Oppilailta kysyttiin, kokevatko he, että oppilaanohjaus perusopetuksessa on ollut heille riittävää, oikea-aikaista ja ylipäättään heidän tarpeisiinsa vastaavaa niin sisällöltään kuin menetelmiltään. Suurin osa oppilaista kertoi, että oppilaanohjaus oli heidän tarpeisiinsa riittävää ja joidenkin mielestä oppilaanohjaajan ryhmätunteja oli liikaakin, mikäli oppilaalla oli jo aikaisessa vaiheessa selvillä, mihin aikoo itse hakea. Lisäksi koettiin, että yhteishaun jälkeen ei oppilaanohjauksen tunneille enää ollut niin suurta tarvetta.

”On sitä mun mielestä [riittävästi], että mä olen ainakin saanut tarpeeksi tietoa kaikista mahdollisista vaihtoehdosta.”

”Seiskal ja kasil sitä oli sopiva verran, mutta nyt kun yhteishaku on mennyt jo ohi, niin nyt sitä on vähän liikaa.”

Toisaalta oppilaat ajattelivat, että mikäli jollakulla suunnitelmat eivät vielä ole niin selkeät, niin etenkin yksilöllisiä tapaamisia oppilaanohjaajan kanssa tulisi olla lisää ja oppilaanohjausta olla enemmän tai se tulisi aloittaa aiemmin. Suurimmassa osassa oppilaitoksia oppilaat kävivät yläkou-lun aikana oppilaanohjaajan kanssa vain kerran tai kaksi henkilökohtaisessa tapaamisessa.

”No mulle se ainakin riitti, kun mulla oli jo varmaa, mihinkä mä menen. Mutta jos ei ole välttämättä varma, niin sitten ehkä voisi olla enemmän [henkilökohtaisia tapaamisia].”

”Mun mielestä niitä [yksilöllisiä tapaamisia] voisi olla muutama ainakin ysiluokan aikana just yhteishaun takia, jos on epäselvää, että mihin haluaa hakea. Se pitäisi olla pakollinen, eikä silleen, että tuu kysymään, koska moni ei uskalla kysyä ja ei halua, että kaikki muut tietää, niin en mä viitti mennä sanomaan mitään.”

Oppilashaastatteluissa tuli selvästi esiin se, että oppilaat saavat kyllä tarvittaessa ohjausta ja tukea valintoihinsa ja monessa haastattelussa korostettiin, että oppilaanohjaaja on helposti tavoitettavissa ja apua on saatavilla, kun sitä vain pyytää. Kuitenkin oppilaiden vastauksista kävi ilmi, että oppilaan tulee itse olla aktiivinen avunhakija, mikäli kokee, että tarvitsee enemmän ohjausta. Lisäksi osassa haastatteluja oppilaat kertoivat, että ne oppilaat, jotka tarvitsisivat enemmän tukea mutta eivät uskalla tai muusta syystä (esim. eivät tunnista tarvetta) hakeudu oppilaanohjaajan luo, jäävät helposti huomaamatta.

”Mä sanoisin, että jos sä oot sellainen tyyppi, joka ujostelee kysymistä, asioista ja sanomista omia vaikeita hetkiä, että mä en oikeasti tiedä, niin se on mun mielestä tosi vaikeaa saada sitä apua.”

”Musta tuntuu, että jotkut oppilaat ehkä, ne ei tiedosta sitä, että ne tarvitsisi ehkä vähän enemmän sitä apua. Ja sen vuoksi ni ne ei saa sitä apua, koska ne ei tiiä, et ne tarvii sitä. Ni jos periaattees annetaan se apu, vaikka sitä ei tarvitsisi, niin sitten ne, jotka ei tiiä tarvitsevansa apua, ni ne myös saa sitä.”

Kysyttäessä oppilaanohjauksen oikea-aikaisuudesta, olivat vastaukset niin ikään vaihtelevia. Monet kokivat saaneensa yhteishakua ajatellen tietoa oikeaan aikaan ja olivat päässeet tutustumaan moniin oppilaitoksiin jo kahdeksannella luokalla. Iso osa toi kuitenkin esille, että tietyistä asioista kertomisen olisi voinut aloittaa jo aiemmin, esimerkiksi heti kahdeksannen luokan alussa, ja ylipäätään 7. ja 8. luokan opotuntien merkitystä korostettiin. Lisäksi toivottiin yksilöllistä tapaamista oppilaanohjaajan kanssa jo paljon aiempaan vaiheeseen kuin vasta yhdeksannen luokalle, jotta omaa valintaa ja vahvuuksia tulisi pohdittua jo aiemmin.

”Mielestäni olisi voinut ehkä vähän, musta tuntuu, että me, ekan kerran käytiin näitä lukioasioita vasta tänä vuonna, että olisi ollut varmaan kiva, jos olisi voinut vähän miettiä sitä ennen tätä vuotta.”

”Ehkä kasilla olisi voinut olla nämä opotunnit, mitä nyt ysillä on ollut, koska silloin olisi voitu käydä tätä yläkoulun jälkeistä opiskelua, että mitä tehdään ja näitä aiheita ja yhteishakuun liittyviä. Nyt kun ne kaikki käytiin ysillä, niin ne käytiin tosi nopeasti, kun oli tavallaan niin paljon, että ne ehkä jätettiin vähän liian myöhäiseksi.”

Oppilailta kysyttiin, ovatko he keskustelleet työelämästä oppilaanohjauksen tunneilla, ja työelämään tutustumisen TET-jaksot olivat keskeinen osa nuorille suunnattua työelämätietoutta. Oppilaat pitivät TET-jaksoja hyödyllisinä, mutta toivoivat että työelämätietoutta tuotaisiin muutoinkin enemmän esille koulussa. Osassa oppilaitoksista oli harjoiteltu työhaastatteluun osallistumista ja työhakemuksen kirjoittamista, mikä koettiin hyödyllisenä. Niissä paikoissa, joissa työnhakua ei tässä muodossa ollut harjoiteltu, sitä kuitenkin toivottiin toteutettavaksi.

”Joo, kyl noi TET-jaksot on ainaki auttanu siihen, et on vähä selventänyt sitä, et mimmost se työelämä on oikeesti.”

”Joo, kyl me vähän aloteltii jotai CV:täkin, mutta kyl ne sit jäi suurimmalla osalla keske. Vähä näytettii, et miten ne CV:t kuuluis tehdä ja tämmöst.”

”Mun mielestä niitä [työelämään liittyviä asioita] voitais käydä enemmän. Se on taval- laan se, että mitä varten me kaikki käydään kouluja ja opiskellaan, ja mitä kohden me silleen eletään ja kasvetaan. Se on aika tärkeä aihe.”

Yksi peruskoulunsa päättävälle nuorille tärkeä asia oli kesätyöt ja myös tätä sivuttiin haastatte- luissa. Monelle yhdeksäsluokkalaiselle kesätyönhaku oli ensimmäistä kertaa ajankohtainen, ja monet kokivatkin saaneensa vinkkejä oppilaanohjaajalta esimerkiksi avoimista kesätyöpaikoista. Toisaalta moni oppilas kertoi, että varsinaisesta työnhausta alettiin puhua liian myöhään, jopa vasta siinä vaiheessa, kun kesätyöhaut olivat loppuneet. Tähän toivottiin parannusta.

”Just toi kesätöiden, sitä olisi voinut ehkä käydä vähän aikaisemmin. Yleensä kesätyöt menee tammi–helmikuun paikkeilla. Sitä on käyty yhteishaun jälkeen aika paljon, ja se on vähän myöhäistä.”

Oppilaiden mukaan oppilaanohjaus piti pääasiassa sisällään oppitunnit, joita oli vaihteleva määrä 7., 8., ja 9. luokkien aikana, sekä yhdestä tai kahdesta kaikille pakollisesta kahdenkeskisestä tapaa- misesta oppilaanohjaajan kanssa yläkoulun aikana. Tämän lisäksi sai myös lisää yksilöllisiä ohjaus- kertoja, mikäli niille oli tarvetta. Lukuvuoden aikana oppilaat myös vierailivat eri oppilaitoksissa ja tapahtumissa tutustumassa toisen asteen koulutuksiin.

Oppilaanohjauksen menetelmistä kysyttäessä useimmat oppilaat kuvasivat oppilaanohjauksen tunneilla käytettävän monipuolisesti erilaisia menetelmiä. Tunneilla oli ns. perinteistä oppilaanoh- jaajajohtoista opetusta, jossa oppilaanohjaaja kertoi esimerkiksi eri aloista. Lisäksi tehtiin ryhmä- töitä, keskusteltiin ja joissain oppilaitoksissa oli käytössä myös oppikirja, jonka tehtäviä tunnilla tehtiin. Oppikirjan tehtävät pitivät sisällään esimerkiksi omien vahvuuksien tunnistamiseen liit- tyviä tehtäviä. Oppilaanohjauksen oppitunnit sisälsivät menetelmällisesti myös paljon itsenäistä tiedonhakua. Oppilaat myös kertoivat katsovansa tunneilla paljon videoita ja alaesittelyjä inter- netistä, ja osa oppilaista kokikin oppitunnit melko yksitoikkoina. Toisaalta oppilaanohjauksen tunnit olivat joidenkin mielestä rentoja, kun tehtävien jälkeen jäi myös vapaata aikaa.

”No just siellä opon tunneilla ollaan tehty sellaisii esitelmii, että pitää valita vaikka joku ala tai perustutkinto. Niin siitä pitää ehtii tietoo.”

”Niitä on silleen ihan, tai siis opon tunnit on tosi kivoja, kun siellä saa just olla tosi vapaasti. Niitä on ehkä ollut silleen vähän liikaa siihen nähden, (-) kun katottiin just monta tuntia jotain amisten esittelyvideoita, niin kuin eri linjoja ja tällaisia. Ja ne, jotka tietää varmasti menevänsä lukioon, niin se oli sit vähän pitkävetistä tavallaan. Katottiin joku 4 tuntia putkeen jotain esittelyvideoita ja jotain tällaisia. ”

”Aika paljon niissä opotunneissa vaan annetaan tehtävää, että mene tälle nettisivulle ja täytä näihin kysymyksiin vastaukset. Sitten se on kysymyksiä, että mitä tässä tietyssä ammatissa voi tehdä, että en tiedä paljonko se auttaa, mutta ehkä se on just se, että osaa hakea sen tiedon, jos tulevaisuudessa tarvitsee. Sitten sä osaat itsenäisesti löytää sun tarvitseman tiedon, että sun ei tarvitse mennä kysymään keltään, jos sulla ei ole vaikka mahdollisuutta mennä opolta kysymään.”

Haastattelujen perusteella oppilaanohjaus kattaa sisällöllisesti monipuolisesti teemoja aina opiskeluvalmiuksista, vahvuuksista, valinnaisainevalintoihin, jatko-opintoihin ohjautumiseen ja yhteishakuun sekä ammatinvalintaan ja työelämä tietouteen. Oppilaat kuvasivat eri vuosiluokkien sisältöjä yleisemmällä tasolla esimerkiksi seuraavasti:

”Seiskaluokalla puhuttiin enemmän kaikesta opiskelusta, miten voi lukea hyvin kokeisiin. Ja sitten kasilla ruvettiin puhumaan ehkä enemmän, puhuttiin just vaikka esim. kaikista aloista ja niistä sisällöistä ja sitten, just vaikka lähihoitajaopiskelu tai ylipäätään tällainen terveys- ja mikä tää on, niin kaikista näistä asioista puhuttiin ja sitten ysillä on puhuttu tosi paljon niistä hauista ja.”

Opinto-ohjaus ammattillisessa koulutuksessa

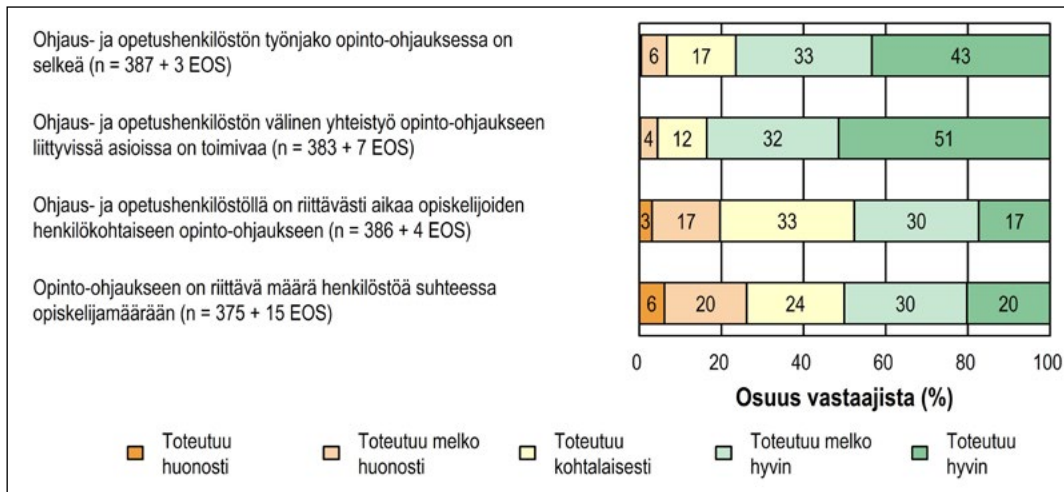
5

Tässä luvussa kuvataan ammatillisen perustutkintokoulutuksen opinto-ohjaukseen liittyvät tulokset. Luvut 5.1–5.5 pohjaavat henkilöstökyselyn tuloksiin. Keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjaukseen liittyvässä luvussa kuvataan jakaumien lisäksi teemaan liittyvien avointen kysymysten tulokset. Luvussa 5.6 kuvataan opiskelijaryhmähaastattelujen tulokset liittyen opinto-ohjauksen kokonaisuuden toteutumiseen ammatillisissa perustutkintokoulutuksissa.

5.1 Opinto-ohjauksen organisointi ammatillisessa koulutuksessa

Ammatillisen koulutuksen ohjaus-, opetus- ja johtohenkilöstöä pyydettiin arvioimaan opinto-ohjauksen organisointiin liittyviä tekijöitä koulutuksessa, jossa he työskentelevät. Väittämien vastausjakaumat on esitetty kuviossa 8. Suuri osa vastaajista (76 %) arvioi ohjaus- ja opetushenkilöstön välisen työnjaon opinto-ohjauksessa pääosin selkeäksi. Kuitenkin lähes neljäsosa vastaajista arvioi työnjaon selkeyden toteutuvan korkeintaan kohtalaisesti. Ohjaus- ja opetushenkilöstön välisen yhteistyön opinto-ohjaukseen liittyvissä asioissa koettiin pääosin toteutuvan hyvin tai melko hyvin (83 % vastaajista). Sen sijaan henkilöstön resurssien riittävyyttä arvioitiin kielteisemmin* (LIITE 5); noin puolet vastaajista piti ajan ja henkilöstön riittävyyttä korkeintaan kohtalaisena.

* Tilastollisesti merkitsevä ja merkittävä ero

KUVIO 8. Henkilöstön kokemukset opinto-ohjauksen organisoinnista ammatillisessa koulutuksessa

Henkilöstöryhmien väliset tilastollisesti merkitsevät ja merkittävät erot opinto-ohjauksen organisointiin liittyen (LIITE 6)

Opinto-ohjaajat, erityisopettajat ja koulutuksen johtohenkilöstö arvioivat kielteisemmin kuin oppilaitoksen johtohenkilöstö väittämän ”Ohjaus- ja opetushenkilöstön työnjako opinto-ohjauksessa on selkeä”.

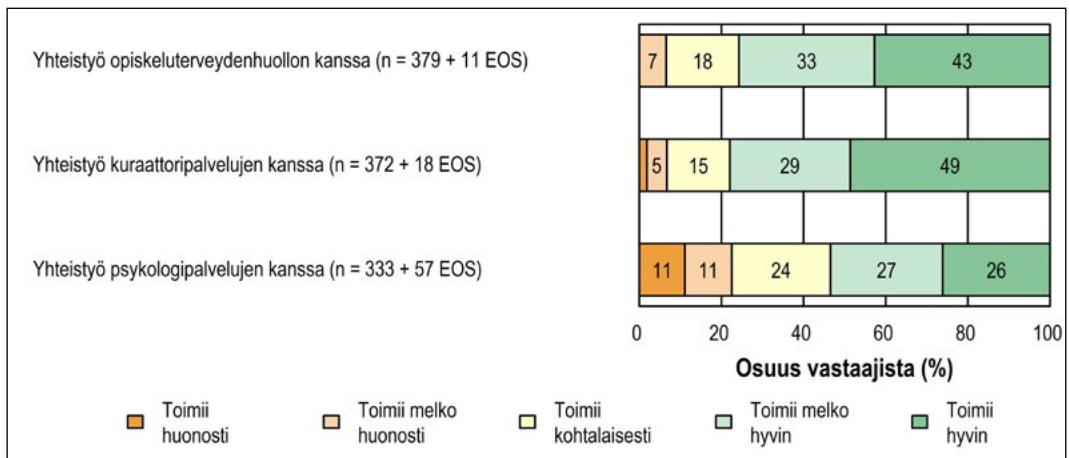
Oppilaitoksen johtohenkilöstö arvioi myönteisemmin kuin koulutuksen johtohenkilöstö väittämän ”Ohjaus- ja opetushenkilöstön välinen yhteistyö opinto-ohjaukseen liittyvissä asioissa on toimivaa”.

Opinto-ohjaajat ja erityisopettajat arvioivat kielteisemmin kuin oppilaitoksen johtohenkilöstö väittämän ”Ohjaus- ja opetushenkilöstöllä on riittävästi aikaa opiskelijoiden henkilökohtaiseen opinto-ohjaukseen”.

Opinto-ohjaajat, erityisopettajat ja koulutuksen johtohenkilöstö arvioivat kielteisemmin kuin oppilaitoksen johtohenkilöstö väittämän ”Opinto-ohjaukseen on riittävä määrä henkilöstöä suhteessa opiskelijamäärään”.

5.2 Opinto-ohjaukseen liittyvä yhteistyö opiskeluhuollon kanssa ammatillisessa koulutuksessa

Henkilöstöä pyydettiin arvioimaan, miten opinto-ohjaukseen liittyvä moniammatillinen yhteistyö toimii koulutuksessa, jossa he työskentelevät. Vastausjakaumat on esitetty kuviossa 9. Opinto-ohjaukseen liittyvä yhteistyö kuraattoripalvelujen kanssa arvioitiin toimivan pääosin hyvin tai melko hyvin (78 %). Lähes yhtä hyvin arvioitiin toimivan yhteistyö opiskeluterveydenhuollon kanssa; suurin osa vastaajista (76 %) arvioi sen toimivan hyvin tai melko hyvin. Selkeästi heikomminkin arvioitiin toimivan yhteistyö psykologipalvelujen kanssa, jossa lähes puolet vastaajista arvioi sen toimivan korkeintaan kohtalaisesti ja jopa viidennes korkeintaan melko huonosti* (LIITE 7). Vastaajista suuri osa ei osannut sanoa mielipidettään erityisesti psykologipalvelujen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyen.

KUVIO 9. Henkilöstön kokemukset opinto-ohjaukseen liittyvästä yhteistyöstä opiskeluhuollon kanssa ammatillisessa koulutuksessa

Henkilöstöryhmien väliset tilastollisesti merkitsevät ja merkittävät erot opiskeluhuollon kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyen (LIITE 8)

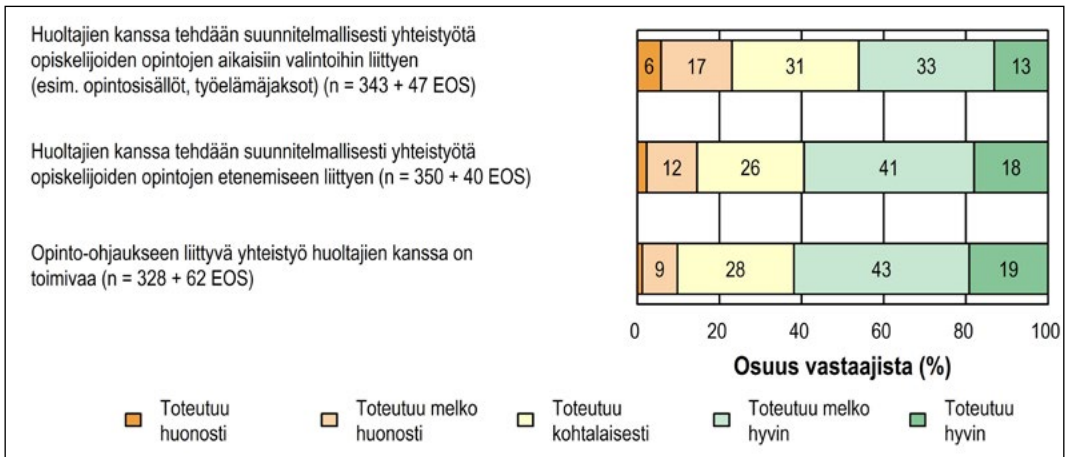
Opinto-ohjaajat arvioivat myönteisemmin kuin koulutuksen johtohenkilöstö yhteistyön toimivuuden opiskeluterveydenhuollon ja kuraattoripalvelujen kanssa.

5.3 Huoltajayhteistyö opinto-ohjauksessa ammatillisessa koulutuksessa

Henkilöstöä pyydettiin arvioimaan huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä koulutuksessa, jossa he työskentelevät. Vastausjakaumat on esitetty kuviossa 10. Yli 60 prosenttia vastaajista arvioi opinto-ohjaukseen liittyvän yhteistyön toimivuuden huoltajien kanssa toteutuvan hyvin tai melko hyvin, kun taas lähes 40 prosenttia koki toimivuuden korkeintaan kohtalaiseksi. Yli puolet vastaajista (54 %) arvioi, että suunnitelmallista yhteistyötä huoltajien kanssa tehdään opiskelijoiden opintojen aikaisiin valintoihin liittyen korkeintaan kohtalaisesti. Hieman enemmän arvioitiin

* Tilastollisesti merkitsevä ja merkittävä ero

tehtävän yhteistyötä opiskelijoiden opintojen etenemiseen liittyen; 59 prosenttia vastaajista arvioi sen toteutuvan hyvin tai melko hyvin. EOS-vastausten määrä oli melko suuri.

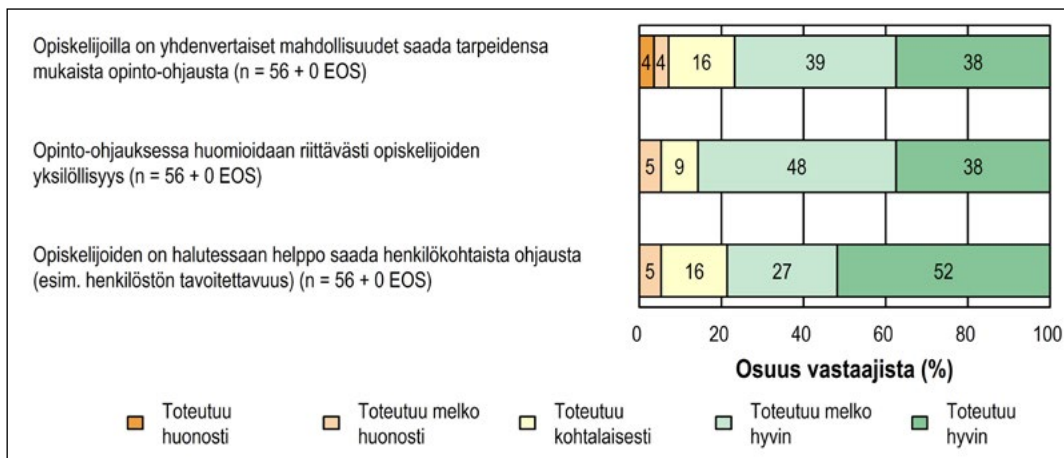
KUVIO 10. Henkilöstön kokemukset opinto-ohjaukseen liittyvästä huoltajayhteistyöstä ammatillisessa koulutuksessa.

Henkilöstöryhmien väliset tilastollisesti merkitsevät ja merkittävät erot huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyen (LIITE 9)

Opinto-ohjaajat ja koulutuksen johtohenkilöstö arvioivat kielteisemmin kuin oppilaitoksen johtohenkilöstö väittämät ”Huoltajien kanssa tehdään suunnitelmallisesti yhteistyötä opiskelijoiden opintojen aikaisiin valintoihin liittyen (esim. opintosisällöt, työelämäjaksot)” sekä ”Huoltajien kanssa tehdään suunnitelmallisesti yhteistyötä opiskelijoiden opintojen etenemiseen liittyen”.

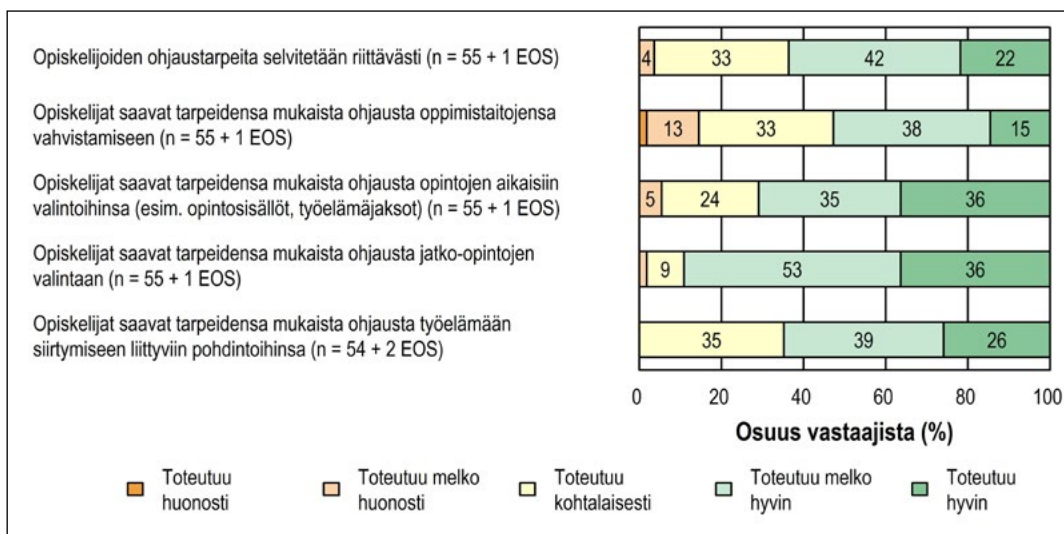
5.4 Opinto-ohjauksen saavutettavuus ja vastaavuus opiskelijoiden tarpeisiin ammatillisessa koulutuksessa

Opinto-ohjaajia pyydettiin arvioimaan opinto-ohjauksen saavutettavuutta ja vastaavuutta koulutuksessa, jossa he työskentelivät. Vastausjakaumat on esitetty kuviossa 11. Saavutettavuuteen liittyen lähes 80 prosenttia vastaajista arvioi sekä opiskelijoiden yhdenvertaiset mahdollisuudet saada tarpeidensa mukaista opinto-ohjausta että helppouden halutessaan saada henkilökohtaista ohjausta toteutuvan hyvin tai melko hyvin. Vielä myönteisemmin arvioitiin opiskelijoiden yksilöllisyyden huomioiminen opinto-ohjauksessa; 86 prosenttia vastaajista arvioi sen toteutuvan hyvin tai melko hyvin.

KUVIO 11. Opinto-ohjaajien kokemukset opinto-ohjauksen saavutettavuudesta ammatillisessa koulutuksessa

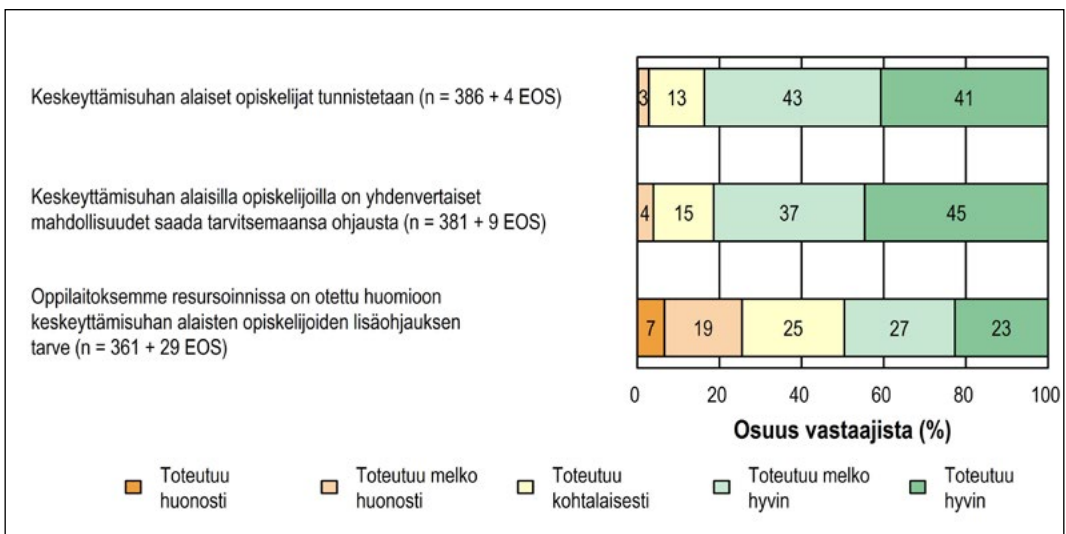
Vastaavuuteen liittyvät jakaumat on esitetty kuviossa 12. Vastaavuuteen liittyen opinto-ohjaajista reilu 60 prosenttia arvioi väittämän ”Opiskelijoiden ohjaustarpeita selvitetään riittävästi” toteutuvan hyvin tai melko hyvin ja reilu kolmannes vastaajista arvioi sen toteutuvan korkeintaan kohtalaisesti. Vain noin puolet vastaajista arvioi väittämän ”Opiskelijat saavat tarpeidensa mukaista ohjausta oppimistaitojensa vahvistamiseen” toteutuvan hyvin tai melko hyvin, ja lähes puolet arvioi sen toteutuvan korkeintaan kohtalaisesti. Opintojen aikaisia valintoja koskevan ohjauksen koettiin pääosin vastaavan hyvin opiskelijoiden tarpeita; noin 70 prosenttia vastaajista arvioi sen toteutuvan hyvin tai melko hyvin. Kuitenkin kolmannes vastaajista arvioi sen toteutuvan korkeintaan kohtalaisesti. Opiskelijoiden saama ohjaus liittyen jatko-opintojen valintaan arvioitiin myönteisesti; lähes 90 prosenttia vastaajista arvioi sen toteutuvan hyvin tai melko hyvin. Heikommin arvioitiin opiskelijoiden saama ohjaus liittyen työelämään siirtymiseen liittyviin pohdintoihin; reilu 60 prosenttia vastaajista arvioi sen toteutuvan hyvin tai melko hyvin, mutta yli kolmannes vastaajista arvioi sen toteutuvan korkeintaan kohtalaisesti.

KUVIO 12. Opinto-ohjaajien kokemukset opinto-ohjauksen vastaavuudesta ammatillisessa koulutuksessa

5.5 Keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjaus ammatillisessa koulutuksessa

Keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjausta selvitettiin väittämöpohjaisilla kysymyksillä sekä avoimilla kysymyksillä. Henkilöstöä pyydettiin arvioimaan keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjauksen toteutumista koulutuksessa, jossa he työskentelivät. Vastausjakaumat on esitetty kuviossa 13. Enemmistö vastaajista (84 %) arvioi, että keskeyttämisuhan alaiset opiskelijat tunnustetaan hyvin tai melko hyvin. Myös opiskelijoiden yhdenvertaiset mahdollisuudet saada tarvitsemaansa ohjausta arvioitiin samankaltaisesti. Sen sijaan yli puolet vastaajista arvioi, että oppilaitoksen resursoinnissa on otettu huomioon korkeintaan kohtalaisesti keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden lisäohjauksen tarve* (LIITE 10). Moni vastaaja jätti vastaamatta resursseja koskevaan väittämään.

KUVIO 13. Henkilöstön kokemukset keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjauksesta ammatillisessa koulutuksessa.

Henkilöstöryhmien väliset tilastollisesti merkitsevät ja merkittävät erot keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjaukseen liittyen (LIITE 11)

Opinto-ohjaajat arvioivat oppilaitoksen johtohenkilöstöä kielteisemmin väittämän ”Oppilaitoksemme resursoinnissa on otettu huomioon keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden lisäohjauksen tarve”. Ammatillisten ja yhteisten tutkinnon osien opettajat ja ohjaajat arvioivat väittämän kielteisemmin kuin koulutuksen johtohenkilöstö.

* Tilastollisesti merkitsevä ja merkittävä ero

5.5.1 Avoimet vastaukset keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjauksen organisoinnista, hyvistä käytänteistä ja kehittämistarpeista ammatillisessa koulutuksessa

Kyselyssä pyydettiin kuvailemaan, miten keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjaus on organisoitu heidän koulutuksessaan (esim. ohjaustarpeen tunnistaminen ja toteutusmuodot, resursointi) ja minkälaisia muutoksia ohjauksen organisointiin on mahdollisesti oppivelvollisuuden laajennuttua tullut. Lisäksi henkilöstöä pyydettiin kuvailemaan lyhyesti keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjauksen toteuttamiseen liittyviä hyviä käytänteitä ja kehittämistarpeita heidän koulutuksessaan. Teemaan liittyviä avoimia vastauksia saatiin yhteensä 197 vastaajalta.

Keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjauksen organisointia koskevaan kysymykseen suurin osa vastaajista kuvasi prosessiin liittyvän moniammatillisen yhteistyön. Erityisesti vastuuopettajan (myös esim. ryhmänohjaaja, vastuukouluttaja, vastuuhjaaja, ammatillinen opettaja, omaopettaja) merkitys tuotiin esiin opiskelijoiden tunnistamisessa.

”Vastuuopettaja on tarvittaessa yhteydessä opinto-ohjaajaan. Tarvittaessa asiaa käsitellään moniammatillisesti opiskeluhuollossa. Mahdollisuus tehdä erityisen tuen suunnitelma tai muita erityisiä tukitoimia.”

Useat vastaajat toivat myös esiin huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön. Keskeisimpinä tekijöinä ohjausprosessissa mainittiin varhainen puuttuminen, ohjausprosessin suunnitelmallisuus ja vastuunjaot sekä opiskelijoiden yksilöllisen tilanteen tarkastelu ja oikeanlaisen ohjauksen mahdollistaminen.

”Tärkeää on puuttua poissaoloihin varhaisessa vaiheessa. Meillä on laadittu toimintaohje opiskelijan läsnäolon tukemiseen ja siinä on määritelty hälytysrajat, jolloin poissaoloihin puututaan. Vastuuopettaja, erityisopettaja ja opinto-ohjaaja seuraavat poissaolosten kertymistä ja opintojen etenemistä. Tarvittaessa pidetään keskustelut, johon myös huoltaja kutsutaan. Keskustelussa sovitaan toimenpiteistä ja seurannasta.”

Riippuen opiskelijan tarpeista, ohjauksesta päävastuussa oli vastuuopettaja, opinto-ohjaaja tai erityisopettaja. Myös erilaiset joustavat opiskelujärjestelyt kuten opiskelijan työelämäpainotteinen opiskelu tuotiin esiin.

”Ryhmänohjaajat tuntevat opiskelijansa ja kantavat huolta heidän edistymisestä ja tunnistavat ohjaustarpeen esimerkiksi kannustamalla avoimeen keskustelemaan kulttuuriin ja rakentamalla luottamuksen ilmapiiriä ryhmässä. Opiskelijaa ohjataan ensin keskustelulla ryhmänohjaajan kanssa, hops-valintojen mahdollisilla päivittämisillä, opintojen henkilökohtaistamisilla, osaamisen hankkimisen ympäristöjen valinnoilla (esim. luokkaopetus, työpaja, työelämä, erityisopetus). Opiskelijalle voidaan hakea myös tukea erityisopetuksesta, ohjaajista, etsivästä nuorisotyöstä ja tietenkin vanhemmat pyritään ottamaan mukaan keskusteluun mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.”

Vain osa vastaajista toi esiin oppivelvollisuuden laajentamisen aiheuttamia muutoksia ohjauksen organisointiin. Pääosin muutokset liittyivät lisävelvoitteisiin, joita oppilaitoksille oli tullut. Osa kertoi, että ohjausprosesseja oli päivitetty. Vastaajat kokivat yleisesti, että lisäresursointia

aiheutuneisiin muutoksiin ei ollut saatu. Vastaajat mainitsivat, että erityisesti oppivelvollisuuskäiset olivat erityisseurannassa opintojen etenemisen suhteen.

”Oppivelvollisuusopiskelijoiden poissaoloihin tartutaan nopeammin ja selvitetään tilanne oppilashuoltoryhmän ja huoltajan kanssa.”

Hyvät käytänteet keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjauksessa liittyivät ensisijaisesti moniammatillisen yhteistyön toimivuuteen, varhaiseen puuttumiseen ja tukeen. Hyviä käytänteitä mainittiin myös huoltajayhteistyöhön, selkeisiin prosesseihin ja vastuisiin, yksilöllisiin tarpeiden kartoituksiin ja joustaviin opiskelujärjestelyihin sekä henkilöstön saavutettavuuteen liittyen.

”Opettajat ilmoittavat nopeasti vastuupettajalle esim. poissaoloista, myös vastuupettaja seuraa niitä jatkuvasti. Nopealla aikataululla HOKSin päivitys ja/tai keskustelu opion tai monialaisen työryhmän kanssa (opiskelija ja huoltaja mukana). Mahdollisuus keskustella opion kanssa muista opiskeluvaihtoehdoista ja niihin hakemisen ohjaus opion kanssa. Jokaisella on selkeä oma rooli (opo, vastuupettaja ym.) ja hyvä yhteistyö kaikkien työntekijöiden kesken.”

”Keskustellaan asiasta tilanteen mukaan, eli huomioidaan mm. opintojen sen hetkinen tilanne, vaihtoehdot tilanteessa, esim. uusi koulutusala tms. Kartoitetaan syyt, jotka ovat johtaneet keskeyttämisuhka -tilanteeseen ja pyritään ratkaisemaan tilanteeseen johtaneet syyt.”

Myös yhteisöllisyyden panostaminen ja henkilöstön kiinnostus opiskelijoita kohtaan tuotiin esiin. Erityisesti pienten opiskeluyhteisöjen positiivinen merkitys mainittiin.

”Nuoret täytyy tuntea ja heidän kanssaan tekemisissä, eli läsnäolevaa opetusta, yhteistä toimintaa ja tarpeeksi pienet opetusryhmät.”

Keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjauksen kehittämistarpeet liittyivät tyypillisesti resurssien vähäisyyteen.

”Opiskelijat, joilla on haasteita tai jotka ovat keskeyttämisillään eivät saa tukea. Opettajilla ei ole aikaa pohtia miten motivoida tai millaista tukea tai vaihtoehtoisia opiskelumuotoja voitaisiin mieltä hänen kohdallaan. Ei ole aikaa jos ohjausta tarvitaan vähääkään enemmän. Ei ole riittävästi resursseja ohjaukseen.”

”Opion tuki on tärkeää, ja sinne ohjataan, mutta uskoisin opiskelijamäärän olevan aivan liian suuri yhtä opoa kohti. Varsinkin, kun opoilla on lukemattomia muita töitä.”

”Psykologien ja kuraattorien puuttuminen tietyiltä aloilta vaikeuttaa ja hidastaa opiskelijoiden ohjaamista palveluihin. Heihin olisi oppilaitoksessamme panostettava enemmän ja lisättävä resursseja. Psykologien ja kuraattorien puuttuminen kuormittaa muita oppilashuollon palveluja ja pitkittää prosesseja. Resursseja pitää saada lisää, jotta työtä voi tehdä laadukkaasti ja ennaltaehkäisyyn voi panostaa. Kehittämistyö on mahdotonta tällä työkuormalla.”

”Ammatillisia ohjaajia lisää, ammatillisia erityisopettajia lisää. Tukea myös ammatillisissa aineissa, ei vain toissa.”

Kuten edelliset sitaatit kuvaavat, resurssia kaivattiin lisää monille eri tahoille. Erityisesti psykologipalvelujen saatavuuden ongelmat sekä opiskelijoiden jaksamiseen ja mielenterveyteen liittyvät haasteet tuotiin esiin. Toisaalta todettiin, että ohjaus ja tukitoimia on haastavaa toteuttaa, mikäli opiskelijaa ei tavoiteta.

”Opiskelijat, joilla on haasteita oppimisessa tai muuten haasteita paikalle tulosta tulevat erityisopettajan luo ja tai koulunkäynnin ohjaajan luo. Haasteellisia opiskelijoita ja alanvaihtajia tai niitä, joilla on haasteita oppimisen kanssa enemmän kuin ennen. Tämä porukka tarvitsee apua ja tukea paljon.”

”Psykologipalvelut voisi olla helpommin saavutettavissa – ehkä suurin ongelma on saada yleensä nuoret kouluun, kun saisi edes kouluun, jotta voisi motivoida ja ohjata.”

Muut kehittämistarpeet liittyivät selkeämpiin käytäntöihin ja prosesseihin ohjauksessa, varhaiseen puuttumiseen, opiskelijoiden erilaisten tarpeiden ymmärtämiseen ja huomioimiseen (esim. joustavat opiskelujärjestelyt), ohjaukseen liittyvän yhteistyön toimivuuden kehittämiseen, henkilöstön osaamisen kehittämiseen sekä tiedonsiirtokäytäntöjen kehittämiseen. Ennaltaehkäisy kuten opintoihin kiinnittymisen tukeminen nähtiin tärkeäksi kehittämiskohteeksi.

”Vielä tiiviimpi yhteistyö huolta herättävien opiskelijoiden osalta. Jo koulutuksen alussa keskeyttämisen alusten opiskelijoiden tunnistaminen ja keskeyttämisen ennaltaehkäisy. Ongelmana on, että asiaan puututaan vasta siinä vaiheessa, kun poissaoloja on jo kertynyt paljon. Opintoihin kiinnittymiseen tukemisen panostamista mm. yhteisöllisyyttä vahvistamalla. Tähän tarvitaan henkilöitä, joiden työtehtäviin kuuluu yhteisöllisyyden varmistaminen ja kehittäminen. Riittävän tuen saaminen oppitunneilla ja opiskelijoiden arjessa. Tukea tarvitaan niin oppimiseen kuin arjen taitojen vahvistamiseen. Tähän tarvitaan opettajien lisäksi erilaisia ohjaajia, jotka voivat olla opiskelijoiden ”rinnalla kulkijoita” arjessa.”

5.6 Ammatillisten perustutkintokoulutusten opiskelijoiden kokemuksia opinto-ohjauksesta toisella asteella

5.6.1 Opiskelijoiden kokemuksia opinto-ohjauksen ohjaustahoista ammatillisessa koulutuksessa

Haastatteluissa ammatillisen koulutuksen opiskelijoilta (n = 33) kysyttiin, keiltä kaikilta he kokivat saavansa opinto-ohjausta nykyisissä opinnoissaan. Opiskelijoiden vastauksissa korostui ryhmänohjaajan (tai omaohjaajan) merkitys, mutta osa opiskelijoista koki saavansa ohjausta myös useammalta eri taholta.

”Mä sanoisin, et meidän luokasta suurin osa menee meidän ryhmäohjaajan kautta. hän ottaa kyl siis tommoset henkilökohtaiset asiat, kaikki sä voit viedä sinne, ja niihin voidaan hakea sit opettajan kanssa tukea, ja muokata sitten mahdollisesti niitä omia opintoja, niin et hommat saadaan paremmin rullaamaan.”

”No opinto-ohjaajalle itessään ja sitten oikeestaan meidän kaikki opettajat on vähän niinku siinä opinto-ohjauksessa mukana, niin niiltä. Varmaan jokaisella opettajalta, kun käy kysymässä lisää täällä.”

Opinto-ohjaajan rooli opintojen ohjaukseen liittyvissä asioissa näyttäytyi etäisempänä kuin opettajien ja muiden ohjaajien rooli. Pääosin opinto-ohjaajaa oli tavanneet ne opiskelijat, jotka olivat hakeutuneet itse opinto-ohjaajan ohjaukseen.

”[Opinto-ohjaaja] on käyny pari kertaa moikkaamassa, ei mitään muuta. Onks se vaihtunu, onks se se sama opo koko ajan? Mitään tietoo.”

”Kyl niitä tuolla on tuolla päärakennuksessa, mut niitten kans ollaan tosi, tosi harvoin tekemisissä.”

Opiskelijat olivat tietoisia kuraattorin, terveydenhoitajan ja psykologin palveluista, mutta muutama opiskelija toi esiin palveluiden pariin pääsemisen haasteet.

”Niin, no terkkarille on tosi vaikea päästä. Sen voin sanoa, ihan tällaisella kokemuksella, että sulla on se tietty aika, kun sä pääset sinne... En mä viitti olla pois jotenkin tunnilta, että mä pääsen terkkarille kysymään jotain tiettyä asiaa, kun siinä voi kestää oikeasti puoli tuntia. Ja sit sun pitää vähän niinku jäädä siinä tunnilta kesken. Ja sitten, kun sä vaikka sanot, että voinko varata ajan, niin sit sekin on, että ei, tuu vaan sille silloin, kun sä olet niin.”

”Niin mut sittenkin on vaihtunut se psykologi, varmaan kolme kertaa.”

Ryhmäohjaajan rooli näyttäytyi keskeisenä myös opiskelijoiden HOKS-keskusteluihin liittyen, sillä opintoja suunniteltiin pääosin ryhmäohjaajan kanssa. Opiskelijoiden kertoman mukaan vaihteli paljon, keitä muita tahoja HOKS-keskusteluissa oli mukana.

”No siis, mä pystyn itse päättämään, että kuka sinne tulee, et jos mä haluan, et opo tulee sinne, niin todennäköisesti sitten tulee myös sinne. Mutta mulla on yleensä siellä, just, jos opo saattaa tulla, niin opo, sitten ryhmäohjaaja ja sitten asuntolasta yks ohjaaja saattaa myös tulla sinne.”

Riippuen opiskelijan tarpeista ja toiveista, HOKS-keskusteluissa mukana saattoi olla esimerkiksi opettaja, opinto-ohjaaja, psykologi tai ohjaaja sekä huoltaja. Yleisesti opiskelijoiden kokemukset eri ohjaustahoista vaihtelivat ja liittyivät siihen, kuinka paljon he itse olivat erilaista ohjausta kaivanneet.

5.6.2 Opiskelijoiden kokemuksia opinto-ohjauksen saavutettavuudesta ja vastaavuudesta opiskelijoiden tarpeisiin ammatillisessa koulutuksessa

Haastatteluissa kysyttiin opiskelijoilta opinto-ohjauksen saavutettavuudesta, sen vastaamisesta heidän tarpeisiinsa sekä ohjauksen yksilöllisyyteen liittyvistä asioista. Opiskelijat kokivat, että opinto-ohjauksen yhdenmukaista toteutusta haastoi se, että heille ei välttämättä järjestetty yhteisiä opinto-ohjauksen oppitunteja. Toisaalta osa opiskelijoista kuvasi, että opinto-ohjaukseen liittyviä sisältöjä käsiteltiin yhteisesti ryhmäohjaajan kanssa tai esimerkiksi yhteisten tutkinnon osien opintojaksoilla kuten urasuunnitteluun liittyvissä sisällöissä.

”Ne on ollu ihan vaan keskusteluita opettajien kanssa, ja sitte kyllä luokassakin ollaan suht paljon puhuttu näist kaikist asioista. Joo, sitä on vähän yleisesti vaan. Ei oo mitään tietty kurssia, missä tehtäis tollasia ja puhuttais tollasista.”

Opiskelijoiden kokemukset vaihtelivat siinä, olivatko he opintojensa aikana tavanneet opinto-ohjaaja. Useat opiskelijat kuvasivat, että opinto-ohjaaja oli esittäytynyt ryhmälle opintojen alkuvaiheessa.

”Ei varmaan ehkä ollut semmoista [yhteisiä tunteja], muistaakseni, mutta ne kävi kyllä esittäytymässä ja kertomassa. Siinä oli niin kun kaikki keskenään, opettajat ja ne kävi sitten ne opotkin siinä esittäytymässä ja kertomassa, että niiltä voi tulla kysymään ja puhumaan semmosista asioista.”

”Joo oli, mutta en tiedä, mulle ei ainakaan kauheesti jäänyt päähän, kun se vaan selitti alkuun parissa puoleen tuntiin, niin siinä ku koitat mieltä, että mitäköhän ne sitten sanoo, ni. Varmaan siinä jäänyt päähän, mutta kyllä mä muistan, että ne kävi ainakin sanomassa ja. Ehkä just ja just muistan nimet mutta.”

Edellinen aineistolainaus tuo myös esiin vaihtelevia kokemuksia siitä, kuinka tuttu toimija opinto-ohjaaja heille oli. Osa opiskelijoista kertoi systemaattisista henkilökohtaisista keskusteluista, joita kaikki kävivät opinto-ohjaajan kanssa liittyen opintojensa etenemiseen. Toiset taas eivät olleet vastaavia keskusteluja käyneet opinto-ohjaajan kanssa. Opiskelijat kuitenkin toivat esiin, että ryhmänohjaaja tai vastuuopettaja saattoi ohjata heidät eteenpäin opinto-ohjaajan ohjaukseen. Pääosin koettiin, että opinto-ohjaajan luokse voi mennä juttelemaan monista asioista matalalla kynnyksellä. Opiskelijat kokivatkin yleisestikin, että tarpeen tullen opinto-ohjausta oli helposti saatavilla ja henkilöstöä oli helppo tavoittaa.

”Joo yleensä mä oon just muutaman kerran käyny tos opolla, niin sillä on yleensä vaan ovi auki ja sen luokse voi mennä. Ja tietenki viestii voi tuosta vaan laittaa, niin sit saa suht nopeesti just sovittuu ajan, että millon pääsis jutteleen. Ja sit myös opettajaltaki voi vähän millon tahansa mennä kysymään mitään tällasia asioita.”

”Kuitenkin Joo. On se aika helpoo, tai että jos ryhmäohjaajan kautta saa tosi hyvin vaikka yhteystiedot tai se voi laittaa vaikka just opolle viestiä, että tosi helposti saa.”

Opiskelijat toivat esiin henkilöstön omaan toimintaan liittyviä tekijöitä, jotka vaikuttivat ohjaukseen hakeutumiseen tai avun pyytämiseen. Eräs opiskelija kuvasi, kuinka tärkeää on, että henkilöstö luo sellaisen olon opiskelijalle, että omaan tilanteeseen on helppo pyytää apua.

”On sellainen opettaja, joka sanoo sen jälkeen, että jos on jotain murhetta tai muuta huolta, niin voi tulla puhumaan hänelle. Se antaa sellaisen olon, että on tervetullut ja uskaltaa mennä kysymään apua.”

Pääosin opiskelijoiden vastauksista näkyi, että opinto-ohjausta sai yksilöllisesti, mikäli itse hakeutui ohjaukseen.

”Yleensä se aika paljon on itestä sillai kiinni, että kun tarvii apua, niin sinne on helppo mennä sit puhumaan.”

Kuitenkin osa opiskelijoista toi vahvasti esiin, että ilman heidän omaa aloitettaan ei oppilaitoksen suunnalta riittävästi selvitetty ohjaustarpeita tai opiskelijan tilannetta.

”Koululta ei kokemuksen mukaan tule mitään sellaista aloitetta. Voi tietysti olla, että ollaan alanakin vähän semmoinen, että ajatellaan, että kyllähän nämä ryhmän ohjaajat pitää huolta ja tälle. Mutta on jäänyt vähän retuperäille minun mielestäni.”

”No, jos sitä uskaltaa kysyä, niin kyllä siinä silloin saa [riittävästi ohjausta ja tukea]. Mut jos sitä ei uskalla kysyä, niin sitten ei sitä varmaan saa.”

Opiskelijoiden käsitykset vaihtelivat siinä, kuinka hyvin opintojen etenemistä seurataan. Toiset kokivat, että tilannetta seurataan aktiivisesti, kun taas osalla oli käsitys, että opiskelijalla saattaa olla opinnot kauankin kesken ennen kuin asia huomataan tai siihen puututaan.

”Kyllä mun mielest oon muutaman kerran, jos on ollut joku kaveri, jolla on jäänyt jälkeen, tai hieman, tai on ollu enemmän jotain kursseja vielä tekemättä, niin on esim. opettajat tullu puhumaan ja kysymään. Tai vaikka opo tulee, on tullut juttelemaan, et mites me tehään näille ja näille. Kyllä mä sanoisin, että niitä aika hyvin seurataan.”

”Mutta kyllä että jokainen opettaja hoitaa työnsä, mutta osalla se voi olla korkeammalla kynnyksellä. Esimerkiksi huomata sitä, että joku vaikka jää tosi paljon jälkeen.”

Opiskelijoiden kokemukset opinto-ohjauksen sisällöistä vaihtelivat suuresti; opiskelijoilla oli erilaisia kokemuksia siitä, kuinka monipuolisesti he olivat saaneet tietoa jatko-opiskelumahdollisuuksistaan, työelämästä ja työnhausta. Osa opiskelijoista kertoi, että jatko-opiskelumahdollisuuksista oli kerrottu hieman, mutta monien opiskelijoiden mukaan ammatillisen koulutuksen jälkeisistä opinnoista ei ollut juurikaan keskusteltu.

”Meillä ollaan puhuttu myös näistä asioista, aika monenaki kertana ollaan puhuttu, kaikista näist mahdollisuuksista, mitä voi olla, just mihin voi mennä, ja vähän kaikesta. Ja musta, meillä on muutaman kerran tullu kyselyitä, et mihin, eiks meillä jossain kohtaa ollu jätetty jotain papereitaki, ja kysytty, et okei, ooks sä hakemassa johonki tuolla tällaiseen paikkaan.”

”Ekalla vuodella tosi vähän puhuttiin [mahdollisuudesta opiskella korkeakoulussa] ja nyt toisella vuodella ei kauheesti olla, et on siit joskus mainittu pari sanaa, mutta aika vähän on puhuttu.”

Yleistä tietoa työelämästä koettiin saavan opintojen aikana esimerkiksi yrittäjyyteen liittyvillä opintojaksoilla tai työelämäjaksojen aikana. Osa opiskelijoista koki, että työelämästä keskusteltiin paljon osana opintoja, kun taas osan opiskelijoista oli vaikeampaa tunnistaa opinoissaan olevan vastaavia sisältöjä.

Opinto- ohjaus lukio- koulutuksessa

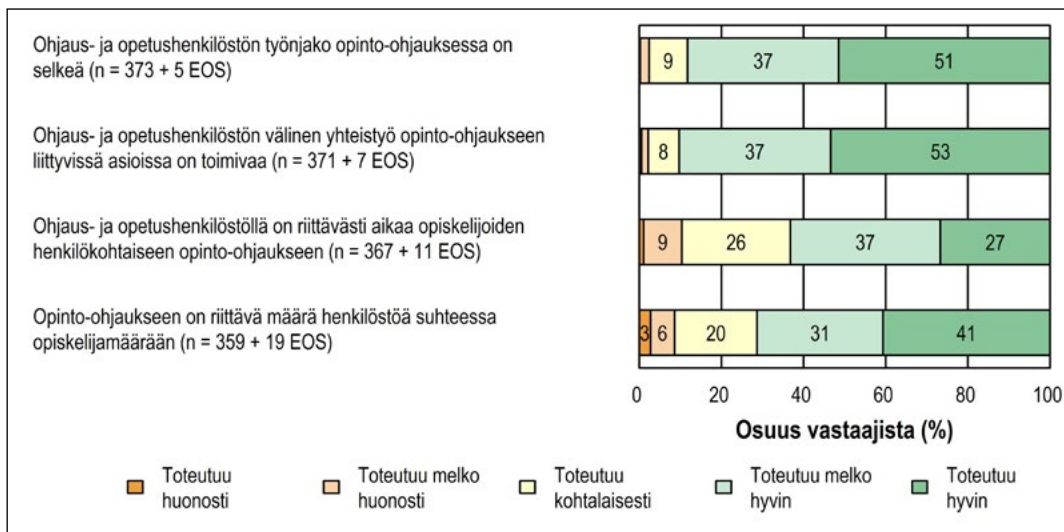
6

Tässä luvussa kuvataan lukiokoulutuksen opinto-ohjaukseen liittyvät tulokset. Luvut 6.1–6.5 pohjautuvat henkilöstökyselyn tuloksiin. Keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjaukseen liittyvässä luvussa kuvataan jakaumien lisäksi teemaan liittyvien avointen kysymysten tulokset. Luvussa 6.6 kuvataan opiskelijaryhmähaastattelujen tulokset liittyen opinto-ohjauksen kokonaisuuden toteutumiseen lukiokoulutuksessa.

6.1 Opinto-ohjauksen organisointi lukiokoulutuksessa

Ohjaus-, opetus- ja johtohenkilöstöä pyydettiin arvioimaan opinto-ohjauksen organisointia lukiokoulutuksessa. Väittämien jakaumat on esitetty kuviossa 14. Ohjaus- ja opetushenkilöstön välinen työnjako lukion opinto-ohjauksessa koettiin pääosin selkeäksi; lähes 90 prosenttia vastaajista arvioi sen toteutuvan hyvin tai melko hyvin. Niin ikään yhteistyö ohjaus- ja opetushenkilöstön välillä opinto-ohjaukseen liittyvissä asioissa koettiin pääosin toimivaksi; 90 prosenttia vastaajista arvioi sen toteutuvan hyvin tai melko hyvin. Hieman kielteisemmin arvioitiin henkilöstömäärän riittävyys suhteessa opiskelijamäärään, sillä lähes kolmannes vastaajista arvioi resurssien riittävyyden toteutuvan korkeintaan kohtalaisesti. Kaikkein kriittisimmin arvioitiin ohjaus- ja opetushenkilöstön ajan riittävyys opiskelijoiden henkilökohtaiseen opinto-ohjaukseen, sillä lähes 40 prosenttia arvioi sen toteutuvan korkeintaan kohtalaisesti * (LIITE 12).

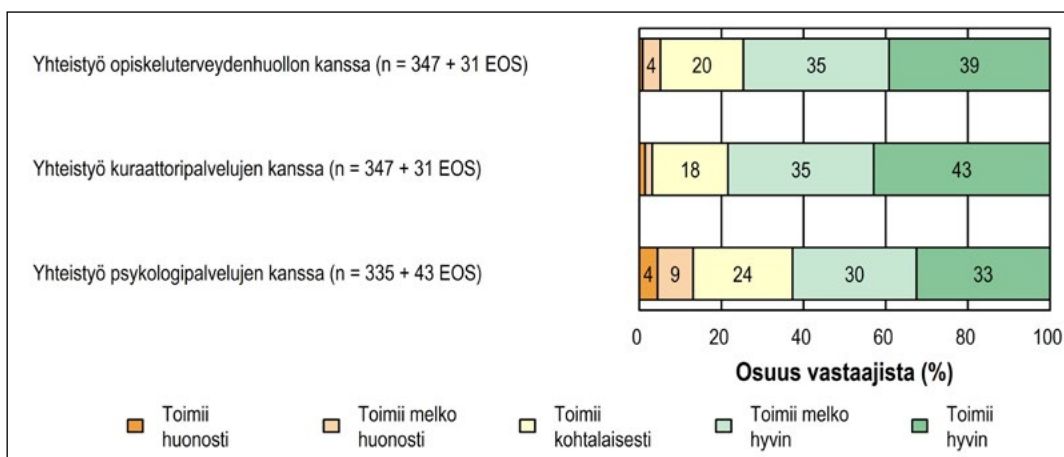
* Tilastollisesti merkitsevä ja merkittävä ero

KUVIO 14. Henkilöstön kokemukset opinto-ohjauksen organisoinnista lukiokoulutuksessa.

6.2 Opinto-ohjaukseen liittyvä yhteistyö opiskeluhuollon kanssa lukiokoulutuksessa

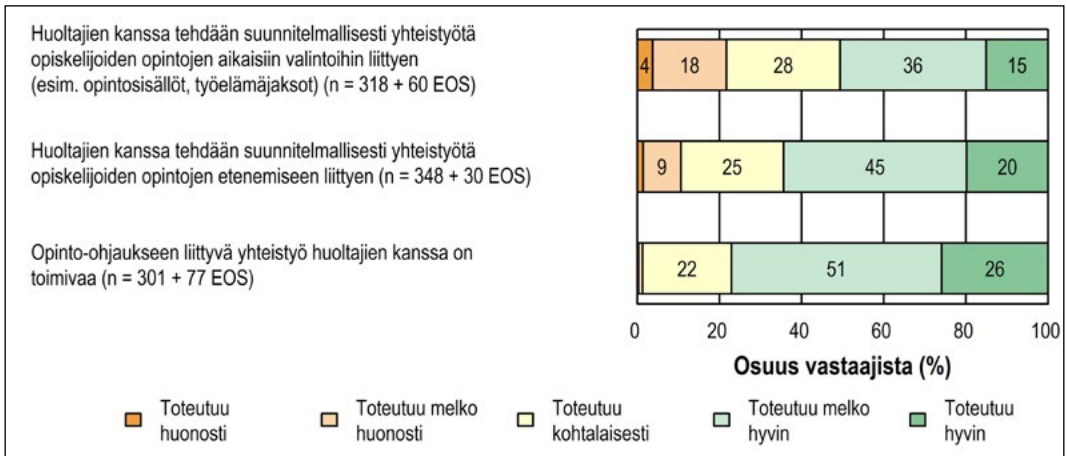
Henkilöstöä pyydettiin arvioimaan, miten opinto-ohjaukseen liittyvä moniammatillinen yhteistyö toimii lukiokoulutuksessa. Väittämien jakaumat on esitetty kuviossa 15. Henkilöstöstä lähes 80 prosenttia arvioi opinto-ohjaukseen liittyvän yhteistyön kuraattoripalvelujen kanssa toimivan pääosin hyvin tai melko hyvin. Lähes yhtä hyvin arvioitiin toimivan yhteistyö opiskeluterveydenhuollon kanssa, jonka 76 prosenttia vastaajista arvioi toimivan hyvin tai melko hyvin. Heikommin arvioitiin toimivan yhteistyö psykologipalvelujen kanssa; noin 60 prosenttia vastaajista arvioi sen toimivan hyvin tai melko hyvin. Osa vastaajista ei osannut sanoa mielipidettään väittämiin.

KUVIO 15. Henkilöstön kokemukset opinto-ohjaukseen liittyvästä yhteistyöstä opiskeluhuollon kanssa lukiokoulutuksessa

6.3 Huoltajayhteistyö opinto-ohjauksessa lukiokoulutuksessa

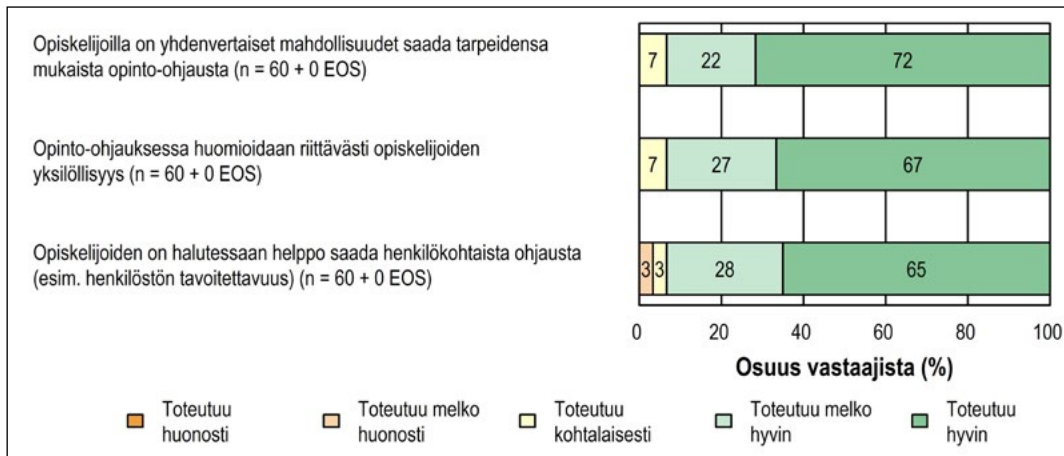
Henkilöstöä pyydettiin arvioimaan huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä lukiokoulutuksessa. Jakaumat on esitetty kuviossa 16. Henkilöstöstä 77 prosenttia koki opinto-ohjaukseen liittyvän yhteistyön toimivan huoltajien kanssa hyvin tai melko hyvin. 64 prosenttia vastaajista koki opiskelijoiden opintojen etenemiseen liittyvän yhteistyön toteutuvan hyvin tai melko hyvin, mutta huomattava osa vastaajista (36 %) arvioi sen toteutuvan korkeintaan kohtalaisesti. Vielä hieman kielteisemmin arvioitiin suunnitelmallinen yhteistyö huoltajien kanssa liittyen opiskelijoiden opintojen aikaisiin valintoihin, jossa puolet vastaajista arvioi sen toteutuvan korkeintaan kohtalaisesti. Jopa viidennes ei osannut sanoa mielipidettään huoltajayhteistyön toteutumiseen.

KUVIO 16. Henkilöstön kokemukset opinto-ohjaukseen liittyvästä huoltajayhteistyöstä lukiokoulutuksessa.

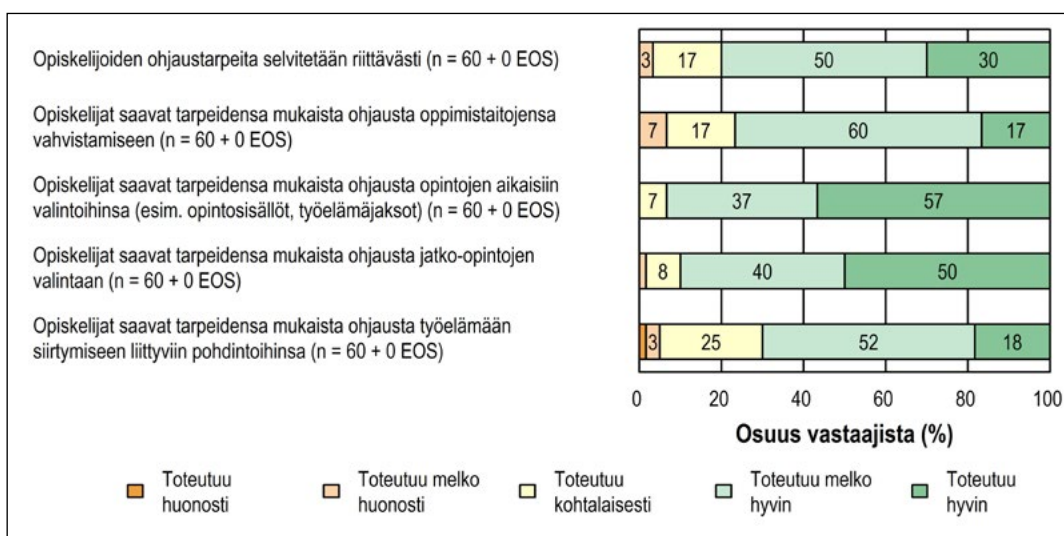
6.4 Opinto-ohjauksen saavutettavuus ja vastaavuus opiskelijoiden tarpeisiin lukiokoulutuksessa

Opinto-ohjaajia pyydettiin arvioimaan opinto-ohjauksen saavutettavuutta ja vastaavuutta lukiokoulutuksessa. Saavutettavuuteen liittyvien väittämien jakaumat on esitetty kuviossa 17. Yli 90 prosenttia vastaajista arvioi, että kaikki saavutettavuuteen liittyvät väittämät toteutuvan heidän koulutuksessaan hyvin tai melko hyvin.

KUVIO 17. Opinto-ohjaajien kokemukset opinto-ohjauksen saavutettavuudesta lukiokoulutuksessa

Vastaavuuteen liittyvien väittämien jakaumat on esitetty kuviossa 18. Opinto-ohjaajat arvioivat opinto-ohjauksen vastaavan opiskelijoiden tarpeita pääsääntöisesti hyvin tai melko hyvin. Opinto-ohjaajista 80 prosenttia arvioi väittämän ”Opiskelijoiden ohjaustarpeita selvitetään riittävästi” toteutuvan hyvin tai melko hyvin. Lähes 80 prosenttia vastaajista arvioi väittämän ”Opiskelijat saavat tarpeidensa mukaista ohjausta oppimistaitojensa vahvistamiseen” toteutuvan hyvin tai melko hyvin. Opintojen aikaisia valintoja koskevan ohjauksen koettiin vastaavan erityisen hyvin opiskelijoiden tarpeita; yli 90 prosenttia vastaajista arvioi sen toteutuvan hyvin tai melko hyvin. Lähes yhtä myönteisesti arvioitiin opiskelijoiden saama ohjaus liittyen jatko-opintojen valintaan, jonka 90 prosenttia vastaajista arvioi toteutuvan hyvin tai melko hyvin. Hieman heikommin arvioitiin opiskelijoiden saama ohjaus liittyen työelämään siirtymiseen liittyviin pohdintoihin; 70 prosenttia vastaajista arvioi sen toteutuvan hyvin tai melko hyvin, mutta noin kolmannes vastaajista arvioi sen toteutuvan korkeintaan kohtalaisesti.

KUVIO 18. Opinto-ohjauksen vastaavuus lukiokoulutuksessa opinto-ohjaajien arvioimana

”Opintojen alussa ryhmänohjaajat haastattelevat uuden lukiolaiset ja haastattelussa kartoitetaan mm. ohjaustarvetta ja elämäntilannetta. Ryhmänohjaajat seuraavat opiskelijoiden poissaoloja ja opintojen etenemistä. Poissaoloihin puututaan poissaolomallin mukaan, tarvittaessa järjestetään monialainen opiskeluhuoltopalaveri. Ohjausta tehdään entistä enemmän yhteistyössä ja asioihin puututaan matalammalla kynnyksellä. Ryhmänohjaajien vastuu on kasvanut (resurssit eivät).”

”Sekä ryhmänohjaaja että opo seuraavat kunkin opiskelijan etenemistä opinnoissa. He käyvät suunnitelmallisesti kehityskeskusteluja ohjattavien opiskelijoidensa kanssa... Aineenopettajat ottavat huolenaiheet puheeksi matalalla kynnyksellä.”

Yleisesti organisointiin liittyi opiskelijoiden tarpeiden kartoittaminen, moniammatillinen yhteistyö, huoltajayhteistyö sekä selkeät käytännöt ja vastuut ohjauksessa. Vastajaat toivat esiin, että oppivelvollisuuden laajentaminen oli monesti selkeyttänyt ohjauksen prosessia, mutta osa vastaajista koki myös, ettei varsinaisia muutoksia ollut tullut.

”Oppivelvollisuuden laajennuksen yhteydessä tuli selkeät kriteerit, jolloin opiskelijan keskeyttämisuhka viedään eteenpäin opiskeluhuoltoryhmän edustajille ja jatkotoimenpiteet suunnitellaan yhdessä huoltajan kanssa.”

Muutokset oppivelvollisuuden laajentamisen jälkeen liittyivät myös opinto-ohjaajan ja ryhmänohjaajan tiivistyneempään yhteistyöhön, poissaolojen tarkempaan seurantaan ja oppivelvollisten ohjauksen vahvistamiseen.

Pienen yhteisön positiivista merkitystä korostettiin, niin opiskelijoiden tuntemisen kuin moniammatillisen yhteistyön toimivuuden näkökulmista.

”Opettajat tuntevat opiskelijat ja käyvät heidän kanssaan niin ryhmätasolla kuin yksilötasolla säännöllisesti keskusteluja. Ryhmänohjaaja käy säännöllisesti keskusteluja (opiskelijan luvalla) opintojen etenemisestä opion, erityisopettajan ja opiskelijaa opettavien opettajien kanssa. Myös yhteistyö oppilashuoltoon on matalan kynnyksen yhteistyötä. Kaikki kantavat vastuuta tilanteesta, eikä opiskelijaa missään vaiheessa ”vain sysätä” toiselle toimijalle.”

”Koulumme kohtuullisen pienen koon (n. 200 opiskelijaa) ansiosta asioihin voidaan puuttua nopeasti ja helposti. Sekä opiskelijat että opettajat tietävät, keitä opiskelijahuoltoryhmään kuuluu ja miten heihin saa yhteyden. Kuraattori ja erityisopettaja näkyvät koulun arjessa.”

Henkilöstön vastauksissa näyttäytyikin jaetun vastuun merkitys opiskelijoiden ohjauksessa ja ohjaustarpeiden tunnistamisessa.

”Kaikki opettajat seuraavat opiskelijoitaan opintojaksojen aikana ja nostavat huolen esille hyvin matalalla kynnyksellä. Opiskelija ohjataan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa tuen piiriin.”

Vastajaat korostivat hyvinä käytänteinä opiskelijoiden tukemista moniammatillisena yhteistyönä, varhaisen puuttumisen keinoin, opiskelijälähtöisesti ja yhteistyössä huoltajien kanssa.

”Huolen puheeksi ottaminen opiskelijan kanssa, opiskeluhuollon henkilöstön kontaktointi, yhteistyö etsivän nuorisotyön kanssa, perhepalaverit. Ja kaikki tämä toteutetaan mahdollisimman nopeasti ja matalalla kynnyksellä.”

”Se kuka haasteen tai ongelman huomaa, puuttuu ensin asiaan. Nuorta kuullaan aina ja yhteyttä otetaan huoltajiin siten, että nuori on tietoinen asiasta. Nuoren näkemyksiä kuunnellaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan mahdollisuuksien mukaan.”

Osa vastaajista toi esiin, että heillä on resurssien suhteen hyvä tilanne, mikä varmistaa laadukkaan ohjauksen. Kokemukset resurssien riittävydestä kuitenkin vaihtelivat. Osa vastaajista kertoi, ettei resurssia ohjauksen toteuttamiseen ole riittävästi tai oppivelvollisuuden laajentumisen myötä lisätty ollenkaan. Kehittämistarpeet liittyivätkin erityisesti resurssien tarpeisiin, esimerkiksi ajan riittävyteen toteuttaa yksilöllistä ohjausta. Myös eri henkilöstöryhmien riittävien resurssien ja henkilömäärien tarve tuotiin esiin.

”Lisää ohjausresurssia. Ohjattavia ja ohjaustarvetta tulee koko ajan lisää, mutta resurssia ei. Opinto-ohjaajille annetaan muutenkin koko ajan vain lisää työtehtäviä, mutta mitään ei oteta pois. Ja tosiaan ryhmänohjaajien tulee hoitaa oma tehtävänsä, jotta homma ei kaadu opinto-ohjaajalle.”

Opiskelijoiden erilaiset tarpeet ja tilanteet vaikuttivat vastaajien mukaan kehittämistarpeisiin. Nämä saattoivat liittyä esimerkiksi heikkoihin perustaitoihin eri oppiaineissa, motivaatiohaasteisiin tai opiskelukykyisyyteen. Vastaajat toivat esiin opiskelijahuolto- ja palvelujen, erityisesti psykologipalvelujen saatavuusongelmat.

”Suurin haaste on nuorisopsykiatrian erittäin huono tilanne. Jos nuori ei ole koulukuntoinen ja hoitoon ei pääse, on koulun mahdollisuudet ratkaista tilanteita olemattomat.”

”Nuorten mielenterveyspalveluiden yleinen heikkeneminen on ongelma, jota yksittäinen koulu ei voi ratkaista ja joka kuitenkin on monen keskeytyksen taustalla.”

”Suurimpia haasteita ovat kiire ja ajanpuute. Tiettyjä opiskelijahuoltoryhmän henkilöstön virkoja on ollut vaikea saada täytetyksi (erit. koulupsykologi). Opiskelijahuoltoryhmän henkilöstöä saisi olla enemmän.”

Yleisesti kehittämistarpeet liittyivät samoihin tekijöihin, jotka toisissa oppilaitoksissa oli tunnistettu hyviksi käytänteiksi. Näitä olivat muun muassa toimintatapojen ja vastuiden selkiyttäminen, tiiviimpi huoltajayhteistyö sekä ohjaus- ja opetushenkilöstön välisen yhteistyön toimivuus.

”Pitäisi olla jonkinlainen yhdessä sovittu polku tai taho, jonka avulla opiskelija tavoitetaan, jos häntä ei näy koulussa.”

Kehittämistarpeisiin liittyen vastauksissa pohdittiin myös erilaisia keinoja tehostaa keskeyttämisen alusten opiskelijoiden tunnistamista ja ennakoivan työn merkitystä.

”Tarpeeksi aikaisin pitäisi tunnistaa tällaiset nuoret, mutta vielä ei ole löytynyt varmaa tunnistuskeinoja. Olemme yrittäneet järjestää tilaisuuksia, jotta nuoret kokisivat ilmapöydän avoimeksi ja uskaltaisivat tulla kertomaan jos keskeyttämistä on mietitty.”

6.6 Lukiolaisten kokemuksia opinto-ohjauksesta

6.6.1 Lukiolaisten kokemuksia ohjaustahoista

Lukiolaisilta (n = 34) kysyttiin opiskelijaryhmähaastatteluissa heidän kokemuksiaan siitä, keiltä he ovat saaneet opinto-ohjausta lukio-opintojensa aikana. Opinto-ohjaajan rooli nousi keskeisenä ohjaustahona esiin ja erityisesti jatko-opintojen suunnitteluun sekä lukiossa suoritettaviin opintoihin, kuten lukujärjestykseen ja kurssivalintoihin liittyvissä asioissa lähestyttiin ensisijaisesti opinto-ohjaajaa. Kuitenkin lukiolaisten kertomuksissa korostui perusopetuksen oppilaita selkeämmin myös aineenopettajien ja muun henkilöstön rooli ohjauksessa, ja mieltä askarruttavasta asiasta riippuen opiskelijat hakeutuivat ohjaukseen eri tahojen luo. Opiskelijat kertoivat, että aineenopettajilta haetaan ohjausta opintojen aikaisiin asioihin, esimerkiksi siihen, miten ja missä järjestyksessä kyseisen oppiaineen kurssit kannattaa suorittaa ylioppilaskirjoituksia ajatellen. Lisäksi aineenopettajat ovat tuoneet kurssilla esille oman oppiaineensa mahdollisuuksia työelämässä.

”No sanotaanko, että jos mä oon ymmärtäny, niin ite ainakin menisin silleen, et jos mä tiedän suurin piirtein, että mihin mä olisin menossa, mitkä aineet, niin silloin juttelee niitten aineitten opettajien kanssa, koska niil on kokemusta sellasista kouluista. Mut sit jos haluaa sellasta niin sanotusti jotain konkreettista tukea silleen, että miten se tapahtuu ja muuta tällasta, niin sitten menee kyllä opinto-ohjaajalle.”

”Ihan sillä, että siitä omasta aineesta, että mitä kannattaa tehdä ja mitä kannattaa jättää vähän vähemmälle ja tietenkin, että mihin siltä alalta voi vaikka työllistyä, jos sitä haluaa pidemmälle lähteä opiskelemaan. Niin sillä tavalla aineopettajat on kyllä antanut.”

Lukiolaiset toivat myös enemmän esiin opiskelijahuollon roolia opintojen etenemisessä ja jaksamiseen liittyvissä kysymyksissä. Opiskelijat mainitsivat muun muassa mahdollisuuden mennä kuraattorin tai koulupsykologin luo juttelemaan, pyytämään erityisopettajan apua opinnoissa ja jotkut opiskelijat mainitsivat myös koulunkäynninohjaajat toimivana keinona tukea opiskelijoita konkreettisesti opiskeluissa. Heihin saattoi olla yhteydessä esimerkiksi, jos jokin tehtävä on hankala ja sopia ajan, jolloin sitä voisi tehdä yhdessä.

”Minulla tulee itse asiassa semmoinen mieleen, että meillä on moni, tosi useasti tuossa esimerkiksi psykologi tai joku muu vastaava on tuossa käytävillä tarjoamassa ihan vaan kahvia ja juttelemassa. Eli silleen tosi helposti lähestyttävästi on kyllä.”

Vanhempien rooli korostui enemmän siirtymässä peruskoulusta toiselle asteelle, eikä vanhempia mainittu niin selkeästi ohjaustahona enää lukio-opintojen osalta.

6.6.2 Lukiolaisten kokemuksia opinto-ohjauksen saavutettavuudesta ja vastaavuudesta opiskelijoiden tarpeisiin

Haastatellut opiskelijat vaikuttivat hakeutuvan opinto-ohjaajan luokse itsenäisesti ja aktiivisesti apua tarvitessaan ja kokivat, että ohjausta oli helppo saada. Opiskelijat mainitsivat, että matala kynnyks lähestyä opinto-ohjaajaa tai muuta ohjaustahoa helpotti avun pyytämistä. Mikäli opinto-ohjaaja oli oppilaitoksessa läsnä ja ovi auki, oli helppo hakeutua hänen luokseen verrattuna esimerkiksi tilanteeseen, jossa opinto-ohjaaja oli paikalla vain yksittäisinä päivinä ja hänelle täytyi erikseen varata aika esimerkiksi Wilman kautta. Kuitenkin Wilmaa pidettiin käteväenä yhteydenottoa ajatellen, jos tarvitsi esimerkiksi pidemmän tapaamisen. Lisäksi opinto-ohjaajan pystyi tavoittamaan oppitunneilla sekä puhelimitse.

Lukiolaisilla oli vaihtelevia kokemuksia siitä, kuinka yksilöllisen ohjauksen saatavuus toteutui ja kuinka paljon se vaati omaa aktiivisuutta. Opiskelijat hakeutuivat itse opinto-ohjaajan juttusille ja apua oli aina saatavilla, mutta kertoivat myös, että opinto-ohjaaja seuraa heidän opintojaan ja ottaa herkästi yhteyttä tai saattaa käytävällä kysyä, miten menee ja onko tarvetta tapaamisille. Toisaalta jotkut opiskelijat kertoivat, että heidän oppilaitoksessaan vaaditaan oma-aloitteisuutta, mikäli kokee tarvitsevänsä apua eikä opinto-ohjaaja tai muu ohjaustaho välttämättä kysele kuulumisia tai jatko-opintosuunnitelmia erikseen.

”Minulla on kysely perään ja oltu vähän silleen, että miten menee. Just ihan käytäväläkin tulla kysyyn, et miten menee, että tarvitseeko just tulla käymään ja puhua tyyliin lukkareista tai muuten vain opiskelusta, ja just saanu Wilma-viestiä. Mutta ite just pyrkii siihen laittamaan ite viestiä, jos on tarve. On se ihan mukava, kun kysytään perään.”

Lukiolaisilta kysyttiin myös heidän kokemuksiaan opinto-ohjauksen oikea-aikaisuudesta lukiossa. Opiskelijat kertoivat, että opinto-ohjaus on aikataulutettu järkevästi: ensimmäisenä vuonna pohditaan kurssivalintoja ja tutkintorakennetta ja sen jälkeen enenevässä määrin jatko-opintoja sekä esimerkiksi työnhakuun liittyviä asioita. Opiskelijat kertoivat pitävänsä tärkeänä sitä, että ylioppilaskirjoituksista aletaan jossain määrin puhua jo heti lukion ensimmäisenä vuotena. Osalla opiskelijoista oli kokemus, että etenkin monet aineenopettajat korostavat, ettei vielä lukion ensimmäisenä vuonna tarvitse tietää tai päättää esimerkiksi kurssivalintoja. Opiskelijat itse kuitenkin kokivat, että mikäli ei ensimmäisenä vuotena jo aloiteta jossain määrin pohtimaan asiaa, voi yllättyä myöhemmin, ettei esimerkiksi ehdi käydä jotain kurssia kirjoituksiin mennessä. On ymmärrettävää, ettei opiskelijoille haluta luoda paineita valintojen suhteen, mutta opiskelijat kuitenkin itse toivovat voivansa ennakoida ja pohtia valintojaan realistisesti.

”Siitä sanottiin minun mielestäni opon tunnilla aika paljon, että siihen ei tarvitse vielä kiinnittää huomiota, tai tarvitse kiinnittää huomiota, tai tarvitse stressata vielä ykskössä hirveästi. Mutta lopulta se oli silleen, että huomasin jälkikäteen, että jos en olisi ottanut niitä pari fysiikan tai kemian kurssia, mitkä minulle oli valmiina, että kirjoitan, niin se olisi ollut tosi vaikeaa. Välillä annettiin vähän väärä kuva siitä, että milloin kannattaa alkaa miettimään niitä kirjoituksia.”

”Ja aineenopettajien puolesta, niin joka ikinen aineenopettaja oli kakkosvuoteen asti sanonut, että eipä puhuta niistä kirjoituksista yhtään. Se tulee aivan yllätyksenä kakkosluokalla.”

Opinto-ohjaajan oppitunnit koettiin hyödyllisiksi ja erityisesti niiden merkitystä korostettiin tilanteessa, jos opiskelija ei ollut vielä varma, mihin aikoo hakeutua lukion jälkeen. Oppitunneilla

esiteltiin laajasti erilaisia vaihtoehtoja ja korkeakoulupolkuja. Opinto-ohjausta ylipäätään toivottiin hieman enemmän sen eri muodoissaan. Toisaalta koettiin, että vaikka oppitunteja olisi kaksi kertaa enemmän, ei oppitunneilla voida mennä asioissa niin syvälle tai käydä asioita niin perusteellisesti läpi, kuin yksittäinen oppilas esimerkiksi haluaisi ja tällöin yksilölliset tapaamiset opinto-ohjaajan kanssa osoittautuvat tärkeiksi. Tässä kuitenkin oli paljon yksilöllisiä eroja, sillä toisille suunnitelmat olivat hyvin selvät ja siten tarvetta opinto-ohjaukselle oli vähemmän.

Lukiolaiset kuvasivat opinto-ohjauksen toteutusmuotoja lukiossa monipuolisiksi. Opinto-ohjaajan oppitunnit pitivät sisällään paitsi opettajajohtoista esitelmointiä myös monipuolisesti erilaista keskustelua, tiedonhankintaa, vierailuja ja vierailijoita sekä omien kurssivalintojen ja lukujärjestysten laadintaa.

Yksilöllisten tapaamisten määrä vaihteli oppilaitoksittain jonkin verran. Osa lukiolaisista kertoi, ettei heille kuulunut ns. pakollisena yhtään tapaamista opinto-ohjaajan kanssa kahden kesken, mutta mikäli opinto-ohjaaja katsoi, että tapaamiselle oli tarvetta, hän pyysi käymään tai opiskelija itse hakeutui opinto-ohjaajan luo. Osassa lukioita tapaamisia oli säännöllisesti ja esimerkiksi seuraavan vuoden kurssivalinnat tehtiin yhdessä opinto-ohjaajan kanssa.

Haastattelujen perusteella opiskelijat pitivät yksilöllisiä tapaamisia hyödyllisinä juuri opintojen suunnittelussa, mutta jatko-opintovaihtoehtoja pohtiessa yhteiset opinto-ohjaajan tunnit olivat hyödyllisempiä eri vaihtoehtojen kartoittamiseen niille opiskelijoille, joilla ei vielä ollut tarkkoja suunnitelmia jatkosta. Näistä vaihtoehtoista keskusteltiin sitten opinto-ohjaajan myös henkilökohtaisissa tapaamisissa.

Sisällöllisesti opinto-ohjaus lukiossa piti sisällään ohjausta nykyisiin lukio-opintoihin, kurssivalintoihin, itse hakuvaiheessa ohjaamiseen sekä jonkin verran myös ammatinvalinnanohjausta. Opiskelijat kertoivat, että heidän oppilaitoksissaan oli käynyt jonkin verran vierailijoita kertomassa omista ammateistaan ja tätä pidettiin hyödyllisenä.

”Se on kyllä mun mielestä hyvä, että kun on noita esittelijöitä, niin nekin on niin laajalta eri kategoriasta, että on tullut tosi paljon, että kyllä mä sanon, että on semmoisia ammatteja, joita ei välttämättä edes hoksannu, että on semmoisia ammatteja olemassa. Niin se on tosi kiva, että ne tarkoituksella lisää tietoa semmoisista ammateista, joista kaikki ei tiedä, koska on niin paljon opiskelijoita, ketkä ei tiedä, mitä haluaa tehdä vielä lukion jälkeen, niin sitten, että tiedostaa myös semmoiset, jotka ei ole niinku, et se on ilmiselviä, mutta semmoisia.”

Pääasiassa opinto-ohjauksen oppitunneilla kuitenkin esiteltiin eri aloja yleisemmällä tasolla eikä juuri kerrottu alan työllistymis- ja urapoluista. Opiskelijat toivoivatkin saavansa enemmän tietoa eri ammateista ja poluista ja siitä, mihin kaikkeen eri aloilta voi työllistyä.

”On varmaan just niiden esittelyiden kautta tullut tietoa enemmän nyt lukiossa, mutta kyllä mä sanon, että meillä enemmän on kuitenkin puhuttu niistä jatko-opinnoista lukion jälkeen, eikä niinkään niistä ammateista. Vaikka tietää kyllä paljon, mitä voi lähteä opiskelemaan, mutta sitten suoraan mä en kyllä tiedä välttämättä, mitä ammatia sä voit sitten sillä opintosuorituksella tehdä.”

”Enemmän tietää kyllä, että mihin voi lähteä vaikka nyt lukion jälkeen, mutta en mä tiedä, mihin ammattiin mä valmistun siinä samalla.”

Lisäksi ohjaus kohdistui pääasiassa korkeakouluopintoihin, eikä kukaan haastatelluista tuonut esille, että heille olisi kerrottu ammatillisista tutkinnoista aitona vaihtoehtona lukion jälkeen. Opiskelijat pitivät tärkeänä, että eri aloista kerrotaan laajasti ja avoimesti, eikä keskitytä vain tuttuihin ammattinimikkeisiin, vaan että jokainen voisi löytää oman alansa. Tässä opiskelijat peräänkuuluttivat myös aineenopettajien roolia: aineenopettajat voisivat kertoa omien alojensa työllistymismahdollisuuksista laajemmin.

”No, mulla on ehkä se, että mitä just tavallaan tekee lukion jälkeen, että opot tuovat mahdollisimman paljon niitä eri vaihtoehtoja tavallaan esille, koska ei välttämättä ennestään tiedä niitä.”

”Mun mielestä jotkut aineenopettajat ottaa myös esille sitä, että minne tältä alalta voi vaikka työllistyä. Jotkut ottaa sitä, jotkut ei ota, mun mielestä sitä pitäisi ehkä olla vähän enemmän. Että se on ehkä semmonen parannuskohde, että mitä täällä ei enää ole niinkään. Että nyt kun lukioon on päästy, niin ei ihan hirveästi ole kyllä vielä puhuttu siitä, että mihinkä tästä tämän jälkeen halutaan.”

Opinto-ohjauksen rooli korostui myös oppilaiden jaksamiseen liittyvissä teemoissa. Opiskelijat kokivat, että opinto-ohjaajan kanssa käydään keskustelua opintojen etenemisestä ja mahdollisista suunnitelmista esimerkiksi opintojen pidentämiseksi.

”Opoilla tärkeä rooli siinä, että varmistaa, että oppilas oikeesti jaksaa tehdä ne opinnot. Ja ei pala loppuun.”

”Just sillee, et miten jaksaa opintojen kanssa ja mitä sille vois tehdä, jos on vaikeeta. Ja tavallaan sit, jos on huomattu esim jotain, että ne nyt ei jaksaa, niin sit ollaan sovittu joku keino, mitä yritetään. Ja sit on semmonen, sovitaan joku toinen tapaaminen, jossa sit katotaan, että onks tää toiminu, onko parantunu olo.”

Opiskelutekniikoihin ja vahvuuksien löytämiseen liittyvä ohjaus oli myös yksi osa lukion opinto-ohjausta. Näissä teemoissa ohjausta antoivat paitsi opinto-ohjaaja myös koulupsykologi, erityisopettaja ja aineenopettajat oman oppiaineensa näkökulmasta.

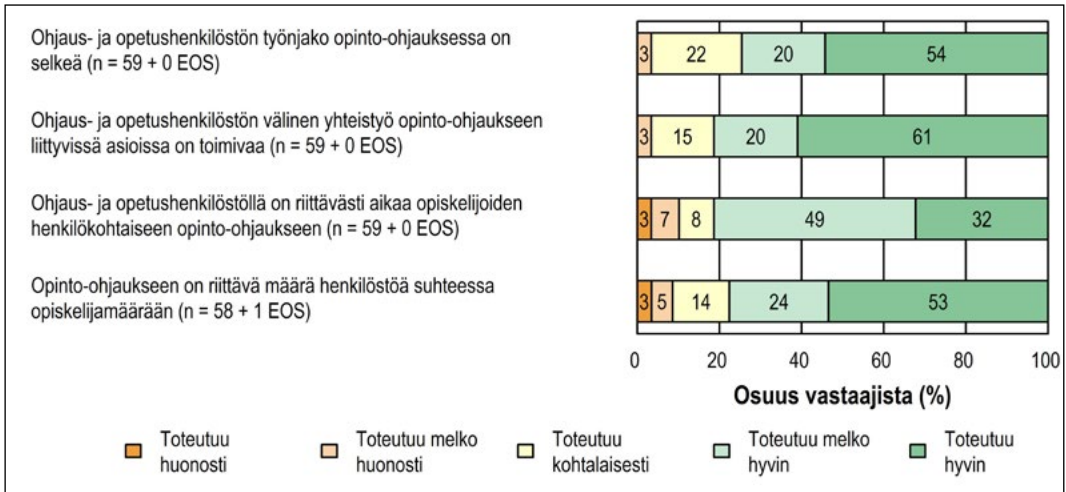
Opinto- ohjaus TUVA- koulutuksessa

7

Tässä luvussa kuvataan TUVA-koulutuksen opinto-ohjaukseen liittyvät tulokset. Luvut 7.1–7.4 pohjautuvat henkilöstökyselyn tuloksiin. TUVA-koulutuksessa opiskeluun ja opinto-ohjauksen erityispiirteisiin liittyvässä luvussa kuvataan jakaumien lisäksi teemaan liittyvien avointen kysymysten tulokset. Opinto-ohjauksen organisointia, opiskeluhuollon ja huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä sekä keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjausta koskien raportoidaan yleisesti ohjaus- ja opetushenkilöstön vastaukset, jotka vastasivat kyselyyn TUVA-koulutuksessa työskentelyn näkökulmasta ammatillisissa oppilaitoksissa, lukioissa ja kansanopistoissa. TUVA-koulutuksessa opiskeluun ja opinto-ohjauksen erityispiirteisiin liittyen raportoidaan eri oppilaitoksissa työskentelevien ohjaus- ja opetushenkilöstön sekä johtohenkilöstön vastaukset. Luvussa 7.5 kuvataan opiskelijaryhmähaastattelujen tulokset liittyen TUVA-koulutuksessa opiskeluun sekä opinto-ohjauksen kokonaisuuden toteutumiseen TUVA-koulutuksessa.

7.1 Opinto-ohjauksen organisointi TUVA-koulutuksessa

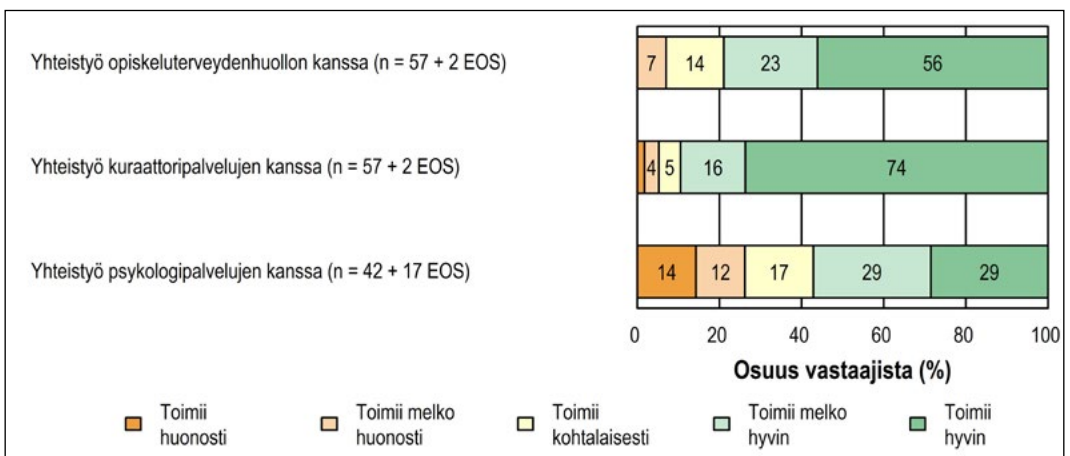
TUVA-koulutuksessa työskentelevää ohjaus- ja opetushenkilöstöä pyydettiin arvioimaan opinto-ohjauksen organisointiin liittyviä tekijöitä koulutuksessa. Väittämien jakaumat on esitetty kuviossa 20. Ohjaus- ja opetushenkilöstön välinen työnjako arvioitiin TUVA-koulutuksessa selkeäksi; 74 prosenttia vastaajista arvioi sen toteutuvan pääosin hyvin tai melko hyvin. Kuitenkin yli viidennes vastaajista oli arvioinut sen toteutuvan korkeintaan kohtalaisesti. Ohjaus- ja opetushenkilöstön välinen yhteistyö koettiin pääosin toimivaksi; yli 80 prosenttia vastaajista arvioi sen toteutuvan hyvin tai melko hyvin. Myös ohjaus ja opetushenkilöstön ajan riittävyys opiskelijoiden henkilökohtaiseen opinto-ohjaukseen arvioitiin pääosin myönteisesti; yli 80 prosenttia vastaajista arvioi sen toteutuvan hyvin tai melko hyvin. Arviot henkilöstön määrän riittävydestä suhteessa opiskelijamäärään opinto-ohjauksessa olivat pääosin myönteisiä; 77 prosenttia vastaajista arvioi sen toteutuvan hyvin tai melko hyvin. Kuitenkin viidennes vastaajista arvioi henkilöstömäärän riittävyyden toteutuvan korkeintaan kohtalaisesti.

KUVIO 20. Henkilöstön kokemukset opinto-ohjauksen organisoinnista TUVA-koulutuksessa

7.2 Opinto-ohjaukseen liittyvä yhteistyö opiskeluhuollon kanssa TUVA-koulutuksessa

Ohjaus- ja opetushenkilöstöä pyydettiin arvioimaan, miten opinto-ohjaukseen liittyvä moniammatillinen yhteistyö toimii koulutuksessa, jossa he työskentelivät. Väittämien jakaumat on esitetty kuviossa 21. Opinto-ohjaukseen liittyvä yhteistyö opiskeluterveydenhuollon kanssa arvioitiin pääosin myönteisesti; 79 prosenttia vastaajista arvioi sen toimivan hyvin tai melko hyvin TUVA-koulutuksessa. Vielä myönteisemmin arvioitiin yhteistyö kuraattoripalvelujen kanssa, jossa 90 prosenttia vastaajista arvioi sen toimivan hyvin tai melko hyvin. Huomattavasti kielteisemmin arvioitiin toimivan yhteistyö psykologipalvelujen kanssa (LIITE 14); 58 prosenttia vastaajista arvioi sen toimivan hyvin tai melko hyvin ja jopa 14 prosenttia vastaajista arvioi sen toimivan huonosti. Noin kolmasosa vastaajista ei osannut sanoa mielipidettään psykologipalvelujen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyen.

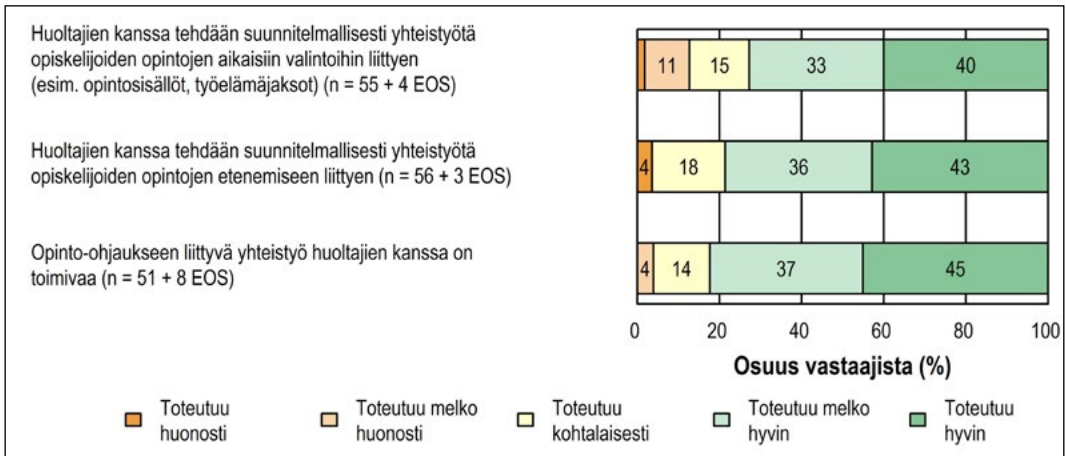

KUVIO 21. Ohjaus- ja opetushenkilöstön kokemukset yhteistyöstä opiskeluhuollon kanssa TUVA-koulutuksessa

* Tilastollisesti merkitsevä ja merkittävä ero

7.3 Huoltajayhteistyö opinto-ohjauksessa TUVA-koulutuksessa

Ohjaus- ja opetushenkilöstä pyydettiin arvioimaan huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä TUVA-koulutuksessa. Väittämien jakaumat on esitetty kuviossa 22. Vastaajista 73 prosenttia arvioi huoltajayhteistyön toteutuvan hyvin tai melko hyvin. Noin 80 prosenttia vastaajista arvioi huoltajien kanssa tehtävän suunnitelmallisen yhteistyön liittyen sekä opintojen aikaisiin valintoihin että opiskelijoiden opintojen etenemiseen toteutuvan hyvin tai melko hyvin.

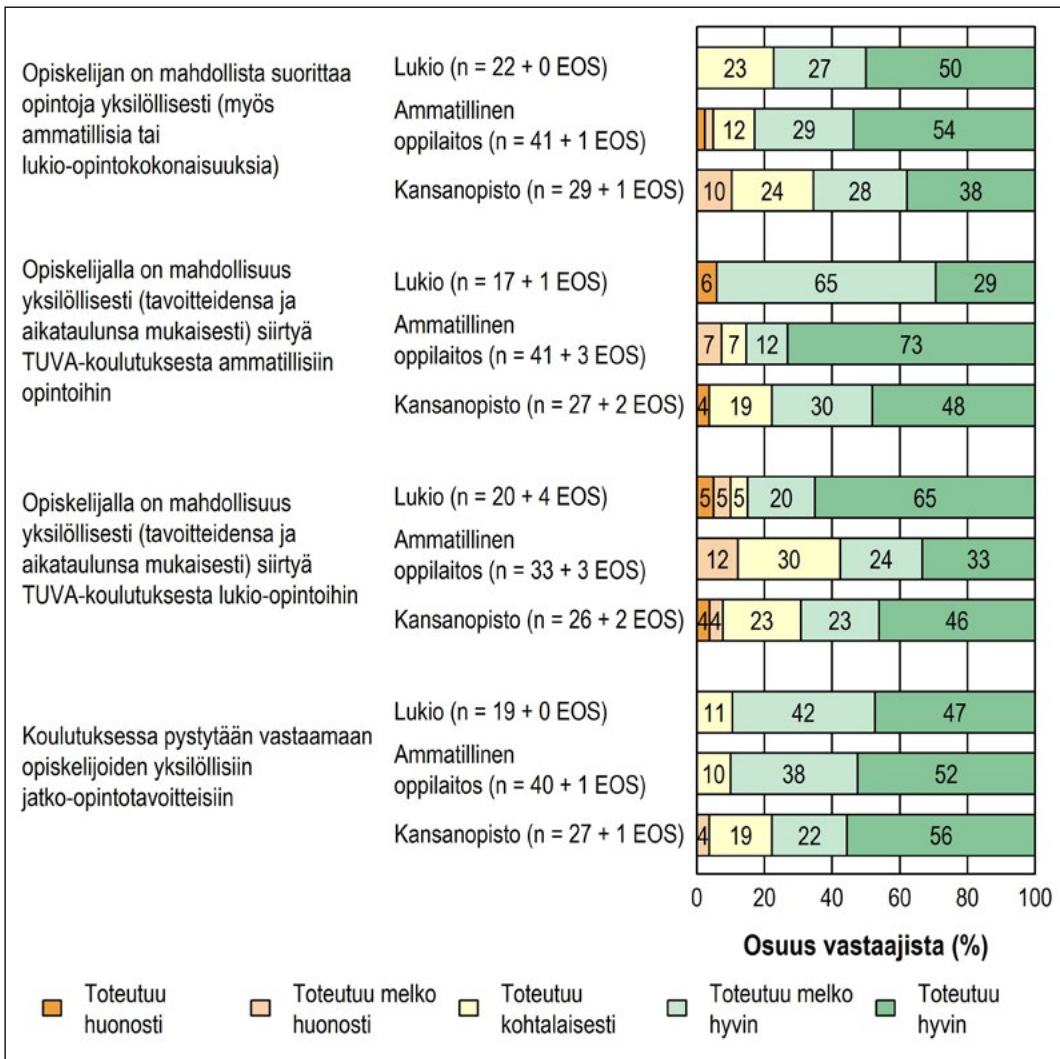
KUVIO 22. Ohjaus- ja opetushenkilöstön kokemukset opinto-ohjaukseen liittyvästä huoltajayhteistyöstä TUVA-koulutuksessa.

7.4 TUVA-koulutuksessa opiskelu ja opinto-ohjauksen erityispiirteet

TUVA-koulutuksessa opiskelevilla tulee olla mahdollisuus omien tavoitteidensa mukaisesti suorittaa opintoja ammatillisista perustutkinnoista tai lukio-opinnoista. KOSKI-aineiston mukaan ammatillisen koulutuksen järjestäjien toteuttamassa TUVA-koulutuksessa opiskeli lukuvuonna 2022–2023 yhteensä 4837 opiskelijaa. Heistä ammatillisia opintoja suoritti lukuvuoden aikana 16 prosenttia ja lukio-opintoja 3 prosenttia. Lukiokoulutuksen järjestäjien koulutuksissa opiskeli 362 opiskelijaa, joista ammatillisia opintoja suoritti lukuvuoden aikana 7 prosenttia ja lukio-opintoja 19 prosenttia. Ammatillisissa erityisoppilaitoksissa opiskeli ko. lukuvuonna 965 opiskelijaa, joista ammatillisia opintoja suoritti lukuvuoden aikana 7 prosenttia ja lukio-opintoja 0,4 prosenttia. Muiden koulutuksen järjestäjien (ml. vapaan sivistystyön koulutuksen järjestäjät) TUVA-koulutuksissa opiskeli yhteensä 104 opiskelijaa, joista ammatillisia opintoja suoritti lukuvuoden aikana 25 prosenttia ja lukio-opintoja 9 prosenttia.

Ohjaus- ja opetushenkilöstöä sekä johtohenkilöstöä pyydettiin arvioimaan TUVA-koulutuksessa opiskeluun liittyvien asioiden toteutumista heidän oppilaitoksensa TUVA-koulutuksessa. Kysymyksen saatteessa tuotiin esiin oppivelvollisuuden laajentamisen myötä tullut muutos entisten valmentavien koulutusten yhdistymisestä tutkintokoulutukseen valmentavaksi koulutukseksi, jossa verrattuna aiempiin koulutusmuotoihin TUVA-koulutusta aloittaessaan nuoren ei tarvitse vielä tietää, jatkaako hän ammatilliseen koulutukseen vai lukioon.

Väittämiä jakaumat on esitetty kuviossa 23. Suurin osa lukiokoulutuksen (77 %) ja ammatillisen koulutuksen (83 %) vastaajista arvioi melko myönteisesti opiskelijoiden mahdollisuudet suorittaa opintoja yksilöllisesti (myös ammatillisia tai lukio-opintokokonaisuuksia). Kansanopistoissa myönteisten vastausten osuus oli hieman pienempi (66 %). Samaan tapaan opiskelijan mahdollisuudet yksilöllisesti siirtyä TUVA-koulutuksesta ammatillisiin opintoihin arvioitiin toteutuvan melko myönteisesti lukiokoulutuksen vastaajien kesken ja ammatillisen koulutuksen vastaajat arvioivat näiden mahdollisuuksien toteutuvan pääosin hyvin. Kansanopistoissakin suurin osa vastaajista arvioi mahdollisuuksien toteutuvan vähintään melko hyvin, mutta yli viidesosa arvioi sen olevan korkeintaan kohtalaista. TUVA-koulutuksesta lukioon siirtymisen osalta arviot olivat hieman kielteisempiä, vaikkakin pääosin myönteisiä; lukion vastaajista reilu kymmenes, ammatillisen koulutuksen vastaajista lähes puolet ja kansanopistojen vastaajista noin kolmannes arvioi mahdollisuuksien toteutuvan korkeintaan kohtalaisesti. Suurin osa lukion ja ammatillisen koulutuksen vastaajista arvioi melko myönteisesti, että koulutuksessa pystytään vastaamaan opiskelijoiden yksilöllisiin jatko-opintotavoitteisiin. Myös kansanopistoissa arviot olivat pääosin melko myönteisiä, mutta yli viidennes arvioi, että yksilöllisiin jatko-opintotavoitteisiin vastaaminen toteutuu korkeintaan kohtalaisesti. Tuloksissa on kuitenkin hyvä huomioida vastaajaryhmien pieni koko.

KUVIO 23. Henkilöstön kokemukset TUVA-koulutuksesta järjestäjittäin tarkasteltuna.

TUVA-opiskelijoiden opinto-ohjaukseen sisältyviin erityispiirteisiin liittyvään avoimeen kysymykseen vastasi 17 ammatillisessa oppilaitoksessa työskentelevää henkilöä. Kysymys oli muotoa ”Kuvaile lyhyesti, millaisia erityispiirteitä TUVA-opiskelijoiden opinto-ohjaukseen sisältyy”. Vastauksissa kuvailtiin opinto-ohjauksen lisäksi muita TUVA-koulutukseen liittyviä seikkoja. Tällainen oli mm. opiskelijoiden yleinen tuen tarve opinnoissa ja oppimisessa. Vastajat kokivat, että varsinkin opiskelijoiden erityisen tuen tarpeet oppimisessa vaativat aikaa ja huomiota, ja yksilöllisiin tarpeisiin voi olla haasteellista vastata suurten ryhmäkokojen vuoksi. Todettiin, että oppilaitoksen johto ei aina tunnista resurssitarpeita TUVA-ryhmien opetuksessa ja ohjauksessa, ja ryhmäkoot paisuvat liian suuriksi. Tällöin opetuksen ja ohjauksen laadun kerrottiin kärsivän, eikä yksilöllisyyttä pystytä riittävästi toteuttamaan.

Opinto-ohjauksen osalta vastaajat painottivat yksilöllisiä tarpeita. Ohjauksen kuvattiin olevan läsnä arjessa jatkuvasti. Varsinaisen TUVA-henkilöstön lisäksi vastaajat mainitsivat opinto-ohjaajan resurssin osana yksilöllistä ohjausta. Erityisen tärkeää opinto-ohjaajan rooli oli nivelvaiheissa sekä TUVA-koulutukseen tultaessa että koulutukseen siirryttäessä. Myös yhteishaussa koulutusvalintaa tehtäessä opinto-ohjaajan resurssia mainittiin käytettävän.

Oikean koulutuksen ja ammatin valinta TUVA-koulutuksen aikana oli vastauksissa keskiössä. Jokaisen opiskelijan yksilöllisiä urapolkuja tarkasteltiin, vaikkakin todettiin, että TUVA-koulutus on toisinaan liian lyhytkestoinen valinnan tekemisen näkökulmasta. Yksilölliset opiskeluvalmiudet ja rohkeus tehdä valintoja kavereista riippumatta olivat asioita, joita koulutuksen aikana toivottiin voivan vahvistaa. Vastauksissa ei nostettu esiin opiskelijoiden mahdollisuutta suorittaa opintoja ammatillisissa perustutkinnoissa TUVA-koulutuksen aikana.

Haasteina koulutuksen ja ammatinvalinnassa nähtiin se, että opiskelijoilla ei koettu olevan ymmärrystä työelämästä tai siitä, mitä vaatimuksia työssä ja opiskelussa opiskelijoihin kohdistuu. Esitettiin, että on haasteellista ohjata opiskelijoita eteenpäin, mikäli heillä on intoa, muttei valmiuksia selvittää koulutuksesta tai valmiutta työskennellä päämäärän eteen. Vastauksissa nostettiin esiin kaksi erityisryhmää, maahanmuuttajataustaiset opiskelijat sekä opiskelijat, joilla on vaativan erityisen tuen tarve. Näiden opiskelijoiden ollessa kyseessä koettiin, että riittävää tukea tarjoavia koulutuksia ja opiskelupaikkoja ei ollut riittävästi. Alueellisen tarjonnan koettiin olevan vähäistä erityisesti vaativaa erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille, joiden tavoite oli suunnata ammatilliseen perustutkintoon. Yleisesti todettiin myös, että opiskelijoilla ei ole aina realistista käsitystä omista kyvyistään ja valmiuksistaan koulutukseen suuntautuessa.

Lukioissa toteutettavaan TUVA-koulutuksen avoimeen kysymykseen vastasi 12 henkilöä. Vastauksissa korostuu opiskelijoiden tuen tarve sekä heidän monenkirjavat tulevaisuudentavoitteensa. Erityispiirteenä mainitaan lukiokoulutusta intensiivisempi ote opiskelijan ohjaukseen, sekä erityisopettajan ja opinto-ohjaajan roolit ohjausprosessissa. Jossain määrin TUVA-koulutuksen valmentavien elementtien ei koettu saavan riittävästi painoarvoa, vaan lukiokoulutuksen yhteydessä toteutettavassa TUVA-koulutuksessa keskitytään perusopetuksen oppiaineiden arvosanojen korottamiseen tai akateemisiin suorituksiin oppimistaitovalmennuksen ja hyvinvoinnin lisäämisen sijasta.

Vapaan sivistystyön oppilaitoksissa TUVA-koulutukseen liittyviä vastauksia avoimeen kysymykseen annettiin 14. Henkilöstö korosti vastauksissaan vahvaa henkilökohtaistamista, kunkin opiskelijan tuntemista, ja verkostoyhteistyön toteuttamista yksilöllisen opiskelupolun rakentamisessa. Joustoa opiskelijan ja lukuvuoden edetessä vaaditaan myös kesken opiskeluvuoden.

”Opetuspaketit on koottu Tuvalaisille heidän opintopolun mukaisesti. Painotuspisteet on tarkistettu. Opintojen edistymistä seurataan. Poissaoloja seurataan ja niihin puututaan. Kesken lukuvuoden on mahdollista muuttaa opintopolkua, mikäli kiinnostuksen kohde muuttuu. Koulu- ja yritysvierailuja järjestetään paljon.”

Sitaatissa esitetään esimerkki siitä, miten TUVAn koulutusta optimaalisesti järjestetään. Yleisesti vastauksissa opinto-ohjauksen kerrotaan olevan tiivistä, yksilöllistä sekä ammatilliseen perustutkintoon tai lukio-opintoihin suuntaavaa. Erityispiirteiksi mainittiin myös verkostoyhteistyö eri tahojen kanssa sekä mahdollisuus siirtyä kesken TUVAn koulutuksen tutkintokoulutukseen. Haasteiksi mainitaan mm. nuorten motivaation puute, luottamussuhteen rakentaminen ja yksilöllisten opintopolkujen rakentaminen. Opiskelijoiden tausta vaikuttaa TUVAn opintoihin, kun taustalla on esim. monikulttuurisuutta tai moninaiset haasteet elämässä ylipäätään.

7.5 TUVAn opiskelijoiden kokemuksia opinto-ohjauksesta ja opiskelusta TUVAn koulutuksessa

TUVAn koulutuksen opiskelijaryhmiä osallistui haastatteluihin kuusi ryhmää. Opiskelijat (n = 18) opiskelivat eri koulutuksen järjestäjien TUVAn koulutuksessa ammatillisessa koulutuksessa, luki-ossa tai vapaan sivistystyön oppilaitoksissa.

Opinto-ohjausta koulutuksessa toteuttaa opiskelijoiden mukaan pääsääntöisesti ryhmänohjaaja, ei opinto-ohjaaja.

”En minä muista sitä. Ei se opo oikein ottanut mitään yhteyttä. Sille piti varata aika, jos halusi puhua jostain. Ja sitten sitä unohti, että täällä edes on opo. Oma vastuuopettaja on opo.”

Opinto-ohjaajan koettiin kuitenkin olevan tavoitettavissa, ja usein häneen otettiin yhteys sähköpostilla, Wilma-viestillä tai soittamalla. Opiskelijat kertoivat myös, että opinto-ohjaajan huoneessa voi myös käydä katsomassa, jos tämä on paikalla, tai ohimennen kysyä apua, kun hänet tapaa. Kuitenkin kaikkiaan opinto-ohjauksen tehtävät, kuten henkilökohtainen ohjaus, urasuunnitelman rakentaminen ja tutustumiskäynnit kerrottiin ryhmänohjaajan, ei opinto-ohjaajan, toteuttavan.

Opiskelijoiden palaute koulutuksesta oli jossain määrin toisistaan poikkeavaa. Osa opiskelijoista oli kokenut koulutuksen vastaavan varsin hyvin heidän tarpeisiinsa, kun taas osa opiskelijoista antoi voimakastakin kritiikkiä koulutuksen toteuttamisesta. Opiskelijat kertoivat, että heillä oli ollut oletta-
mus, että perusopetuksen päättöarvosanoja voisi TUVAn koulutuksen aikana korottaa, mutta käytännössä tämä ei ollutkaan ollut mahdollista, tai sen toteuttaminen olisi ollut rakenteellisesti hankalaa. Toisekseen he olivat toivoneet voivansa suorittaa ammatillisten yhteisten tutkinnon osien (YTO) opintoja, mutta tämäkään ei ollut onnistunut. Osa koki, että opiskelu oli tuntunut liian hidastempoiselta, toisaalta osa haastatelluista piti hyvänä sitä, että opiskelu eteni rauhallisesti.

Yksilöllisyys, kunkin opiskelijan erillinen huomiointi ja ryhmäkoot aiheuttivat myös keskustelua.

Opiskelija 1: ”No, juuri sitä apua. Oon saanut kaikkeen, mihin vaan. Pyytää paljon kaikkiin ongelmiin. Jos on ollut jotain kysyttävää.”

Opiskelija 2: ”Ja me ei varmaan edes hirveästi käytetty sitä apua, mitä me oltais voitu saada.”

Sitaatissa todetaan, että ohjausta olisi ollut opiskelijoille mahdollisesti tarpeen mukaan saatavilla enemmänkin. Useassa haastattelussa kävi ilmi, että opinto-ohjausta kyllä oli mahdollista saada, mutta sitä piti osata itse pyytää. Toisin sanoen aloite piti tulla opiskelijalta itseltään. Sisällöllisesti toivottiin keskittyttävän enemmän seuraavaan:

”Mitä just sinun pitäisi tehdä, että saa saavuttaa sinun tavoitteet.”

Toiveet ja toteutumukset yksilöllisen opinto-ohjauksen kokemuksissa vaihtelivat. Sitatissa opiskelija ei ole täysin tyytyväinen saamansa koulutuksen yksilöllisyyteen. Myös muilta opiskelijoilta tuli vastaavia kommentteja. Opiskelijat olivat selvästi odottaneet juuri omiin toiveisiin painottuvaa, yksilöllistä ohjausta, mutta toteutus oli selkeämmin ryhmäohjausta. Kuitenkin keskusteltaessa tarpeisiin vastaavuudesta, vastaajat esittivät mm. seuraavaa:

”Yläasteella menttiin massassa. Paljon. Mutta sitten just täällä opettajat juttelee sulle yksin. Ja aina välillä kysyy, että onko sulla tarpeita.”

”No, täällä on ollut kyllä aika sillä lailla, että mä yksin en tarvi tehdä melkein mitään. Että jos yläasteella... No kyllä siellä aika yksityisesti joutui tekemään, mutta täällä on koko ajan joku auttamassa ja tekemässä jotain.”

Yksilöllisen ohjauksen saamisessa oli hajontaa. Osa opiskelijoista oli varsin tyytyväisiä, ja kokivat, että olivat saaneet juuri heille sopivaa täsmäohjausta. Erityisesti vapaan sivistystyön oppilaitosten yksityinen sijainti, pienet ryhmäkoot ja henkilökohtaisen ohjauksen suuri määrä perusopetukseen verrattuna saivat opiskelijoilta kiitosta. Opiskeluympäristö koettiin turvalliseksi, ja mitä tahansa yksilöllistä ohjausta opiskelijat tarvitsivat, he olivat sitä kokeneet saaneensa.

Vaikka opiskelija itse oli omaan koulutukseensa tyytyväinen, huomautettiin, että kaikki opiskelijat eivät saaneet koulutuksesta sitä, mitä olivat odottaneet. Tällainen tilanne oli mm. heillä, joiden ryhmässä oli opiskelijoita, joiden kotikieli oli muu kuin suomi tai ruotsi. Lisäksi opiskelijoiden oppimisen tavoitteet koettiin toisinaan niin erilaisiksi, että ryhmäopetusta ei koettu välttämättä kenellekään sopivaksi. Arvioinnissa heräsi kysymyksiä siitä, saavatko kaikki TUVa-opiskelijat riittävästi tietoa jatko-opintosuunnitelmiinsa. Opiskelijat kertoivatkin, että mikäli koulutuksen järjestäjä toteutti useampaa TUVa-ryhmää, oli ryhmäjako tehty niin, mikä oli kullakin opiskelijalla tavoitteena: ammatillinen koulutus vai lukio. Haastatteluissa esiin tulivatkin ajatukset ”ammatillisesta TUVasta” ja ”lukio-TUVasta” esiin.

Haastattelija: ”Onks teillä lukio-opintoja mainostettu tai ohjattu lukioon?”

Opiskelija: ”Ei.”

Ammatinvalinnan- ja koulutusvalinnanohjaus tapahtui suuressa määrin tutustumiskäynneillä ammatillisessa oppilaitoksessa. Kaikki haastatteluun osallistuneet opiskelijat kertoivat joko itse käyneensä tutustumassa tai koulutuskokeiluissa ammatillisessa koulutuksessa eri oppilaitoksissa ja eri koulutusaloilla. Moni mainitsi tutustuneensa myös lukiokoulutukseen.

Opiskelijat olivat epävarmoja koulutuksen aikana saamastaan osaamisesta työelämätietouden ja -taitojen kasvattamiseen. TUVAn koulutuksen tavoitteena kuitenkin on, että opiskelijat saavat valmiuksia työelämäsuunnitelmansa laadintaan.

Haastattelija: ”Onko teillä ollut peruskoulussa tai täällä TUVAn aikana keskustelua työelämästä? Oletteko te saaneet ammateista ja työelämän vaatimuksista ja sellaisista asioista tietoa?”

Opiskelija 1: ”Peruskoulussa sai vähän opon tunneilla.”

Opiskelija 2: ”Tuvassa ei oikein olla ihan saatu muistaakseni.”

Opinto- ohjaus TELMA- koulutuksessa

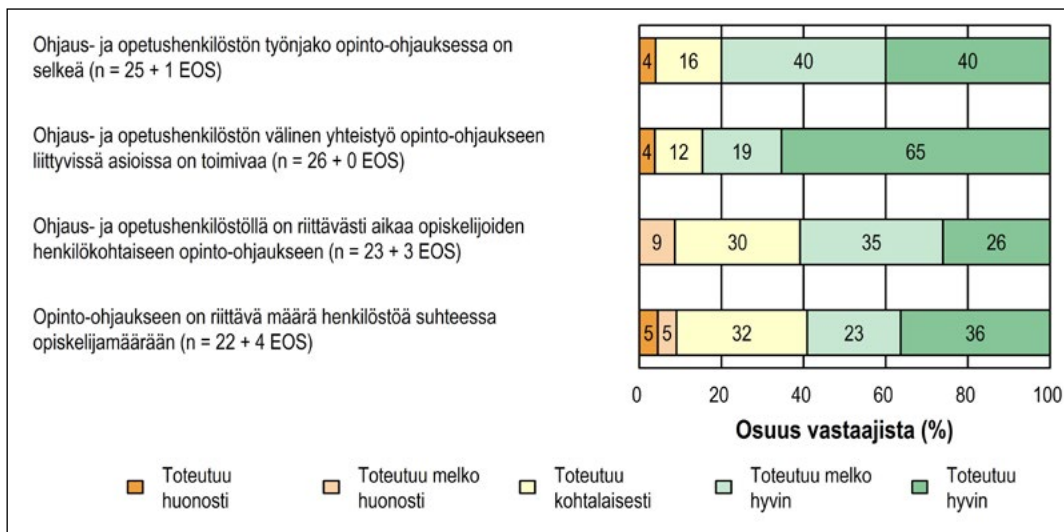
8

TELMA-koulutuksen tavoitteena on nimensä mukaisesti valmentaa opiskelijat työhön ja itsenäiseen elämään. Ensisijaisena tavoitteena ei siis ole siirtymät ammatillisiin perustutkintoihin. Mikäli TELMA-opiskelijan koetaan kykenevän perustutkintosuorituksiin, hänelle sopivin opiskelupaikka on TUVA-koulutuksessa tai suoraan perustutkintokoulutuksessa. Kuitenkin TELMA-opiskelijoilla on toisinaan opiskelukykyä niin, että hän pystyy suorittamaan opintoja itselleen sopivasta ja mieleisestä perustutkinnosta kykenemättä kuitenkaan kokonaisen tutkinnon suorittamiseen. Opinto-ohjausta tarkastellaan seuraavassa TELMA-koulutuksessa toteutettavien erityispiirteiden näkökulmasta. Alaluvuissa 8.1–8.4 avataan henkilöstökyselyn tulokset sekä TELMA-koulutuksen henkilöstölle suunnattujen täydentävien haastattelujen tulokset. Luvussa 8.5 kuvataan opiskelijoiden näkemyksiä koulutuksessa opiskelusta sekä heille suunnatusta opinto-ohjauksesta.

8.1 Opinto-ohjauksen organisointi TELMA-koulutuksessa

Ohjaus- ja opetushenkilöstöä pyydettiin arvioimaan opinto-ohjauksen organisointiin liittyviä teki- jöitä koulutuksessa, jossa he työskentelivät. Väittämien jakaumat on esitetty kuviossa 24. TELMA- koulutuksessa työskentelevästä ohjaus- ja opetushenkilöstöstä valtaosa arvioi opinto-ohjaukseen liittyvän työnjaon olevan selkeää; 80 prosenttia koki sen toteutuvan vähintäänkin melko hyvin. Henkilöstön välinen yhteistyö opinto-ohjaukseen liittyvissä asioissa koettiin niin ikään toimivaksi; 84 prosenttia arvioi yhteistyön toteutuvan melko hyvin tai hyvin. Sen sijaan hieman kriittisemmin henkilöstö suhtautui ajallisten resurssien riittävyyteen opiskelijoiden henkilökohtaisessa ohjaami- sessa; vain noin 60 prosenttia koki, että väittämän ”Henkilöstöllä on riittävästi aikaa opiskelijoiden henkilökohtaiseen ohjaukseen” toteutuvan melko hyvin tai hyvin. Toisaalta kukaan ei kokenut tämän toteutuvan huonosti oppilaitoksessaan. Henkilöstöresurssien riittävyys suhteessa opiskeli- jamäärään koettiin niin ikään hieman huonommin toteutuvaksi; noin 60 prosenttia totesi henki- löstön riittävyyden toteutuvan vähintään melko hyvin ja kymmenes koki sen toteutuvan melko huonosti tai huonosti. Ajan riittävyys henkilökohtaiseen ohjaukseen sekä henkilöstön riittävä määrä arvioitiin kielteisemmin kuin ohjaus- ja opetushenkilöstön välisen yhteistyön toimivuus* (LIITE 15).

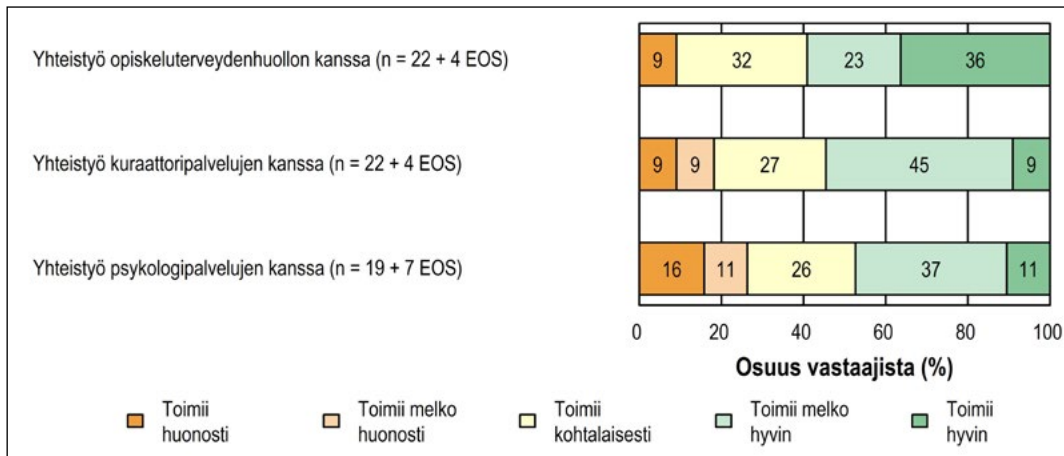
* Tilastollisesti merkitsevä ja merkittävä ero

KUVIO 24. Ohjaus- ja opetushenkilöstön kokemukset opinto-ohjauksen organisoinnista TELMA-koulutuksessa.

8.2 Opinto-ohjaukseen liittyvä yhteistyö opiskeluhuollon kanssa TELMA-koulutuksessa

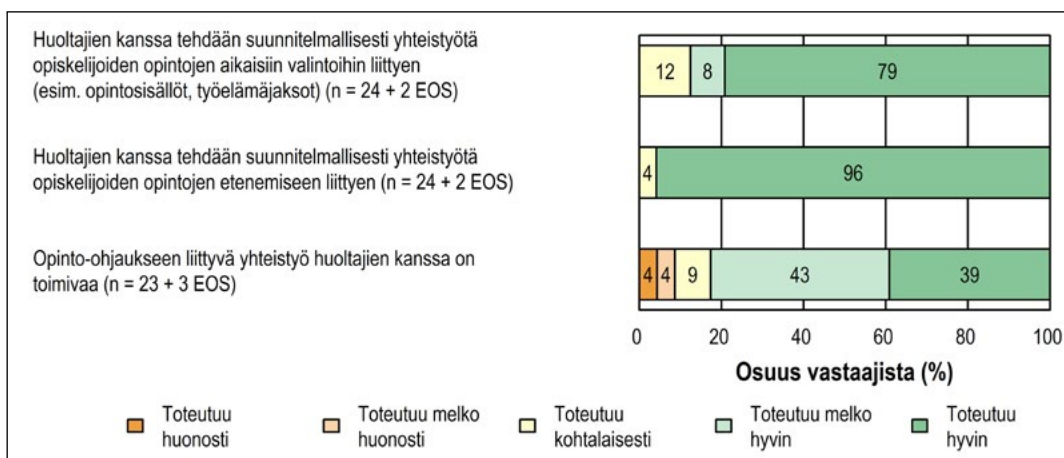
TELMA-koulutuksessa työskentelevää ohjaus- ja opetushenkilöstöä pyydettiin arvioimaan, miten opinto-ohjaukseen liittyvä moniammatillinen yhteistyö toimii. Väittämien jakaumat on esitetty kuviossa 25. Opinto-ohjaukseen liittyvä yhteistyö opiskeluterveydenhuollon kanssa arvioitiin toimivan vaihtelevasti; noin 60 prosenttia arvioi, että yhteistyö toimii melko hyvin tai hyvin, kun taas noin 40 prosenttia arvioi yhteistyö toimivan korkeintaan kohtalaisesti. Vielä huonommin koettiin toimivan yhteistyö kuraattori- ja psykologipalvelujen kanssa. Vastaajista yli puolet koki yhteistyön kuraattoripalvelujen kanssa toimivan melko hyvin tai hyvin, mutta noin viidennes koki yhteistyön toimivan melko huonosti tai huonosti. Myös psykologipalvelujen kanssa tehtävä yhteistyö toimi vastaajista noin puolen mielestä melko hyvin tai hyvin kun taas jopa melkein viidennes koki yhteistyön toimivan huonosti. Tuloksissa on kuitenkin hyvä huomioida vastaajien pieni määrä.

KUVIO 25. Ohjaus- ja opetushenkilöstön kokemukset opinto-ohjaukseen liittyvästä yhteistyöstä opiskeluhoollon kanssa TELMA-koulutuksessa

8.3 Huoltajayhteistyö opinto-ohjauksessa TELMA-koulutuksessa

Ohjaus- ja opetushenkilöstä pyydettiin arvioimaan huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä koulutuksessa, jossa he työskentelivät. Väittämien jakaumat on esitetty kuviossa 26. Vastaajista lähes 90 prosenttia oli sitä mieltä, että huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö opiskeluaikaisiin valintoihin liittyen toteutuu vähintäänkin melko hyvin ja melkein kaikki vastaajat kokivat, että huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö opintojen etenemiseen liittyvissä asioissa toteutuu hyvin. Hieman kielteisemmin suhtauduttiin väittämään ”opinto-ohjaukseen liittyvä yhteistyö huoltajien kanssa on toimivaa”, mutta tässäkin yli 80 prosenttia vastaajista koki yhteistyön toimivan vähintäänkin melko hyvin. Kuitenkin melkein viidennes koki opinto-ohjaukseen liittyvän yhteistyön huoltajien kanssa toimivan korkeintaan kohtalaisesti. Tuloksissa on hyvä huomioida vastaajien pieni määrä.

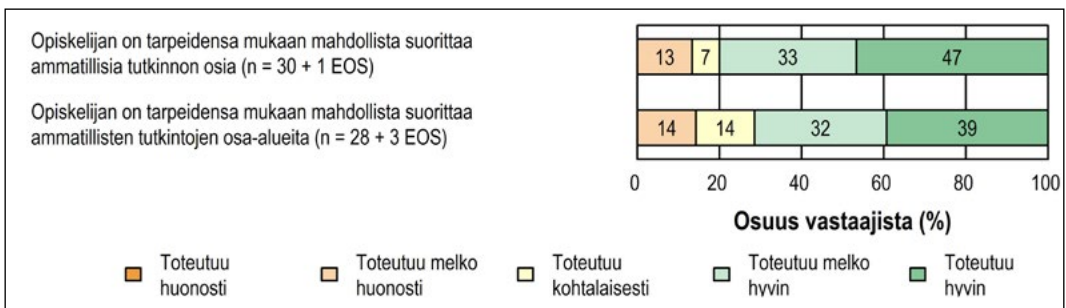

KUVIO 26. Ohjaus- ja opetushenkilöstön kokemukset opinto-ohjaukseen liittyvästä huoltajayhteistyöstä TELMA-koulutuksessa.

8.4 TELMA-koulutuksessa opiskelu ja opinto-ohjauksen erityispiirteet

KOSKI-tietovarannosta selvitetiin, kuinka paljon opiskelijat suorittavat opintoja perustutkinnoista TELMA-koulutuksen aikana. Rekisterin mukaan lukuvuonna 2018-2019 koulutuksessa opiskeli 597 opiskelijaa, joista viisi oli suorittanut ammatillisia tutkinnon osia opintojensa aikana, ja 39 heistä oli lähtenyt opiskelemaan perustutkintoa. Lukuvuonna 2019-2020 opiskelijoita oli 560, joista kolme oli suorittanut ammatillisia tutkinnon osia. Kyseisenä lukuvuonna TELMA-opiskelijana olleista 19 oli siirtynyt perustutkinto-opiskelijaksi. Tutkinnon osia pienempiä opintoja olivat perustutkinnoista suorittaneet lukuvuonna 2022-2023 vain yksittäiset opiskelijat.

TELMA-koulutuksen ohjaus-, opetus- ja johtohenkilöstöä pyydettiin kyselyssä arvioimaan opintojen suoritushaasteita oppilaitoksensa TELMA-koulutuksessa. Väittämien jakaumat on esitetty kuviossa 27. Vastaajista 80 prosenttia arvioi opiskelijoiden mahdollisuudet suorittaa tarpeidensa mukaan ammatillisia tutkinnon osia vähintään melko hyviksi. Suurin osa (noin 70 %) vastaajista arvioi myös opiskelijoiden mahdollisuudet tarpeidensa mukaan suorittaa ammatillisten tutkintojen osa-alueita vähintään melko hyviksi, mutta yli kolmasosa vastaajista arvioi mahdollisuuksien toteutuvan korkeintaan kohtalaisesti. Tuloksissa on hyvä huomioida vastaajien pieni määrä.

KUVIO 27. Henkilöstön kokemukset ammatillisten opintojen suorittamisesta osana TELMA-koulutusta.

Kysyttäessä TELMA-koulutukseen liittyvistä opinto-ohjauksen erityispiirteistä kyselyn avoimessa kysymyksessä vastaajat (n=10) keskittyivät lähinnä opiskelijoiden toiminta- tai opiskelukykyyn, eivät nimenomaisesti opinto-ohjaukseen. Ne vastaukset, joissa käsiteltiin opinto-ohjausta, mainittiin vahvasti yksilöllistetyt opiskelu- ja työllistymispolut, jotka räätälöidään kunkin opiskelijan vahvuudet huomioon ottaen.

”Lähinnä haetaan vahvuuksia täsmätyöpaikkaan.”

”Omien vahvuuksien tunnistamista, työelämätaitoja, tutkinnon osien sisältöjen avaamista.”

TELMA-koulutuksen henkilöstölle järjestettiin lisäksi täydentävät haastattelut, joissa selvitetiin kohdennetusti opinto-ohjauksen toteutumista. Haastatteluihin osallistuneet (n = 9) kertoivat, että koulutukseen tulevat opiskelijat ohjautuvat pääsääntöisesti perusopetuksesta, jossa nivelvaiheyhteistyö perusopetuksen erityisopettajan ja opinto-ohjaajan kanssa on opiskelijasta riippuen hyvinkin tiivistä. TELMA-koulutukseen tulevat opiskelijat, huoltajat ja tämän verkosto ovat

pääsääntöisesti tietoisia siitä, mikä koulutuksen tavoite on. Haastatellut kertoivat kuitenkin myös, että opiskelijoita siirtyy TELMA-koulutukseen jonkin verran myös TUVA-koulutuksen kautta. Haastatteluissa nostettiin esiin, että perusopetuksen oppilaanohjauksessa ei aina tunnisteta riittävästi joko TUVA- ja TELMA-koulutusten sisällöllisiä eroja, tai opiskelijaksi hakeutuvan taitotasoa.

Opinto-ohjaajan roolia kuvailtiin pääsääntöisesti konsultoivaksi. Opinto-ohjaajaan tukea kuvailtiin tarvittavaksi TELMA-koulutukseen siirryttäessä, sekä tilanteissa, joissa opiskelija tavoitteli suorituksia ammatillisesta perustutkintokoulutuksesta. Ohjaus- ja opetushenkilöstö kuvaili haastatteluissa, kuinka opintoja perustutkinnoista on aiempaa helpompaa toteuttaa, ja käytäntöjä tähän kehitetään parhaillaan. Opinto-ohjausta perustutkintosuorituksiin helpotti usein se, että oppilaitoksella on eri koulutusaloja koulutustarjonnassaan, jolloin yhteistyötä näissä merkeissä oli fyysisten oppimisympäristöjen läheisyyden näkökulmasta helppo toteuttaa. Kun opiskelija suorittaa opintoja perustutkinnoista, on tavoitteena aina se, että opiskelija saa sellaisia taitoja, jotka mahdollistavat työllistymisen.

Haastatellut kuvailivat, että TELMA-koulutuksessa opinto-ohjausta antaa opiskelijalle yksilöllisesti useampi ammattiryhmän edustaja. Ohjaajien ja avustajien kerrottiin kulkevan tiiviisti opiskelijan mukana, ja heidän roolinsa koettiin tärkeäksi opiskelijan osaamistason ja oppimismahdollisuuksien havainnoinnissa. Tällaisia havainnointitilanteita mainittiin olevan mm. työpaikalla oppiessa ollessa. Ohjaajien ja avustajien roolin koettiin olevan keskeinen nimenomaan työelämässä toimiessa sekä opiskelijoiden käyttäytyessä haasteellisesti. Haastateltujen mukaan opiskelijaryhmiä jaetaan toisinaan kahtia opettajan ja ohjaushenkilöstön kesken, ja toimintaa kerrottiin näin saatavan yksilöllisemmin ohjatuksi. Toisessa nivelvaiheessa henkilöstö kuvaili, kuinka vaikeaa TELMA-opiskelijan on saavuttaa työelämä, etenkin avoimet työmarkkinat. Opinto-ohjaajan roolia toisessa nivelvaiheessa haastatellut eivät pitäneet merkityksellisenä, vaan tuotakin ohjausta kerrottiin toteuttavan opiskelijan omat opettajat ja ohjaajat.

Ohjauksellisesti kokonaisvaltaista haastetta toi opiskelijoiden taitotaso, mutta myös psyykinen tila. Haastatellut kuvailivat joko omien kokemustensa tai oman oppilaitoksen kokemusten perusteella, että uusien opiskelijoiden taitotaso ja/tai oppimiskyky ovat merkittävästi heikommat kuin ennen oppivelvollisuuden laajentamista, ja TELMA-koulutukseen ohjautuu entistä haasteellisemmässä tilanteessa olevia opiskelijoita. Haastatellut henkilöt kertoivat myös, että opiskelijoilla esiintyy jonkin verran erittäin haasteellista käytöstä, jolloin heidän koettiin olevan vaaraksi ympäristölleen. Opetusta kerrottiin nykyään myös vietävän oppilaitoksen tilojen ulkopuolelle. Tämän koettiin olevan hyvin pitkälle vietyä yksilöllistämistä, jolloin aikaresurssi ohjauksen toteuttamiselle jää vähäiseksi. Henkilöstöhaastatteluissa koettiin, että toisinaan opiskelijat tulevat koulutukseen vailla todellista opiskelukykyä. Tällaisissa tapauksissa haastatellut eivät katsoneet opiskelijan oppivelvollisuuden toteutuvan sille osoitettujen tavoitteiden mukaisesti.

8.5 TELMA-opiskelijoiden kokemuksia opinto-ohjauksesta sekä opiskelusta TELMA-koulutuksessa

TELMA-koulutuksessa opiskelevat (n = 8) kokivat ohjauksen yksilölliseksi. Opiskelijat kertoivat saavansa henkilökohtaista ohjausta, jossa pääasiallisena toteuttajana oli opettaja. Päivittäistä ohjaus- ja tukityötä opiskelijoiden kanssa tekevät erilaiset ohjaajat (mm. asuntolassa ja luokka-opetuksessa) sekä avustajat. Nuoret kertoivat, että luokassa opiskellessa paikalla on paljon aikuisia opettajan lisäksi. He kokivat, että heidän ohjaustarpeeseensa osataan vastata hyvin.

Kuitenkaan kaikki haastatteluihin osallistuneet eivät kertoneet tuntevansa mahdollisuuksia opiskella tutkinnon osia tai opintokokonaisuuksia ammatillisista perustutkinnoista. He, jotka tällaisen mahdollisuuden tunnustivat, kertoivat tavanneensa opinto-ohjaajan. Kaikille opiskelijoille ei ollut selvää, kuka oppilaitoksessa toimii opinto-ohjaajana, ja millaisissa asioissa häntä voi lähestyä. Tärkeimmäksi opintoja edistäväksi tukitahoksi nimettiin oma ryhmänohjaaja. Hänen johdollaan opiskelijat kävivät tutustumassa eri työnantajiin ja työskentelivät yrityksissä, ja nämä myös koordinoivat opiskelijoiden mahdolliset koulutuskokeilut eri perustutkintokoulutusaloille. Kyseiset koulutuskokeilut suuntautuivat samaan oppilaitokseen, jossa opiskelijat tällä hetkellä opiskelivat. Opiskelijat kertoivat olevansa avoimia opiskeluvaihtoehtoille.

Opiskelija: ”... Mutta jos mä itse saisin päättää, niin ehkä joku kihu johonkin, niin kuin kihu-hommat johonkin, kuin ne saa olla ulkona ja sisällä ja mua ei haittaa, vaikka hommat vaihtuisikin ulkohommissa sisähommiin. Ei se mua haittaisi, se on ihan fine.”

Tärkeä sisältö koulutuksessa oli oikean, juuri itselle soveltuvien opintojen tai jopa ammatin valitseminen. Ammatinvalinnassa olennaista oli myös opiskelijan soveltuvuus ja jaksaminen ko. työssä.

Opiskelija: ”Ja sitten vois kysyä, että mihin mun voimat riittäisi. Tai tämmösiä kysymyksiä mihin opettaja osaa vastata.”

Haastattelija: ”Ahaa. Eli ymmärsinkö oikein, että tarkoittit sitä, että sä juttelet opettajan kanssa siitä, että mikä voisi olla sulle hyvä ammatti, mihin sun voimat riittää?”

Opiskelija: ”Joo. Joo.”

Kaikki opiskelijat eivät suunnitelleet työllistymistä tai tuoneet haastatteluissa esiin koulutuksen jälkeisiä suunnitelmiaan, vaan avasivat keskustelussa enemmän itsenäiseen elämään ja asumiseen valmistautumista.

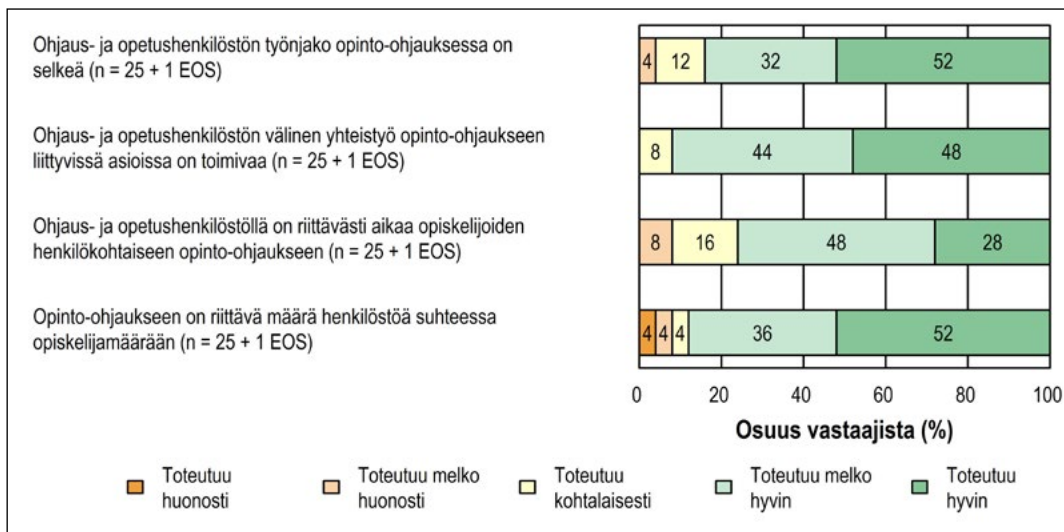
Opinto-ohjaus
Opistovuosi
oppivelvollisille-
koulutuksessa

9

Opistovuosi oppivelvollisille -koulutusta toteutetaan vapaan sivistystyön oppilaitoksissa eri puolella Suomea. Käytännön tasolla koulutuksesta käytetään lyhyempää muotoa Opistovuosi -koulutus, jota muotoa tässäkin arvioinnissa osittain käytetään. Arviointiaineistoa koottiin henkilöstökyselyllä sekä opiskelijaryhmähaastatteluin. Luvuissa 9.1–9.4 kuvataan henkilöstökyselyyn pohjaavat tulokset, ja luvussa 9.5 avataan opiskelijahaastattelujen tuloksia.

9.1 Opinto-ohjauksen organisointi Opistovuosi-koulutuksessa

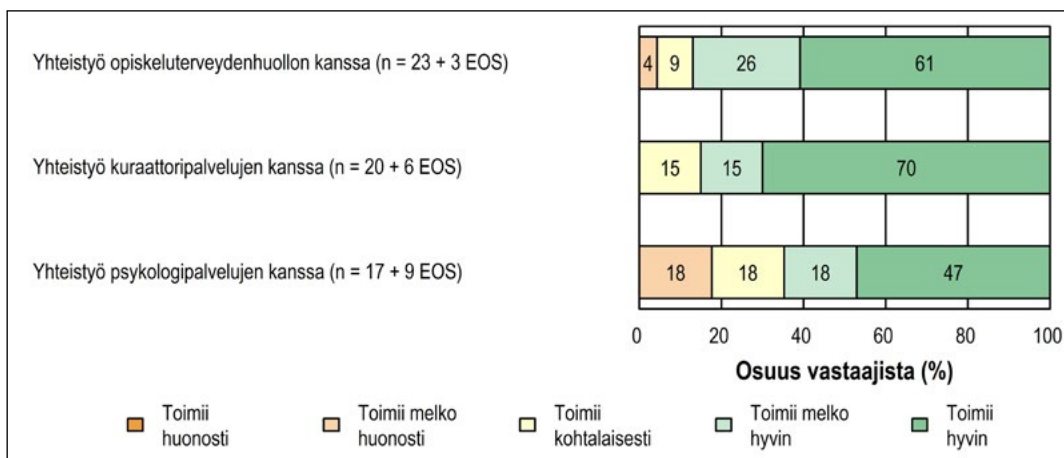
Ohjaus- ja opetushenkilöstöä pyydettiin arvioimaan opinto-ohjauksen organisointiin liittyviä tekijöitä koulutuksessa, jossa he työskentelivät. Väittämien jakaumat on esitetty kuviossa 28. Opistovuosi-koulutuksen henkilöstöstä valtaosa koki opinto-ohjaukseen liittyvän työnjaon selkeäksi. Vielä myönteisemmin arvioitiin henkilöstön välinen yhteistyö opinto-ohjaukseen liittyvissä asioissa. Henkilöstöstä valtaosa koki, että oppilaitoksessa on riittävästi henkilöstöä suhteessa oppilasmäärään toteuttamaan opinto-ohjausta; lähes 90 prosenttia arvioi henkilöstön riittävyuden toteutuvan vähintäänkin melko hyvin. Lähes 80 prosenttia vastaajista koki ajallisten resurssien riittävän vähintään melko hyvin opinto-ohjaukseen, mutta yli viidennes koki ajallisten resurssien toteutuvan korkeintaan kohtalaisesti.

KUVIO 28. Ohjaus- ja opetushenkilöstön kokemukset opinto-ohjauksen organisoinnista Opistovuosi-koulutuksessa

9.2 Opinto-ohjaukseen liittyvä yhteistyö opiskeluhoillon kanssa Opistovuosi-koulutuksessa

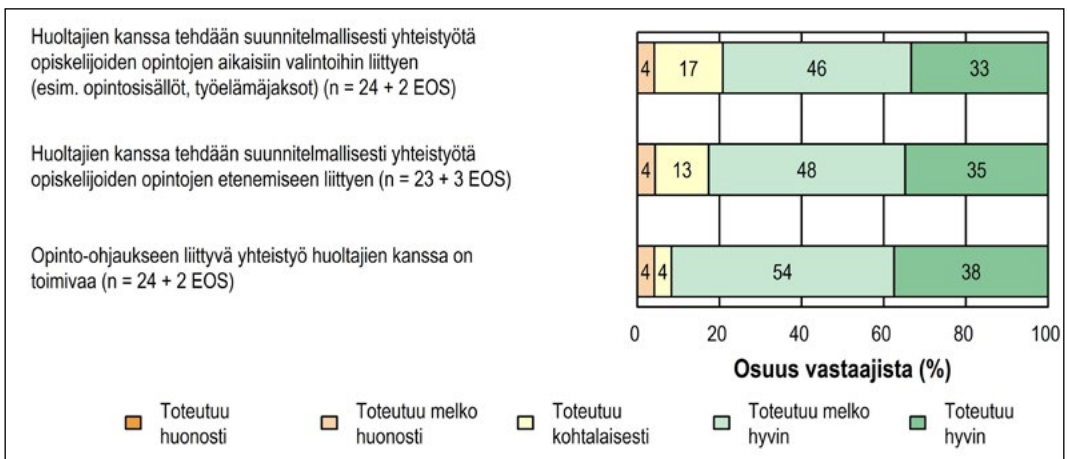
Opistovuosi-koulutuksessa työskentelevää henkilöstöä pyydettiin arvioimaan, miten opinto-ohjaukseen liittyvä moniammatillinen yhteistyö toimii. Väittämien jakaumat on esitetty kuviossa 29. Vastaajista suurin osa koki, että opiskeluterveydenhuollon sekä kuraattoripalvelujen kanssa tehtävä yhteistyö toimii melko hyvin tai hyvin. Sen sijaan yhteistyö psykologipalvelujen kanssa koettiin toteutuvan heikommin, jossa yli kolmannes vastaajista arvioi sen toimivan korkeintaan kohtalaisesti ja melkein viidennes arvioi sen toimivan melko huonosti. Tuloksissa on hyvä huomioida vastaajien pieni määrä. Useampi vastaaja ei myös osannut sanoa mielipidettään väittämiin.

KUVIO 29. Ohjaus- ja opetushenkilöstön kokemukset opinto-ohjaukseen liittyvästä yhteistyö opiskeluhoillon kanssa Opistovuosi-koulutuksessa

9.3 Huoltajayhteistyö opinto-ohjauksessa Opistovuosi-koulutuksessa

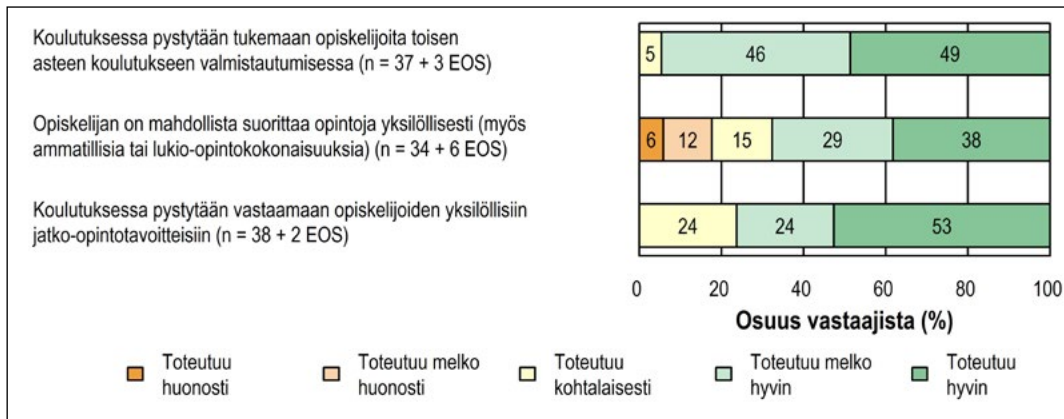
Ohjaus- ja opetushenkilöstöltä kysyttiin opiskelijoiden huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Huoltajayhteistyön arvioitiin toteutuvan keskimäärin melko hyvin. Väittämien jakaumat on esitetty kuviossa 30. Kaikkien huoltajayhteistyöhön liittyvien väittämien arvioitiin toteutuvan vähintäänkin melko hyvin. Vain opintojen aikaisiin valintoihin liittyen yli viidennes vastaajista oli arvioinut yhteistyön toteutuvan korkeintaan kohtalaisesti. Missään väittämässä ei vastattu yhteistyön toteutuvan huonosti. Tuloksissa on kuitenkin hyvä huomioida vastaajien pieni määrä.

KUVIO 30. Ohjaus- ja opetushenkilöstön kokemukset opinto-ohjaukseen liittyvästä huoltajayhteistyöstä Opistovuosi-koulutuksessa

9.4 Opistovuosi-koulutuksessa opiskelu ja opinto-ohjauksen erityispiirteet

Ohjaus-, opetus- ja johtohenkilöstöä pyydettiin arvioimaan Opistovuosi -koulutuksessa opiskelua. Väittämien jakaumat on esitetty kuviossa 31. Henkilöstöä pyydettiin arvioimaan sitä, kuinka hyvin koulutuksessa pystytään tukemaan opiskelijoiden toisen asteen koulutukseen valmistautumisessa. 95 prosenttia vastaajista arvioi tämän toteutuvan melko hyvin tai hyvin. Koulutuksen vastaavuus opiskelijan yksilöllisiin jatko-opintotavoitteisiin arvioitiin pääosin myönteisesti, mutta yli viidennes arvioi sen toteutuvan kohtalaisesti. Sen sijaan väittämässä opiskelijoiden mahdollisuudesta suorittaa opintoja yksilöllisesti Opistovuosi-koulutuksen aikana jakoi enemmän mielipiteitä. Lähes 70 prosenttia vastaajista koki, että yksilölliset opintosuoritukset toteutuivat melko hyvin tai hyvin, kun taas noin viidennes vastaajista oli sitä mieltä, että tämä toteutuu melko huonosti tai huonosti. Tuloksissa on hyvä huomioida vastaajien pieni määrä.

KUVIO 31. Henkilöstön kokemukset Opistovuosi-koulutuksessa opiskelusta

Kyselyn avoimessa kysymyksessä henkilöstöä pyydettiin kuvailemaan Opistovuosi-koulutuksessa toteutettavan opinto-ohjauksen erityispiirteitä. Koulutus nähtiin hyvin käytännönläheisenä, vaikkakin vastauksissa mainitaan mahdollisuus myös korottaa perusopetuksen arvosanoja. Tämä tarve kerrottiin tulevan esiin erityisesti niiden opiskelijoiden kohdalla, jotka suuntaavat koulutuksen jälkeen lukio-opintoihin.

Henkilöstö näki opinto-ohjauksen merkittävässä roolissa Opistovuosi-koulutuksen aikana. Opinto-ohjausta kerrottiin järjestettävän sekä ryhmämuotoisena että yksilöllisesti. Ohjauksen kaikkinaista yksilöllisyyttä painotettiin vastauksissa voimakkaasti, ja luottamuksen syntymistä henkilöstön ja opiskelijoiden välille pidettiin tärkeänä. Yksilöllisyyden kerrottiin olevan lähtökohdana opiskelijan kokonaisvaltaisen etenemisen näkökulmasta. Opiskelijoiden perustaitoja kasvatettiin, oppimisympäristöt olivat vaihtelevia, ja ammatteihin sekä koulutuksiin pääsi yksilöllisten tavoitteiden mukaisesti tutustumaan.

Vastauksissa kuvattiin, kuinka Opistovuosi -koulutuksen opinto-ohjauksessa haasteena on, että Opistovuosi -koulutuksen opinto-ohjauksessa se, että opiskelijoiden ei koettu olevan kypsiä vastuulliseen päätöksentekoon, eikä vuosi intensiivisessä ohjauksessa koettu aina olevan riittävän pitkä selkiyttämään nuoren jatkotoiveita. Vastajat nostivat esiin lisäksi opiskelijoiden vaativat tuen tarpeet ja diagnoosit, sekä näiden seikkojen rajoittavat tekijät koulutuksen- ja ammatinvalinnassa.

9.5 Opistovuosi -koulutuksen opiskelijahaastattelut

Haastatteluissa mukana olleet opiskelijat (n = 8) antoivat Opistovuosi-koulutukselle erittäin hyvät kouluarvosanat. Opiskelijat olivat erityisen tyytyväisiä opiskelun tahtiin, jota ei koettu yhtä kuluttavaksi kuin perusopetuksessa. Opistovuosi-koulutusta kuvattiin joustavaksi vaihtoehdoksi, mikäli nuori halusi hengähtää ja/tai kuntoutua ennen tutkintokoulutukseen siirtymistä. Ryhmäkoot olivat pieniä, ja koulutuksessa ”otetaan mielenterveys huomioon”. Taito- ja taideaineet sekä omat vahvuuksien ja valmiuksien tunnistaminen ja työstäminen nousivat esiin vahvasti koulutuksen opintojen sisällöistä keskusteltaessa. Myös peruskoulun päättötodistuksen arvosanoja kerrottiin voivan korottaa koulutuksen aikana.

Opiskelijat olivat saaneet tukea ja ohjausta omien tarpeidensa ja toiveidensa mukaiseen jatko-opiskeluun toisella asteella. Heille oli esitelty eri oppilaitoksia, sekä ammatillisia oppilaitoksia että lukioita. Opinto-ohjaustunteja ei kerrottu erityisesti järjestettävän, ja merkittävimmissä roolissa opinto-ohjauksessa arvioitiin olevan ryhmänohjaaja. Erilaiset opinto-ohjauksen teemat sijoittuivat oppituntien yhteyteen, ja ryhmänohjaajan rooli nähtiin monipuolisena ja opiskelijoita tukevana.

Sen sijaan ammatinvalintaan ja työelämätiätouteen he olisivat toivoneet saavansa vielä enemmän neuvontaa. Esimerkkinä mainittiin erilaiset vierailut ja vierailijat, joita jonkin verran oli ollutkin, mutta opiskelijat toivoivat, että myös hieman harvinaisemmista ammasteista olisi kerrottu heille. Lisäksi toivottiin, että myös Opistovuosi-koulutuksen aikana olisi järjestetty perusopetuksen TET-jakson tyyppinen työelämäkokeilu.

Opinto- ohjaus aikuisten perusopetuksessa

10

Aikuisten perusopetus on kolmivaiheinen, ja siihen sisältyvät lukutaitovaihe sekä alku- ja päättövaihe. Kullekin opiskelijalle räätälöidään opinnot koulutuksessa tämän omien tavoitteiden mukaisesti, ja koulutuksesta voi siirtyä kesken opiskeluvuoden toisen asteen opintoihin, sitä mukaa, kuin perusopetuksen oppimäärä saadaan suoritettua. KOSKI-tietovarannosta selvitettiin oppivelvollisuuden laajentamisen myötä tulleita mahdollisia muutoksia oppivelvollisten osuuteen aikuisten perusopetuksessa. Rekisterin mukaan aikuisten perusopetuksessa opiskelevien oppivelvollisuusikäisten määrä on vuodesta 2020 vuoteen 2023 yli kaksinkertaistunut, ja vuonna 2023 aloittaneita oppivelvollisuusikäisiä opiskelijoita oli hieman alle tuhat, 17 prosenttia koko opiskelijamäärästä. Samaan aikaan aikuisten perusopetuksen opiskelijoiden kokonaismäärä ei ole merkittävästi kasvanut. Seuraavassa esitetään arviointitulokset aikuisten perusopetuksen henkilöstöhaastatteluista sekä opiskelijaryhmähaastatteluista.

10.1 Erityispiirteet opinto-ohjauksessa: ohjaus- ja opetushenkilöstön haastattelut

Haastatteluun osallistuneen ohjaus- ja opetushenkilöstön (n = 6) mukaan ensimmäisen nivelvaiheen ohjauskäytännöt aikuisten perusopetukseen vaihtelivat. Haastattelujen mukaan riippuu hyvin paljon perusopetuksen erityisopettajan ja opinto-ohjaajan kokemuksista ja kontakteista, kuinka aikuisten perusopetukseen ohjaututaan, ja millainen mahdollinen saattaen vaihteen -proseduuri kullakin taholla on käytössä. Toisinaan yhteistyötä kerrottiin tehtävän tiiviisti, toisinaan opiskelijan koettiin siirtyvän aikuisten perusopetukseen hyvin vähin taustatiedoin. Henkilöstön kokemuksen mukaan oppivelvollisuusikäisten osuus vaikutti lisääntyneen oppivelvollisuuden laajentamisen lakimuutoksen myötä.

Opinto-ohjauksen erityispiirteistä merkitykselliseen rooliin nostettiin ryhmissä opiskelevien monikulttuuriset taustat. Haastatellut näkivät taustan merkityksen ensisijaisesti siinä, kuinka paljon opiskelija tarvitsi suomen kielen opetusta. Opiskelijoiden taustojen näkökulmasta haastatteluissa nostettiin esiin se, että ristiriitatilanteita tai haasteita ryhmien toimintaan taustojen monisyisyys ei aiheutunut. Tärkeänä erityispiirteenä henkilöstö nosti esiin alku- ja päättövaiheen opinto-ohjauksen pakolliset kurssit. Haastateltavien mukaan näitä kursseja opettaa yleisimmin opinto-ohjaaja, mutta toisinaan myös ryhmän vastuuopettaja. Lukutaitovaiheessa opinto-ohjaajalla ei kerrottu olevan roolia. Resurssit opettamiseen koettiin riittäväksi, mutta aikaa laadukkaan opinto-ohjauksen toteuttamiselle ei aina katsottu riittävän.

Haastateltujen mukaan opinto-ohjaajan rooli koulutuksessa alkaa, kun opiskelijoiden kanssa käydään henkilökohtaistamiskeskustelut. Siirtymässä aikuisten perusopetuksesta toiselle asteelle opinto-ohjaajan roolin kerrottiin korostuvan, kun pohditaan ammatin- ja koulutusvalintaa. Opinto-ohjaajan tehtäviksi koettiin kuuluvan opiskelijoiden koulutuskokeilujen järjestämisen toisen asteen opintoihin, lähinnä ammatilliseen koulutukseen. Haastatteluissa koettiin, että lukio ei useimmitenkaan ole aikuisten perusopetuksen jälkeen realistinen vaihtoehto. Sen sijaan TUVAKoulutukseen hakeutuu jonkin verran opiskelijoita, mikäli heidän ammatinvalintansa ei ole vielä selvinnyt.

Oppivelvollisuuden laajennuttua aikuisten perusopetukseen osallistuvien kantasuomalaisten määrän koettiin lisääntyneen, ja eräissä oppilaitoksissa oli kokonaisia opiskelijaryhmiä kantasuomalaisille. Henkilöstö koki, että opiskelijoita on toisinaan haasteellista motivoida suorittamaan perusopetus loppuun aikuisten perusopetuksessa, sillä opinnot ovat samaa sisällöltään, kuin ne ovat olleet lasten perusopetuksessakin.

10.2 Aikuisten perusopetuksen opiskelijahaastattelut

Aikuisten perusopetuksessa opiskelevat opiskelijat (n = 6) kertoivat yksilöllisen ohjauksen merkityksestä koulutuspolullaan. Opiskelijat olivat tulleet koulutukseen vaihtelevista taustoista, ja heidän jatkotavoitteissaan oli monenlaista variaatiota. Tärkeimpänä ohjaustahona opiskelijat kertoivat toimivan ryhmänohjaajan, jonka puoleen opiskelijoiden kokemuksen mukaan oli helpointa kääntyä. Kuitenkin myös opinto-ohjaajan merkitys valintojen tekemisessä koettiin tärkeäksi. Siitä, kuinka itseohjautuva tuli opintojen aikana olla, mikäli toivoi saavansa opinto-ohjausta, tuli vaihtelevia kommentteja. Osa koki, että jokaisen opiskelijan tulee itse pyytää apua, jos ohjausta tarvitsee, mutta useimmat kokivat opinto-ohjaajan olevan aktiivinen opiskelijoiden suuntaan.

”Jos jotain liittyy vaikka lukkariin, joku kurssiin liittyyviin, ihan mikä onkaan kysyttäviiin, jostain opiskelu jatkuu, jotain tällaisii. Niin mä oon aina käynyt opon luo. Ja nyt meillä on tullut vähän toinen opo, että mun opo vähän vaihtui. Niin, mutta molemmat on tosi kivoja.”

Aikuisten perusopetuksen jälkeen opiskelijat olivat suunnitelleet hakeutuvansa toisen asteen opintoihin, ja oikean koulutuksen ja ammatin valintaan oli haettu varmuutta mm. työelämä- ja koulutuskokeilujaksolla.

Opinto-ohjaus
osana oppijoiden
opintopolkua –
yhteenvetoa ja
pohdintaa

11

OHJA-arvioinnin tavoitteena on lisätä ymmärrystä opinto-ohjauksen kokonaisuudesta, jossa keskeistä on ohjauksen käytäntöjen arviointi ja joka jatkuu aina perusopetuksesta toisen asteen suorittamisen jälkeiseen opinto-ohjaukseen. Arvioinnin ensimmäisen vaiheen tarkoituksena oli tarkastella erityisesti opinto-ohjauksen kokonaisuuden sekä uusien ohjauksen muotojen toteutumista ja toimivuutta. Arvioinnin kohteina olivat opinto-ohjauksen riittävyys, opinto-ohjaustarpeiden tunnistaminen, resurssien näkyminen opinto-ohjauksen toteuttamisessa sekä opinto-ohjaukseen liittyvän yhteistyön toimivuus kouluissa ja oppilaitoksissa.

ARVIOINNIN ENSIMMÄISEN VAIHEEN KESKEISIMPIÄ TULOKSIA

1. Oppilaan- ja opinto-ohjaukseen liittyvä yhteistyö ohjaus- ja opetushenkilöstön kesken sekä huoltajien kanssa näyttää toteutuvan melko hyvin; toisella asteella on tarve kehittää yhteistyötä huoltajien kanssa.
2. Yhteistyö psykologipalvelujen kanssa koetaan toimivan heikommin kuin yhteistyö koulu-/opiskeluterveydenhuollon ja kuraattoripalvelujen kanssa.
3. Oppilaan- ja opinto-ohjauksen resursointiin sekä yleisesti että uusien ohjauksen muotojen näkökulmasta tulee kiinnittää huomiota.
4. Opinto-ohjauksen saavutettavuus näyttää toteutuvan hyvin.
5. Perusopetuksen oppilaiden, ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden ja lukiolaisten haastatteluissa korostui, ettei ohjaustarpeita riittävästi selvitetty ilman opiskelijan omaa aloitetta. Lisäksi haastattelutulokset viittaavat tarpeeseen edistää oppilaan- ja opinto-ohjauksen vastaavuutta työelämä tietouteen ja urasuunnitteluun liittyen.
6. Henkilöstön mukaan tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarpeessa olevat oppilaat tunnistetaan melko hyvin ja oppilailla arvioidaan olevan yhdenvertaiset mahdollisuudet ohjaukselle. Keskeistä toteuttamisessa ovat riittävät resurssit yksilölliselle ohjaukselle, toimiva yhteistyö henkilöstön kesken sekä henkilöstön tietoisuuden lisääminen tehostetusta henkilökohtaisesta oppilaanohjauksesta.

7. Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen henkilöstön mukaan keskeyttämisen alaiset opiskelijat tunnistetaan melko hyvin ja opiskelijoilla arvioidaan olevan yhdenvertaiset mahdollisuudet ohjaukselle. Ryhmänohjaajilla on merkittävä rooli. Riittävät resurssit, ennakointityö, toimiva yhteistyö ja opiskelijakeskeisyys ovat keskeisiä tekijöitä keskeyttämisen alaisen opiskelijoiden ohjauksen toteuttamisessa.
8. Nivelvaihekoulutuksia yhdistää ohjauksellisuus osana koko koulutusta. Opiskelijat kokevat ohjauksen olevan pääosin riittävää; TUVA-koulutuksessa opiskelijoiden kokemukset yksilöllisen ohjauksen saamisesta vaihtelivat.
9. Nivelvaihekoulutuksissa on kiinnitettävä entisestään huomiota opiskelijoiden yksilöllisten opintopolkujen tukemiseen; esimerkiksi on tärkeää varmistaa, että eri järjestäjien toteuttamasta TUVA-koulutuksesta on yhtäläiset mahdollisuudet hakeutua sekä ammatilliseen että lukiokoulutukseen.

11.1 Opinto-ohjauksen organisointi ja yhteistyö perusopetuksessa, ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa

Opetus-, ohjaus- ja johtohenkilöstö arvioi työnjaon ja yhteistyön oppilaan- ja opinto-ohjaukseen liittyvissä asioissa pääosin selkeäksi ja toimivaksi. Ajalliset resurssit sekä henkilöstöresurssit suhteessa oppilas- tai opiskelijamäärään koettiin toteutuvan organisointiin liittyvistä tekijöistä heikoin. Esimerkiksi ammatillisessa koulutuksessa noin puolet vastaajista piti ajan ja henkilöstön riittävyyttä korkeintaan kohtalaisena. Henkilöstöjen vastausten perusteella näyttää, että opinto-ohjauksen resursointiin ja erityisesti oppivelvollisuuden laajentamisen myötä tulleiden lisävastuiden resursointiin tulee kiinnittää huomiota. Myös Koulutuksen tutkimuslaitoksen selvityksessä (Kettunen ym. 2023) ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen henkilöstö nosti resurssit keskeiseksi kehittämistarpeeksi. Nämä liittyivät esimerkiksi puutteelliseen opinto-ohjauksen resursointiin suhteessa opiskelijamäärään.

Yhteistyön toimivuus psykologipalvelujen kanssa arvioitiin kaikissa koulutuksissa toimivan heikommin kuin yhteistyö koulu-/opiskeluterveydenhuollon ja kuraattoripalvelujen kanssa. Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen kyselyn avoimissa vastauksissa tuotiin esiin psykologipalvelujen saatavuuden ongelmat. Vastaavaa tulosta esittää Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (2023): TEAviisarin voimavaramittari osoittaa, että psykologimitoituksessa on valtakunnallisesti parannettavaa sekä perusopetuksessa että lukiokoulutuksessa, ja heikoin tilanne on ammatillisessa koulutuksessa. Opiskelijoiden tuen tarpeiden tiedetään kuitenkin viime vuosina kasvaneen ja opiskeluhoito- ja palvelujen saatavuuden varmistaminen on keskeistä tarpeisiin vastaamiseksi (Hietanen-Peltola ym. 2022).

Oppilaiden ja opiskelijoiden kokemukset eri ohjaustahoista vaihtelivat ja liittyivät osittain siihen, kuinka paljon he itse olivat erilaista ohjausta kaivanneet. Peruskoulun oppilaat kertoivat oppilaanohjaajan olevan keskeisin ohjaustaho, jonka kanssa tulevaisuuden suunnitelmia pohdittiin. Aineenopettajien osallisuus ohjauksessa näytti olevan vähäisempi. Toisella asteella opiskelijat korostivat vastuuopettajan (tai ryhmänohjaajan) roolia ohjaustyössä. Ammatillisessa koulutuksessa opinto-ohjaajan rooli opintojen ohjaukseen liittyvissä asioissa näyttäytyi etäisempänä kuin opettajien ja muiden ohjaajien rooli. Lukiossa myös aineenopettajien ja muun henkilöstön merkitys tuotiin esiin, ja opinto-ohjaaja oli keskeinen taho erityisesti sekä jatko-opintojen suunnitteluun että suoritettaviin opintoihin liittyen. Pääosin opinto-ohjaajaa olivat tavanneet ne opiskelijat, jotka olivat hakeutuneet itse opinto-ohjaajan ohjaukseen.

Samansuuntaisesti kuin Karvin aiemmassa arvioinnissa (Goman ym. 2020) suurimmalla osalla opetuksen ja koulutuksen järjestäjistä näyttäisi olevan käytössään opintojen ohjaussuunnitelma. Kuitenkin osalla lisäkyselyyn vastanneista kouluista tai oppilaitoksista ohjaussuunnitelma vielä puuttui; lähes kaikilla otoslukioilla ja suurella osalla peruskouluista oli ohjaussuunnitelma käytössään, mutta ammatillisissa oppilaitoksissa ja kansanopistoissa oli useita järjestäjiä, joilla ohjaussuunnitelmaa ei ollut. Kaikilla, joilla järjestäjätason ohjaussuunnitelma oli käytössä, ei kuitenkaan ollut koulu-/oppilaitos-/yksikkökohtaisesti tarkennettua ohjaussuunnitelmaa. Useampi lisäkyselyyn vastannut koulu- tai oppilaitos jätti myös vastaamatta kysymykseen, jossa kysyttiin tarkennetusta ohjaussuunnitelmasta. Ohjaussuunnitelmaa olisi tärkeää tarkentaa koulu- ja oppilaitoskohtaisesti, mikä tukee myös ohjauksen näkemistä koko koulun tai oppilaitosyhteisön tehtävänä (Goman ym. 2020; Opetushallitus 2023).

Vaikka ohjaus- ja opetushenkilöstön välinen työnjako arvoitiin pääosin selkeäksi ja yhteistyö toimivaksi eri koulutuksissa, nousi tuloksissa esiin kehittämistarpeita esimerkiksi jaetun vastuun näkökulmaan opinto-ohjauksen toteuttamisessa. Perusopetuksen aineenopettajat olivat usein jättäneet vastaamatta väittämiin tai tuoneet avoimissa kysymyksissä esiin, etteivät oppilaanohjauksen tehtävät koskettaneet heitä. Toisaalta esimerkiksi ammatillisessa koulutuksessa ohjaukseen liittyvät tehtävät näyttivät henkilöstön avointen vastausten mukaan keskittyvän vastuunopettajille. Myös lukioissa ryhmänohjaajan rooli oli henkilöstön avointen vastausten mukaan keskeinen, vaikka usein mainittiinkin tiivis yhteistyö opinto-ohjaajan kanssa. Kokonaisuudessaan tulokset viittaavat siihen, että jaetun vastuun näkökulmaa opinto-ohjauksen toteuttamisessa tulisi yhä vahvistaa. Karvin aiemman arvioinnin kehittämissuosituksissa todettiin, että ”Kaikki ohjaavat -periaatteen tulee olla toimintatapana kaikilla koulutusasteilla ja koulutuksissa.” (Goman ym. 2020, 243). Hyvän ohjauksen toteuttamisen näkökulmasta on tärkeää, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys esimerkiksi ohjauksen tavoitteista ja vastuunjaosta, joita tulee tukea erityisesti johtamisen käytännöillä (Opetushallitus 2023). Tässä arvioinnissa erityisen paljon eroja henkilöstön välisissä käsityksissä oli ammatillisessa koulutuksessa, mikä on syytä ottaa huomioon, kun oppilaitoksissa pohditaan yhteisen ymmärryksen toteutumista.

11.2 Oppilaan- ja opinto-ohjauksen saavutettavuus ja vastaavuus oppijoiden tarpeisiin peruskoulussa, ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa

Perusopetuksen, ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen opinto-ohjaajat arvioivat saavutettavuuteen liittyvät kysymykset erityisen myönteisesti. Myös oppilaat ja opiskelijat olivat pääosin tyytyväisiä opinto-ohjauksen saavutettavuuteen ja kokivat, että tukea ja ohjausta opintoihin on helppoa saada matalalla kynnyksellä. Karvin aiemmassa arvioinnissa (Goman ym. 2020) saatiin samankaltaisia tuloksia ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa, jossa ohjauksen saavutettavuus erityisesti opintojen alkuvaiheessa arvioitiin toteutuvan hyvin. Tämän arvioinnin oppilaiden ja opiskelijoiden haastattelujen mukaan ohjaukseen hakeutuminen oli kuitenkin usein opiskelijan omalla vastuulla; vaikka nuorella ei aina itsellään ollut tarvetta pyytää lisää opinto-ohjausta, ja he kokivat voitavansa sitä tarvittaessa helposti saada, he kuitenkin tunnistivat, ettei ohjaustarpeita aina riittävästi koulun tai oppilaitoksen puolesta selvitetty. Myös Koulutuksen tutkimuslaitoksen selvityksessä opiskelijat toivat esiin toiveen, että oppilaitoksessa selvitetäisiin paremmin ja ennakoivasti yksilöllisiä tarpeita ohjaukselle (Kettunen ym. 2023, 43).

Mikäli kuitenkin yksilölliseen ohjaukseen hakeutumisessa on suuri vastuu oppilailla ja opiskelijoilla itsellään, saattavat kouluissa ja oppilaitoksissa jäädä tunnistamatta ne oppilaat ja opiskelijat, joiden tarpeet ohjaukselle eivät välttämättä näy henkilöstölle niin voimakkaasti. Opiskelijalle

voi olla myös haasteellista hakeutua itse ohjaukseen erinäisistä syistä. Lisää yksilöllistä ohjausta kaipaavien tarpeet voivat liittyä moniin tekijöihin, joita kouluissa ja oppilaitoksissa olisi tärkeää yhdenvertaisesti selvittää. Esimerkiksi hyvän ohjauksen kriteereissä painotetaan ohjauksen yhdenvertaisuuden toteutumista sekä sitä, että oppijoiden eri kouluasteilla tulee aina tarvittaessa saada hyvää ohjausta (Opetushallitus 2023).

Opinto-ohjaajat arvioivat oppilaan- ja opinto-ohjauksen vastaavan oppilaiden ja opiskelijoiden tarpeita erityisen myönteisesti liittyen jatko-opintojen valintaan. Oppilailla ja opiskelijoilla oli kuitenkin moninaisia kokemuksia oppilaan- ja opinto-ohjauksen vastaamisesta heidän tarpeisiinsa. Perusopetuksen oppilaat toivoivat, että toisen asteen opinnoista ja eri ammateista alettaisiin kertoa jo aiemmin, jotta omaa ura- ja jatko-opintopohdintaa olisi mahdollista tehdä rauhassa. Nykyisellään hakuvaihe tuli heidän mukaansa eteen yllättäen. Perusopetuksen oppilaat toivat esiin, että erityisesti ne oppilaat, jotka eivät ole vielä täysin selvillä jatko-opintosuunnitelmistaan, hyötyisivät useammasta tapaamisesta oppilaanohjaajan kanssa yläkoulun aikana. Samanlaisia tuloksia havaittiin Karvin nivelvaiheen ohjausta käsittelevässä arvioinnissa, jossa todettiin, että melko monella nuorella päätös siitä, minne haluaa opiskelamaan, tapahtui varsin myöhäisessä vaiheessa (Goman ym. 2020, 109). Oppilaat toivoivat myös enemmän ja yksilöllisempää oppilaanohjausta. Oppilaanohjauksen sisältöjen oikea-aikaisuuteen liittyi haastetta, sillä osa oppilaista toi esiin, etteivät he enää yhteishaun jälkeen hyötäneet oppilaanohjauksen oppituntien sisällöistä.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden kokemusten mukaan opinto-ohjauksen teemoja ei käsitelty aina yhtenäisesti, sillä selkeitä yhteisiä oppitunteja opinto-ohjauksen teemojen käsittelylle ei välttämättä ollut tai niitä ei tunnistettu. Myös Koulutuksen tutkimuslaitoksen selvityksessä todettiin, että ammatillisen koulutuksen opiskelijat toivovat, että ohjauksen teemoja sisällytettäisiin yhteisille oppitunneille (Kettunen 2023, 43). Ammatillisen koulutuksen opiskelijoilla oli myös hyvin vaihtelevia kokemuksia siitä, olivatko he saaneet monipuolisesti tietoa jatko-opiskelumahdollisuuksistaan, työelämästä ja työnhausta; monet kokivat, ettei ammatillisen koulutuksen jälkeisistä opinnoista ollut juurikaan keskusteltu. Lukiolaiset taas eivät tuoneet esiin, että ammatillisia tutkintoja olisi esitelty jatko-opintomahdollisuuksina. Haastateltujen lukiolaisten mukaan saatu ohjaus liittyi pääosin lukio-opintojen ohjaamiseen eivätkä opiskelijat tuoneet esille, että opinto-ohjaaja olisi kysellyt aktiivisesti opiskelijoiden jatko-opinto- tai urasuunnitelmista. Samankaltaisia tuloksia saatiin Koulutuksen tutkimuslaitoksen selvityksessä, jonka mukaan lukiolaiset kokevat, että opinto-ohjauksessa käsitellään vähemmän jatko-opintoja ja työelämää koskevia teemoja kuin lukio-opintojen aikaisia asioita (Kettunen ym. 2023, 45). Tässä arvioinnissa kolmannes opinto-ohjaajista sekä ammatillisessa koulutuksessa että lukiokoulutuksessa arvioi, että työelämään siirtymisen pohdintoihin liittyvä ohjaus toteutuu korkeintaan kohtalaisesti. Siten sekä oppilaiden ja opiskelijoiden haastatteluiden pohjalta että toisen asteen opinto-ohjaajien kyselyvastausten pohjalta näyttää siltä, että työelämään ja urasuunnitteluun liittyvään ohjaukseen tulee kiinnittää huomiota kaikissa koulutuksissa (ks. myös Kettunen ym. 2023).

11.3 Tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus perusopetuksessa

Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarpeessa oli otoskoulujen kahdeksaluokkalaista noin joka kahdeksas ja yhdeksäsluokkalaista noin joka kuudes. Tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus vaikutti henkilöstön mukaan toteutuvan vähintäänkin kohtalaisesti, ja etenkin tarpeiden tunnistamisen ja oppilaanohjauksen yhdenvertaisuuden koettiin toteutuvan kouluissa hyvin. Sen sijaan tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen resursoinnin koettiin toteutuvan heikoimmin.

Henkilöstön avointen vastausten mukaan tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus oli ollut käytäntönä osassa kouluja jo ennen lakimuutosta ja yksilöllistä oppilaanohjausta oli ollut tarjolla sitä tarvitseville. Yhtenä toimivana käytäntönä nostettiin esiin yhteistyö henkilöstön kesken erityisesti oppilaiden tarpeiden tunnistamisessa. Monet tekijät voivat liittyä oppilaan tarpeeseen saada tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta ja on tärkeää, että tarpeita arvioidaan moniammatillisen yhteistyön keinoin (Niemi 2022). Toimiva monialainen yhteistyö mahdollistaa eri toimijoiden asiantuntemuksen hyödyntämisen sekä haasteiden tunnistamisen varhaisemmassa vaiheessa (Opetushallitus 2023). Muita toimivia käytäntöjä henkilöstön mukaan olivat yksilöllisten ohjaustapaamisten lisääminen sekä yksilöllisten oppilaitostutustumisten räätälöinti. Myös Niemi (2022, 9) on todennut, että oppilaan uravalintataitojen kehittymisen tukemiseksi oppilaanohjausta voidaan tehostaa juuri lisäämällä oppilaan mahdollisuuksia jatko-opintoihin ja työelämään tutustumiseen.

Tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen on suunnattu rahoitusta, joka jaetaan osana valtionosuuksia, mutta ei ole korvamerkitty käytettäväksi juuri oppilaanohjaukseen. Tällöin opetuksen järjestäjä päättää resurssin kohdentamisesta. Osassa kouluista tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen oli henkilöstön avovastausten mukaan suunnattu resursseja, joilla oli esimerkiksi palkattu lisää oppilaanohjaajia. Näin oli voitu lisätä henkilökohtaisia tapaamisia sellaisia tarvitsevien oppilaiden kanssa. Kouluissa, joissa resursseja ei henkilöstön mukaan ollut lisätty oppilaanohjaukseen, oppilaanohjaajat kokivat, että tehostetun oppilaanohjauksen toteutukseen ei ole riittävästi aikaa ja mahdollisuuksia vastaamaan oppilaiden tarvetta. Olisikin tärkeää, että opetuksen järjestäjän ja koulukohtaisesti tarkennetussa ohjaussuunnitelmassa kuvataan oppilaanohjauksen resursointi ja sen vastaavuus ohjauksen tavoitteisiin (Niemi 2022).

Monet aineenopettajat eivät vastanneet tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen liittyviin avoimiin kysymyksiin tai toivat esiin, että oppilaanohjaus on heidän mukaansa opinto-ohjaajan vastuulla eikä heillä siten ole tietoa asiasta. Lisäksi osa kyselyyn vastanneista aineenopettajista sekoitti tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen kolmiportaisen tuen tehostettuun tukeen.

Henkilöstön avointen vastausten perusteella suurimmat tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen kehittämistarpeet kohdistuvat resursointiin sekä henkilöstön tietoisuuden lisäämiseen tehostetusta henkilökohtaisesta oppilaanohjauksesta. On tärkeää, että opetuksen järjestäjät kiinnittävät huomiota tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen resursointiin, jotta sen saavutettavuus voi tasapuolisesti toteutua. Henkilöstön tietoisuutta tehostetusta henkilökohtaisesta oppilaanohjauksesta voidaan lisätä esimerkiksi käymällä yhteisesti läpi, miten kukin henkilöstön jäsen voi omasta työtehtävästään käsin toteuttaa oppilaanohjausta (Kaikki ohjaavat -periaate ja sen vahvistaminen). Keskeistä on huomata, että esimerkiksi aineenopettajilla on paljon mahdollisuuksia ohjaustyölle oman oppiaineensa näkökulmasta kertomalla esimerkiksi jatko-opinto- ja uramahdollisuuksista omaan oppiaineeseensa liittyen. Lisäksi oppilaan vahvuuksien tunnistaminen ja näkyväksi tekeminen ovat osa opinto-ohjaustyötä.

11.4 Keskeyttämisen alaisen opiskelijoiden ohjaus ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa

Keskeyttämisen alaiset opiskelijat tunnistetaan arviointiaineiston mukaan hyvin sekä ammatillisessa että lukiokoulutuksessa, ja yleisesti henkilöstö koki, että opiskelijoilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet saada tarvitsemaansa ohjausta. Sen sijaan ammatillisessa koulutuksessa joka neljäs ja lukiokoulutuksessa joka kuudes vastanneista arvioi, että oppilaitoksen resurssoinnissa on otettu huonosti huomioon keskeyttämisen alaisen opiskelijoiden lisäohjauksen tarve.

Ammatillisessa koulutuksessa vastuu opinto-ohjauksesta niin henkilöstön kyselyvastausten kuin opiskelijoiden haastattelujen mukaan näytti olevan pääosin vastuupettajalla. Lukioissa vastaavasti ryhmänohjaajalla oli merkittävä rooli ohjauksen toteuttamisessa, ja erityisesti keskeyttämisen alaisen opiskelijoiden ohjauksessa. Tulokset viittaavat osittain siihen, että vastuu saattaa kasautua ryhmänohjaajille tai vastuupettajille jopa liikaa. Koulutuksen tutkimuslaitoksen selvityksessä todettiin lukiokoulutuksen opinto-ohjaajien kokemuksiin pohjaten, ettei Kaikki ohjaavat -periaate käytännössä toteudu, ja että ohjauksen asemaa ja toteuttamista tulisi määrittää tarkemmin, jotta henkilöstön jaettua vastuuta voitaisiin edistää (Kettunen ym. 2023, 50).

Ammatillisen koulutuksen henkilöstön avoimissa vastauksissa keskeisimpinä tekijöinä ohjausprosessissa mainittiin varhainen puuttuminen, moniammatillinen yhteistyö, ohjausprosessin suunnitelmallisuus ja vastuunjaot, huoltajayhteistyö sekä opiskelijoiden yksilöllisen tilanteen tarkastelu ja oikeanlaisen ohjauksen mahdollistaminen. Myös erilaisten joustavien opiskelijärjestelyjen merkitys tuotiin esiin kuten opiskelijan ohjaaminen työelämäpainotteiseen opiskeluun. Oppivelvollisuuden laajentamisen oli koettu vain jonkin verran tuoneen muutoksia ohjauksen organisointiin; muun muassa oppivelvollisten opinto-ohjausta ja seuranta oli vahvistettu ja prosesseja selkiytetty. Kuitenkaan resursseja esimerkiksi lisääntyneisiin velvoitteisiin ei yleisesti koettu olevan riittävästi ja kehittämistarpeet liittyivätkin henkilöstön avointen vastausten mukaan eniten resursseihin.

Lukioiden henkilöstön avoimissa vastauksissa keskeyttämisen alaisen opiskelijoiden ohjauksen organisointiin liittyen korostettiin, että opiskelijoiden opintojen etenemistä seurataan systemaattisesti ja säännöllisesti ja että poissaoloihin puututaan nopeasti ja matalalla kynnyksellä. Erityisen usein mainittiin ryhmänohjaajan ja opinto-ohjaajan tiivis yhteistyö. Vastaajat korostivat hyvinä käytänteinä opiskelijoiden tukemista moniammatillisena yhteistyönä, varhaisen puuttumisen keinoin, opiskelijälähtöisesti ja yhteistyössä huoltajien kanssa.

Sekä ammatillisen koulutuksen että lukiokoulutuksen henkilöstön vastauksissa tuotiin esiin pienen yhteisön tai oppilaitoksen positiivinen merkitys, niin opiskelijoiden tuntemisen kuin moniammatillisen yhteistyön toimivuudenkin näkökulmista. Moniammatillista yhteistyötä voi kuitenkin haastaa palvelujen saatavuuden ongelmat, jotka tuotiin psykologipalvelujen osalta avoimissa vastauksissa esiin. Lisäksi yhteistyön toimivuutta psykologipalvelujen kanssa arvioitiin väittämien pohjalta osittain melko kielteisesti. Myös huoltajayhteistyön toteutumisesta näyttää kyselytulosten mukaan olevan kehittämistarpeita, sillä molemmissa koulutuksissa yli viidesosa vastaajista arvioi, että yhteistyö huoltajien kanssa toteutuu huonosti tai melko huonosti opiskelijoiden opintojen aikaisiin valintoihin liittyen. Myös noin joka kymmenes arvioi, että opintojen etenemiseen liittyvä yhteistyö huoltajien kanssa toteutuu huonosti tai melko huonosti. Moniammatillinen yhteistyö ja huoltajayhteistyö ovat kuitenkin keskeisiä tekijöitä hyvän ohjauksen toteutumisessa sekä yhteisen ymmärryksen rakentamisessa, jossa eri toimijoiden osallistuminen esimerkiksi koulutuksia koskevien ohjaussuunnitelmien tekemiseen on keskeistä (Opetushallitus 2023).

11.5 Opinto-ohjauksen organisointi nivelvaihekoulutuksissa

TUVA-, TELMA- ja Opistovuosi-koulutusten henkilöstö koki kyselyvastausten mukaan opinto-ohjaukseen liittyvän työnjaon selkeäksi ja yhteistyön toimivaksi ohjaushenkilöstön kesken. TUVA-koulutuksessa ja Opistovuosi-koulutuksessa henkilöstön ajallisten resurssien ja henkilöstöresurssien riittävyys ohjaustyössä koettiin toteutuvan melko hyvin ja TELMA-koulutuksessa vähintään kohtalaisesti. Koulutusten henkilöstön mukaan yhteistyö opiskeluhuollon kanssa toimii hyvin, mutta yhteistyön toimivuuteen psykologipalvelujen kanssa suhtauduttiin kielteisimmin. Lisäksi huoltajayhteistyö koettiin toimivan hyvin niin opintojen etenemiseen kuin opintojen aikaisiin valintoihin liittyen. Aikuisten perusopetuksen henkilöstöhaastattelujen mukaan opinto-ohjauksen resurssit ovat tiukat ja resursoinnissa tulisi huomioida opiskelijoiden taustat ja kielitaito, jotka vaikuttavat merkittävästi esimerkiksi siihen, kuinka paljon aikaa opinto-ohjaukseen kuluu.

TUVA-koulutuksessa sekä henkilöstö että opiskelijat kokivat, että opinto-ohjausta toteuttaa ensisijaisesti ryhmänohjaaja, ja opinto-ohjaaja näytti olevan vaihtelevasti käytettävissä eri koulutuksen järjestäjillä. Sen sijaan koulutuskokeiluissa, opintojen suorittamisessa ammatillisista perustutkinnoista tai lukiosta sekä siirtymissä kesken opiskeluvuoden tutkintokoulutukseen opinto-ohjaajalla oli merkittävämpi rooli.

Henkilöstön kokemuksen mukaan TELMA-koulutuksen opinto-ohjausta toteuttaa koulutuksessa pääosin ohjaus- ja opetushenkilöstö, ja opinto-ohjaajan työn nähtiin keskittyvän tarvittaessa ensimmäiseen nivelvaiheeseen ja verkostoyhteistyöhön. Työnjako koulutuksessa oli henkilöstöhaastattelujen perusteella opettajavetoinen, joskin ohjaajilla ja avustajilla näyttää olevan varsin haasteellisia ja vastuullisia työtehtäviä, kuten ryhmän ohjausta sekä työpaikalla oppimisen ohjausta.

Opistovuosi oppivelvollisille -koulutuksen opiskelijat eivät tuoneet esiin erillisiä opinto-ohjauksen tunteja osana koulutustaan ja merkittävimmissä roolissa opinto-ohjauksessa arvioitiin olevan ryhmänohjaaja. Erilaiset opinto-ohjauksen teemat sijoittuivat oppituntien yhteyteen, ja ryhmänohjaajan rooli nähtiin monipuolisena ja opiskelijoita tukevana.

Ohjaus- ja opetushenkilöstön haastattelujen mukaan aikuisten perusopetuksessa ohjauksellisuus näkyy koulutuksessa voimakkaasti, sillä oppivelvollisuusikäisten opinto-ohjauksen parissa tehdään verkostoyhteistyötä jo ennen lasten perusopetuksen päättymistä ja siirtymää aikuisten perusopetukseen. Haastatellut opiskelijat kokivat, että ryhmänohjaajalla on tärkeä rooli opintojen ohjauksessa, mutta myös opinto-ohjaajan merkitystä koulutus- ja ammatinvalintaprosessissa tuotiin esiin.

Nivelvaihekoulutukset ovat kaikki omalla tavallaan valmentavia ja/tai valmistavia koulutuksia, joissa opinto-ohjauksella ja ohjauksellisella otteella ylipäättään on vahva rooli. Opetussuunnitelmien perusteella koulutuksissa on kattavat mahdollisuudet yksilöllisten opiskelupolkujen rakentamiseen. Arviointiaineiston mukaan valinnan mahdollisuuksien toteutumiseen liittyy kuitenkin kehittämistarpeita. Seuraavassa kuvataan opiskelua ja opinto-ohjauksen erityispiirteitä nivelvaihekoulutuksissa.

11.6 Opiskelu ja opinto-ohjauksen erityispiirteet TUVA-koulutuksessa

Suurin osa eri koulutuksen järjestäjien TUVA-henkilöstöstä koki, että opiskelijoiden mahdollisuudet suorittaa ammatillisia tai lukio-opintoja TUVA-koulutuksen aikana toteutuvat melko hyvin tai hyvin, joskin vapaan sivistystyön TUVA-koulutuksen henkilöstö koki tämän toteutuvan heikoiten. Myönteisimmin toteutumiseen suhtautuivat ammatillisen koulutuksen TUVA-henkilöstö. KOSKI-tietovarannon mukaan kuitenkin hyvin pieni osa opiskelijoista suoritti ammatillisia tai lukio-opintoja koulutuksensa aikana lukuvuonna 2022–2023.

Kokemukset opiskelijoiden mahdollisuuksista siirtyä kesken opiskeluvuoden ammatillisiin- tai lukio-opintoihin vaihtelivat henkilöstökyselyyn osallistujien näkemyksen mukaan oppilaitostyypeittäin. Kaikista vastaajista valtaosa koki, että mahdollisuudet siirtyä ammatillisiin opintoihin kesken koulutuksen toteutuu vähintäänkin melko hyvin, kun taas mahdollisuudet siirtyä lukio-koulutukseen koettiin toteutuvan vaihtelevammin. Lukiokoulutuksen TUVA-henkilöstöstä valtaosa koki myös siirtymän lukiokoulutukseen toteutuvan hyvin, kun taas ammatillisen koulutuksen TUVA-henkilöstöstä vain reilu puolet koki mahdollisuuden siirtyä lukioon kesken opiskeluvuoden toteutuvan melko hyvin tai hyvin. KOSKI-tietovarannon mukaan siirtymät kesken opiskeluvuoden perustutkinto- tai lukiokoulutukseen toteutuvat noin puolella opiskelijoista.

Lukiokoulutuksen yhteydessä järjestettävässä koulutuksessa painotus oli opiskelijoiden näkemyksen mukaan enemmän akateemisessa suorittamisessa. Ammatillisen koulutuksen opiskelijat puolestaan painottivat siirtymiä ammatillisiin tutkintoihin. Oppilaitosten henkilöstö koki, että opiskelijat saavat edistää opintojaan yksilöllisten toiveiden mukaisesti, mutta joidenkin opiskelijoiden oman näkemyksen mukaan koulutuksen sisältö ei vastannut täysin toiveita. Heidän mukaansa opinnot eivät olleet edistyneet toivotulla tavalla, eivätkä suunnanneet riittävän voimakkaasti koulutusvalintaan. Osa opiskelijoista oli kuitenkin tyytyväisiä rauhalliseen opiskelutahtiin ja yksilöllisyyteen.

Opiskelijoiden haastatteluissa nousi esiin, että henkilökohtaisten valintojen mahdollisuudet eivät aina TUVA-koulutuksessa toteudu. Osa opiskelijoista koki TUVA-opiskelun liian hitaaksi tai he eivät olleet niin kiinnostuneita opiskelun sisällöistä. Opiskelijat kertoivat myös, että ryhmiä oli jaoteltu ammatilliseen koulutukseen ja lukiokoulutukseen suuntaaviin ryhmiin jo ennen opintojen aloittamista, joka sinällään sitoo opiskelijat ajatukseen siitä, missä oppilaitoksessa (ammatillinen koulutus vai lukio) he opiskeluvuoden jälkeen aikoivat opiskella. Osa TUVA-opiskelijoista koki, ettei perusopetuksen päättöarvosanojen korottaminen ollut mahdollista tai, että se oli hankalaa (vrt. Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta 1215/2020, 12§).

TUVA-koulutus näyttää jakautuneen sekä henkilöstökyselyn, opiskelijaryhmähaastattelujen että KOSKI-aineiston perusteella niin, että ne, jotka opiskelevat ammatillisen koulutuksen järjestämissä TUVA-koulutuksessa ohjautuvat jatkamaan opintojaan ammatilliseen koulutukseen ja ne, jotka opiskelevat lukion järjestämissä TUVA-koulutuksessa ohjautuvat pääosin lukiokoulutukseen. Opiskelijoilla tulisi kuitenkin olla mahdollisuus TUVA-koulutuksen aikana suorittaa sekä ammatillisia opintoja että lukio-opintoja, eikä heidän vielä TUVA-koulutusta aloittaessa tulisi olla tarpeen tietää kumpaan koulutukseen he aikovat suunnata. Siten on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että opiskelijoilla on mahdollisuus molempien koulutusten opintojen suorittamiseen ja, että TUVA-koulutuksen ohjauksessa tuetaan siirtymiä sekä ammatillisiin että lukio-opintoihin. Myös opiskelijoiden mahdollisuuksia korottaa perusopetuksen arvosanoja on tärkeää huomioida. Onkin keskeistä, että TUVA-koulutuksen järjestämisessä varmistetaan opintojen räätälöinti yksilöllisten tarpeiden pohjalta ja mietitään, millaisena TUVA-koulutusta ryhmissä toteutetaan.

11.7 Opiskelu ja opinto-ohjauksen erityispiirteet TELMA-koulutuksessa

TELMA-koulutuksen opiskelijat kertoivat pääsevänsä omien suunnitelmiensa mukaisesti kokeilemaan oppilaitoksessaan eri koulutusaloja. Työpaikoilla käyminen oli myös henkilöstön mukaan tiivis osa opiskelua, ja taitotason mukaan opiskelijalle pyritään räätälöimään opintoja tai opintokokonaisuuksia hänelle soveltuvalle ja kiinnostavalle koulutusosalalle. Opintojen tekeminen ammatillisista perustutkinnoista onnistuu henkilöstökyselyn ja -haastattelujen perusteella melko hyvin, vaikka koulutuksen päätavoitteena ei olekaan suorittaa perustutkinto-opintoja. Henkilöstöhaastatteluissa todettiin, että yhteistyö perustutkintojen henkilöstön kanssa opintojen räätälöimiseksi TELMA-opiskelijoille on pääsääntöisesti sujuvaa. Kuitenkin KOSKI-tietovarannon perusteella lukuvuosittain vain yksittäiset opiskelijat olivat suorittaneet tutkinnonosa tai laajuudeltaan suppeampia opintoja perustutkinnoista.

Oppivelvollisuuden laajentaminen on tuonut yhä useampia nuoria oppivelvollisuuden piiriin. Haastatteluihin osallistuneet TELMA-opiskelijoiden parissa työskentelevät henkilöt kokivat, etteivät kaikki koulutuksen aloittavat opiskelijat välttämättä ole opiskelukykyisiä. Myös henkilöstön kyselyvastausten pohjalta yhteistyön toimivuus psykologipalvelujen kanssa herättää kysymyksiä. Henkilöstöhaastatteluissa todettiin opiskelijamäärän lisääntyneen ja tuen tarpeiden entisestään lisääntyneen. Myös opiskeluhuoltopalveluissa on tunnistettu opiskelijoiden aiempaa suuremmat tuen tarpeet ja lisääntynyt tarve monialaiselle työlle (Hietanen-Peltola 2022), jolloin tuleekin pohtia, riittävätkö hyvinvointialueiden opiskelijapalveluihin suunnatut resurssit tukemaan oppilaitoksia ottamaan opiskelijaksi myös heitä, joiden tuen tarve on merkittävin.

TELMA-koulutuksessa tulisi pohtia opinto-ohjaajan roolin merkitystä erityisesti opintojen alkuvaiheen henkilökohtaistamisessa, jossa kartoitetaan opiskelijan opiskelukykyä, opiskelu- ja työllistymismahdollisuuksia sekä toiveita kokonaisvaltaisesti. Opiskelijan, koulutuksen henkilöstön ja opinto-ohjaajan yhteistyön kautta voitaisiin löytää vaihtoehtoja opiskelijan osaamisen kasvattamiselle tämän yksilölliset tarpeet ja tavoitteet huomioiden. TELMA-opiskelijan tavoite on työhön ja itsenäiseen elämään, ja osaamisen kartuttaminen esim. perustutkinto-opintojen kautta voi tuoda sellaista lisäosaamista, joka tukee opiskelijaa mahdollisesti sekä työssä että itsenäisessä elämässä.

11.8 Opiskelu ja opinto-ohjauksen erityispiirteet Opistovuosi oppivelvollisille -koulutuksessa

Opistovuosi-koulutuksen henkilöstö koki, että koulutuksen aikana pystytään tukemaan opiskelijoiden toisen asteen koulutukseen valmentautumista hyvin, ja että opiskelijoiden yksilöllisiin jatko-opintotavoitteisiin kyetään vastaamaan. Toisaalta henkilöstön mukaan opiskelijoiden mahdollisuudet suorittaa toisen asteen opintoja yksilöllisesti Opistovuosi-koulutuksen aikana toteutuvat heikommin. Opiskelijoiden polut voivat henkilöstön mukaan olla toisistaan hyvinkin poikkeavat, ja yksilöllisiä polkuja tuetaan sekä henkilökohtaisella ohjauksella että ryhmäohjauksessa. Tulosten mukaan näyttää siltä, että koulutus- ja ammatinvalinnanohjausta opiskelijoille on tarjolla, samoin kuin mahdollisuus korottaa perusopetuksen arvosanoja.

Sekä henkilöstön että opiskelijoiden mukaan opiskelijahyvinvointi on tärkeässä roolissa, ja koulutuksen koettiin antavan mahdollisuuden myös kuntoutumiseen. Opistovuosi-koulutuksen opiskelijat kertoivat, kuinka tärkeää on opiskelun rauhallinen tahti ja kuntouttava/palauttava sisältö, jolloin ei ole tarkoituksenmukaista keskittyä opintosuorituksiin. Henkilöstökyselyn avoimissa vastauksissa nostettiin esiin opiskelijoiden päätöksentekovalmiuksiin liittyvät haasteet, mikä

puolestaan haastaa opinto-ohjauksen toteuttamista. Tulosten pohjalta on pohdittavana, tarvitsevatko Opistovuosiopiskelijat ensisijaisesti enemmän tukea perustaitojensa vahvistamiseen, ja vasta sitten tukea toisen asteen opintoihin suuntaamiseen.

11.9 Opiskelu ja opinto-ohjauksen erityispiirteet aikuisten perusopetuksessa

Aikuisten perusopetus alkaa tarvittaessa lukutaitovaiheella, jossa opinto-ohjauksella ei saatujen tulosten mukaan ole juuri roolia. Alku- ja päättövaiheessa on sen sijaan pakolliset opinto-ohjauksen kurssit, jotka nähdään henkilöstön kokemuksen mukaan toimivana elementtinä koulutuksessa. Henkilöstöhaastatteluissa nostettiin esiin myös se, että opiskelusuunnitelmat ovat aikuisten perusopetuksessa hyvin yksilöllisiä, ja kesken lukuvuoden on mahdollista siirtyä ammatilliseen tai lukiokoulutukseen. Tällöin tarve on ryhmämuotoisen opinto-ohjauksen lisäksi henkilökohtaiselle ohjaukselle.

Henkilöstö kertoi haastatteluissa, että usein opiskelijat ovat maahanmuuttajataustaisia, mutta myös kantasuomalaisia opiskelijoita on ryhmissä enenevässä määrin. Sekä henkilöstön kokemuksen että KOSKI-tietovarannon mukaan oppivelvollisuusikäisten määrä on aikuisten perusopetuksessa kasvanut. Ohjauksellisuus näkyy koulutuksessa voimakkaasti, sillä erityisesti oppivelvollisuusikäisten opiskelijoiden opinto-ohjauksen parissa tehdään verkostoyhteistyötä jo ennen lasten perusopetuksen päättymistä ja siirtymää aikuisten perusopetukseen.

Henkilöstön haastattelujen mukaan opinto-ohjauksen tarve on aikuisten perusopetuksen opiskelijoilla suuri. Henkilöstön mukaan opinto-ohjauksen resurssit ovat tiukat ja opinto-ohjauksen resursoinnissa tulisikin paremmin huomioida opiskelijoiden taustat ja kielitaidon taso, jotka vaikuttavat merkittävästi esimerkiksi siihen, kuinka paljon aikaa ohjaukseen kuluu. Haastatellut opiskelijat kokivat saavansa sekä riittävästi että laadukasta opinto-ohjausta. Ryhmänohjaajaa pidettiin ohjaustahoista keskeisimpänä, mutta myös opinto-ohjaajan merkitystä erityisesti koulutus- ja ammatinvalintaprosessissa tuotiin esiin.

Luotettavuus- tarkastelu

12

Arvioinnin toteuttamisessa keskeistä on kiinnittää huomiota arvioinnin luotettavuuteen. Arviointiprosessin eri vaiheissa on pyritty linjakkuuteen, jotta arvioinnin tausta, tavoite, menetelmät, tulokset ja johtopäätökset muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden ja jossa keskeistä on ollut tietoisuus esimerkiksi arvioinnin toteuttajien roolista ja vaikutuksesta kokonaisuuteen (esim. Stenfors ym. 2020). Näitä asioita on huomioitu käytännössä arvioinnin toteuttajien (ml. arviointi- ja ohjausryhmät) keskinäisellä pohdinnalla ja kriittisellä tarkastelulla liittyen arvioinnin eri vaiheiden toteuttamiseen. Tästä näkökulmasta luotettavuutta on lisännyt myös arvioinnin alkuvaiheessa toteutetut kuulemistilaisuudet, joiden myötä eri sidosryhmien käsitykset pystyttiin huomioimaan arvioinnin suunnittelussa.

Yleisesti arviointia toteutetaan osallistavan lähestymistavan keinoin (ks. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2020) vuorovaikutteisena toteutuksena, jossa esimerkiksi sidosryhmiin kuuluvien henkilöiden pohjalta muodostetulla arviointiryhmällä on keskeinen rooli arvioinnin toteuttamisessa ja esimerkiksi tulosten pohdinnassa. Lisäksi arviointiaineistoa on kerätty ja kerätään arvioinnin aikana monipuolisin menetelmin eri tahoilta, jotta saadaan monipuolista tietoa arvioitavasta teemasta. Aineistojen hankintaan ja analyysien toteuttamiseen liittyen on pyritty kuvaamaan tarkasti, millä perustein ja miten asioita on toteutettu, jotta arvioinnin uskottavuutta ja luotettavuutta pystytään avoimesti arvioimaan (esim. Günther ym. n.d.). Laadullisiin tiedonkeruisiin valmistauduttiin huolella ja varmistettiin, että kaikilla haastatteluiden toteuttajilla on yhteinen ymmärrys haastatteluiden tavoitteista ja kysymyksistä. Haastattelutilanteissa keskeistä oli kiinnittää huomiota siihen, että osallistajat ymmärtävät kysymykset ja niitä tarkennettiin haastatteluiden aikana. Raportoinnissa puolestaan on pyritty tulosten raportoinnin selkeyteen ja pyritty osoittamaan aineistoihin pohjaavat keskeisimmät tulokset (ks. Kvale 1995).

Arvioinnin luotettavuuteen liittyy myös haasteita. Kyselyssä pyrittiin mahdollisimman tarkkaan kuvaamaan, keille kysely oli suunnattu ja miksi. Lisäksi kyselyssä tarkennettiin, mitä oppilaan- ja opinto-ohjauksella tarkoitetaan tai mitä tarkoittaa esimerkiksi tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus. Kuitenkin esimerkiksi perusopetuksen henkilöstölle suunnatussa kyselyssä osasta avoimista vastauksista havaittiin, että vastaajat olivat ainakin osittain käsittäneet vastaavansa kysymyksiin kolmiportaisen tuen, ei tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen näkökulmasta. Osaa näiden kysymysten vastauksista ei siten voitu hyödyntää analyyseissä, mutta on riski, että myös muut aineenopettajat ovat vastanneet kysymyksiin väärästä näkökulmasta. Moni perusopetuksen aineenopettaja oli kuitenkin jättänyt vastaamatta myös väittämöpohjaisiin kysymyksiin valitsemalla ”En osaa sanoa” -vaihtoehdon, joten heidän vastauksensa eivät siten olleet mukana jakaumien tarkasteluissa.

Nivelvaihekoulutusten opinto-ohjauksen erityispiirteisiin liittyviin väittämiin vastasivat koulutuksen ohjaus-, opetus- ja johtohenkilöstö. Johtuen pienistä vastaajamääristä henkilöstöryhmien välisiä vertailuja ei pystytty nivelvaihekoulutusten osalta tekemään. Opinto-ohjauksen erityispiirteisiin liittyvien väittämien tulosten tulkinnassa on huomioitava, että johtohenkilön osuus vastaajista oli suuri. Aiempien arviointien (esim. Kiesi ym. 2022, 63; Saarinen ym. 2023, 73) perusteella koulutuksen johtotehtävissä toimivat (ylin johto) usein vastaavat positiivisemmin väittämiin kuin muut henkilöstöryhmät.

Haastateltavat valikoituivat arviointiin vapaaehtoisuuden perusteella. Lisäksi valikoitumiseen on vaikuttanut se, miten koulujen ja oppilaitosten haastattelujen koordinoitavuudessa olleet henkilöt tiedottivat oppilaita ja opiskelijoita haastatteluista. Vaikka haastatteluissa laajemmin otettiin huomioon mm. AVI-alueiden edustavuus ja ruotsinkielisten oppilaiden ja opiskelijoiden osallistumien, ei yksilötasolla voitu vaikuttaa siihen, keitä haastatteluihin osallistui. Arvioinnissa päätettiin olla ohjaamatta perusopetuksen oppilaiden valikoitumista haastatteluun tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarpeen perusteella, sillä tämä nähtiin liian yksilöiväksi ja eettisten näkökulmien vuoksi nähtiin paremmaksi pitää kiinni vapaaehtoisuuteen pohjautuvasta valikoitumisesta ilman ennalta määriteltyjä kriteereitä. Lisäksi haastatteluiden tavoitteena oli saada tietoa yleisesti nuorten käsityksistä liittyen esimerkiksi opinto-ohjauksen saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen kouluissa ja oppilaitoksissa, joten mahdollisuudet osallistua haastatteluihin haluttiin pitää oppilaille ja opiskelijoille kaikille avoimina. On kuitenkin huomioitava, että, mikäli haastatteluihin olisi valikoitu oppilaita ja opiskelijoita, joilla kaikilla olisi ollut erityisen paljon opinto-ohjaukseen liittyviä ohjaustarpeita, olisi tiedonkeruu todennäköisesti tuottanut erilaisia tuloksia. Toisaalta arviointiaineisto tuotti tietoa siitä, että ne oppilaat ja opiskelijat, jotka toivat esiin, ettei heillä ollut tarvetta pyytää lisää ohjausta, olivat kuitenkin tunnistanee, ettei ohjaustarpeita riittävästi koulun tai oppilaitoksen puolesta selvitetty.

Haastatteluvastauksia tarkastellessa on huomioitava, että mikäli oppilas tai opiskelija on itseohjautuva ja vakuuttunut valinnoistaan sekä nivelvaiheissa että opintojensa aikana, hän mahdollisesti kokee saaneensa riittävästi opintojen ohjausta, vaikka sitä ei olisi paljoa saanutkaan: hän ei välttämättä olisi apua tarvinnutkaan.

Seuraavat askeleet

13

Kuntien oppivelvollisten hakeutumis- ja valvontavastuun seuranta oli merkittävä muutos oppivelvollisuuden laajennuttua. Vastuiden toteutumista ja käytäntöjä tullaan selvittämään arvioinnissa vielä vuoden 2024 alkupuolella toteutettavassa kunnille suunnattavassa kyselyssä.

Kysely- ja haastatteluaineistoja täydentämään arvioinnin puitteissa järjestetään opinto-ohjaajien ja kuntien valvontavastuiden kanssa työskentelevien henkilöiden keskustelullisia työpajoja. Työpajat toteutetaan alkuvuodesta 2024.

Alkuvuonna 2024 julkaistaan oppilas- ja opiskelijahyvinvointiin liittyvä raportti, joka käsittelee nuorten toimijuutta ja hyvinvointia. Raportti ja sen päätulokset esitellään kevään 2024 aikana.

Arviointikokonaisuuden loppuraportti julkaistaan vuoden 2024 loppuun mennessä. Loppuraportissa syvennytään opinto-ohjauksen kokonaisuuteen eri kouluasteilla, tehdään syvempiä analyysejä ja kootaan yhteen arvioinnin aikana saatuja tuloksia sekä esitetään kehittämissuosituksia.

Lähteet

Goman, J., Rumpu, N., Kiesi, J., Hietala, R., Hilpinen, M., Kankkonen, H., Kjaldman, I., Niinistö-Sivuranta, S., Nykänen, S., Panssar, T., Piilonen, H., Raudasoja, A., Siippainen, M., Toni, A., Vuorinen R. 2020. Vaihtoehtoja, valintoja ja uusia alkuja. Arviointi nuorten opintopoluista ja ohjauksesta perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 6:2020. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_0620.pdf

Günther, K., Hasanen, K. & Juhila, K. n.d. Analyysi ja tulkinta. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. [Viitattu 16.10.2023] <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>

HE 173/2020. Hallituksen esitys eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_173+2020.pdf

Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J., Laitinen, K. & Vaara, S. 2022. Oppilaiden ja opiskelijoiden kasvavat ongelmat ja koronan heikentämät palvelut edelleen arkea opiskeluhoitopalveluissa: OPA 2022 -seurannan tuloksia. THL – Tutkimuksesta tiiviisti 32/2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-898-9>

Juhila, K. n.d. Koodaaminen. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. [Viitattu 16.10.2023] <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. 2022a. Opinto-ohjauksen uusia muotoja koskeva arviointi (OHJA) 2022-2024. <https://www.karvi.fi/fi/arvioinnit/esi-ja-perusopetus/teema-ja-jarjestelmaarvioinnit/opinto-ohjauksen-uusia-muotoja-koskeva-arviointi-ohja-2022-2024>

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. 2022b. Koulutuksen arviointisuunnitelma 2020–2023 [päivitetty versio]. <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/koulutuksen-arviointisuunnitelma-2020-2023>

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. 2020. Kehittävä arviointi kansallisessa koulutuksen arviointikeskuksessa. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_T0820.pdf

Kettunen, J., Ruusuvirta-Uuksulainen, O., Rautopuro, J., Vuorinen, R. & Piirilä, E. 2023. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opinto-ohjauksen määrällinen saatavuus ja riittävyys. Raportteja ja työpapereita.1. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos. URN: URN:ISBN:978-951-39-9478-5

Kiesi, J., Goman, J., Huhtanen, M., Helve, H., Laine, A., Piilonen, H., Raudasoja, A., Ståhl, B. & Vartiainen, R. 2022. Ammatillisilla poluilla – Arviointi yksilöllisistä opintopoluista ammatillisessa koulutuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Julkaisut 26:2022. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2022/10/KARVI_26_2022_Arviointi_yksilollisista_opintopoluista_ammattillisessa_koulutuksessa.pdf

Kvale, S. 1995. The social construction of validity. *Qualitative inquiry*, 1(1), 19–40. <https://doi.org/10.1177/107780049500100103>

Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170531>

Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta 1215/2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201215>

Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980632>

Niemi, P. 2022. Tehostettu ja henkilökohtainen oppilaanohjaus. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2022:2.

Opetushallitus. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Opetushallitus 2017. Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet - ePerusteet (opintopolku.fi).

Opetushallitus. 2019. Lukion opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2019:2a. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2019.pdf

Opetushallitus 2021. Muutosmääräys Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 muutokset koskien perusopetuksen opetuksen järjestäjän ohjaussuunnitelmaa ja oppilaanohjausta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Liite%20m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4yskirjeeseen%20OPH_557_2021.pdf

Opetushallitus. 2022. Opinto-ohjaus ammatillisessa koulutuksessa. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opinto-ohjaus-ammattillisessa-koulutuksessa>

Opetushallitus 2023. Hyvän ohjauksen kriteerit. Saatavilla: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Hyv%C3%A4n%20ohjauksen%20kriteerit_0.pdf

Opetushallitus 2023b. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitus – yksikköhintojen ja rahoituksen määräytyminen vuonna 2023. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitus - Yksikköhintojen ja rahoituksen määräytyminen vuonna 2023 | Opetushallitus (oph.fi).

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2020a. Opinto-ohjauksen kehittämisohjelma. Esite 18.6.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-879-3>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2020b. Tiedote 30.12.2020: Oppivelvollisuuden laajentamista koskeva laki vahvistettiin, hakeutumiselvoite voimaan jo 1.1.2021. <https://okm.fi/-/oppivelvollisuuden-laajentamista-koskeva-laki-vahvistettiin-hakeutumiselvoite-voimaan-jo-1.1.2021>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2021. Oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpano: seurantasuunnitelma 2021–2024. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:45. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-886-1>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023. Opetushallinnon ohjaus- ja säätelypalvelu OIVA. <https://oiva.okm.fi/fi/jarjestamis-ja-yllapitamisluvatuva>.

Opiskelijahuoltolaki 1287/2013. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287>.

Oppivelvollisuuslaki 1214/2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201214>

Perusopetuslaki 628/1998. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Saarinen, J. Hellgren, J., Lepola, L., Marjanen, J., Ahola, S., Engblom-Pekkala, K., Eriksson, M., Fredriksson, P., Hynönen, I., Karjalainen, T. & Värri, K. 2023. Lukiokoulutusta uudistetaan – uudistuvatko lukiot? Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Julkaisut 8:2023. Lukiokoulutusta uudistetaan – uudistuvatko lukiot? (karvi.fi).

Stenfors, T., Kajamaa, A. & Bennett, D. 2020. How to... assess the quality of qualitative research. *The Clinical Teacher*, 17(6), 596–599.

Suomen Kansanopistoyhdistys ry. 2023. Koulutukset. Opistovuosi oppivelvollisille kansanopistoissa. Arkistot: Koulutus | www.kansanopistot.fi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023. TEAviisari. Etusivu - TEAviisari - Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä.

Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi

Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 673/2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170673#Lidm46494958710512>.

Liitteet

LIITE 1. Perusopetus: Organisointiin liittyvien väittämien väliset erot

Ryhmät	n	ka	kh	Mann-Whitney U	Järjestyslukujen ka	Kruskal-Wallis H
Ohjaus- ja opetushenkilöstön työnjako oppilaanohjauksessa on selkeä	731	4,40	0,84	Z = 15,902 p = 0,000 r = 0,42	869,87	Kruskal-Wallis H = 407,546; df = 3; p = 0,000
Ohjaus- ja opetushenkilöstöllä on riittävästi aikaa oppilaiden henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen	689	3,54	1,07		541,41	
Ohjaus- ja opetushenkilöstön työnjako oppilaanohjauksessa on selkeä	731	4,40	0,84	Z = 12,179 p = 0,000 r = 0,32	829,97	
Oppilaanohjaukseen on riittävä määrä henkilöstöä suhteessa oppilasmäärään	687	3,71	1,14		581,31	
Ohjaus- ja opetushenkilöstön välinen yhteistyö oppilaanohjaukseen liittyvissä asioissa on toimivaa	729	4,39	0,87	Z = 15,922 p = 0,000 r = 0,42	869,17	
Ohjaus- ja opetushenkilöstöllä on riittävästi aikaa oppilaiden henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen	689	3,54	1,07		540,56	
Ohjaus- ja opetushenkilöstön välinen yhteistyö oppilaanohjaukseen liittyvissä asioissa on toimivaa	729	4,39	0,87	Z = 12,155 p = 0,000 r = 0,32	828,87	
Oppilaanohjaukseen on riittävä määrä henkilöstöä suhteessa oppilasmäärään	687	3,71	1,14		580,77	

LIITE 2. Perusopetus: Oppilashuoltoon liittyvien väittämien väliset erot

Ryhmät	n	ka	kh	Mann-Whitney U	Järjestyslukujen ka	Kruskal-Wallis H
Yhteistyö kouluterveydenhuollon kanssa	717	4,10	0,94	Z = 9,520 p = 0,000 r = 0,25	802,19	Kruskal-Wallis H = 327,437; df = 5; p = 0,000
Yhteistyö psykologipalvelujen kanssa	692	3,49	1,23		604,30	
Yhteistyö kuraattoripalvelujen kanssa	721	4,19	0,93	Z = 11,280 p = 0,000 r = 0,30	821,73	
Yhteistyö psykologipalvelujen kanssa	692	3,49	1,23		587,46	

LIITE 3. Perusopetus: Huoltajayhteistyöhön liittyvät erot henkilöstöryhmien välillä

Ryhmät	n	ka	kh	Mann-Whitney U	Järjestyslukujen ka	Kruskal-Wallis H
Aineenopettaja	286	4,09	0,83	Z = -4,933 p = 0,000 r = 0,25	178,61	Kruskal-Wallis H = 34,229; df = 3; p = 0,000
Rehtori, apulaisrehtori, johtaja, vastaava	101	4,54	0,59		237,57	

**LIITE 4: Perusopetus: Tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen liittyvien väit-
tämien väliset erot**

Ryhmät	n	ka	kh	Mann-Whitney U	Järjestys- lukujen ka	Kruskal-Wallis H
Koulussamme tunnistetaan tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarpeessa olevat oppilaat	680	4,31	0,79	Z = 12,076 p = 0,000 r = 0,34	721,95	Kruskal-Wallis H = 230,022; df = 3; p = 0,000
Koulumme oppilaanohjauksen resursoinnissa on otettu huomioon tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarve	554	3,54	1,21		489,30	
Koulussamme tunnistetaan tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarpeessa olevat oppilaat	680	4,31	0,79	Z = 12,172 p = 0,000 r = 0,36	672,48	
Valtakunnalliset linjaukset (esim. Opetushallituksen ohjeet) tukevat tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen toteuttamista	477	3,69	0,94		445,73	
Oppilaille on yhdenvertaiset mahdollisuudet saada tarvitsemaansa tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta	647	4,13	0,95	Z = 8,944 p = 0,000 r = 0,26	679,98	
Koulumme oppilaanohjauksen resursoinnissa on otettu huomioon tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarve	554	3,54	1,21		508,76	
Oppilaille on yhdenvertaiset mahdollisuudet saada tarvitsemaansa tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta	647	4,13	0,95	Z = 8,641 p = 0,000 r = 0,26	630,29	
Valtakunnalliset linjaukset (esim. Opetushallituksen ohjeet) tukevat tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen toteuttamista	477	3,69	0,94		470,55	

LIITE 5. Ammatillinen perustutkintokoulutus: Organisointiin liittyvien väittämien väliset erot

Ryhmät	n	ka	kh	Mann-Whitney U	Järjestyslukujen ka	Kruskal-Wallis H
Ohjaus- ja opetushenkilöstön työnjako opinto-ohjauksessa on selkeä	387	4,13	0,94	Z = 9,379 p = 0,000 r = 0,34	459,29	Kruskal-Wallis H = 216,700; df = 3; p = 0,000
Ohjaus- ja opetushenkilöstöllä on riittävästi aikaa opiskelijoiden henkilökohtaiseen opinto-ohjaukseen	386	3,42	1,05		314,52	
Ohjaus- ja opetushenkilöstön työnjako opinto-ohjauksessa on selkeä	387	4,13	0,94	Z = 8,861 p = 0,000 r = 0,32	448,41	
Opinto-ohjaukseen on riittävä määrä henkilöstöä suhteessa opiskelijamäärään	375	3,38	1,19		312,45	
Ohjaus- ja opetushenkilöstön välinen yhteistyö opinto-ohjaukseen liittyvissä asioissa on toimivaa	383	4,30	0,86	Z = 11,756 p = 0,000 r = 0,42	475,52	
Ohjaus- ja opetushenkilöstöllä on riittävästi aikaa opiskelijoiden henkilökohtaiseen opinto-ohjaukseen	386	3,42	1,05		295,18	
Ohjaus- ja opetushenkilöstön välinen yhteistyö opinto-ohjaukseen liittyvissä asioissa on toimivaa	383	4,30	0,86	Z = 11,093 p = 0,000 r = 0,40	463,05	
Opinto-ohjaukseen on riittävä määrä henkilöstöä suhteessa opiskelijamäärään	375	3,38	1,19		294,17	

LIITE 6: Ammatillinen perustutkintokoulutus: ryhmien väliset erot organisointiin liittyvien väittämien välillä

Ryhmät	n	ka	kh	Mann-Whitney U	Järjestyslukujen ka	Kruskal-Wallis H
Ohjaus- ja opetushenkilöstön työnjako opinto-ohjauksessa on selkeä						
erityisopettaja	52	4,19	0,86	Z = -2,734 p = 0,006 r = 0,33	31,96	Kruskal-Wallis H = 10,530; df = 4; p = 0,032
oppilaitoksen johto	18	4,78	0,43		45,72	
koulutuksen johto	35	4,11	0,93	Z = -2,770 p = 0,006 r = 0,38	23,20	
oppilaitoksen johto	18	4,78	0,43		34,39	
opinto-ohjaaja	56	4,11	0,89	Z = -3,094 p = 0,002 r = 0,36	33,48	
oppilaitoksen johto	18	4,78	0,43		50,00	
Ohjaus- ja opetushenkilöstön välinen yhteistyö opinto-ohjaukseen liittyvissä asioissa on toimivaa						
koulutuksen johto	35	4,14	0,91	Z = -2,044 p = 0,041 r = 0,28	24,17	Kruskal-Wallis H = 5,720; df = 4; p = 0,221
oppilaitoksen johto	18	4,67	0,49		32,50	
Ohjaus- ja opetushenkilöstöllä on riittävästi aikaa opiskelijoiden henkilökohtaiseen opinto-ohjaukseen						
erityisopettaja	51	3,47	0,99	Z = -2,955 p = 0,003 r = 0,36	31,02	Kruskal-Wallis H = 18,956; df = 4; p = 0,001
oppilaitoksen johto	18	4,22	0,55		46,28	
opinto-ohjaaja	56	3,23	1,21	Z = -3,245 p = 0,001 r = 0,38	33,10	
oppilaitoksen johto	18	4,22	0,55		51,19	
Opinto-ohjaukseen on riittävä määrä henkilöstöä suhteessa opiskelijamäärään						
erityisopettaja	51	3,45	1,22	Z = -2,505 p = 0,012 r = 0,30	31,54	Kruskal-Wallis H = 12,512; df = 4; p = 0,014
oppilaitoksen johto	18	4,28	0,67		44,81	
koulutuksen johto	35	3,49	1,12	Z = -2,575 p = 0,010 r = 0,35	23,26	
oppilaitoksen johto	18	4,28	0,67		34,28	
opinto-ohjaaja	56	3,27	1,3	Z = -2,962 p = 0,003 r = 0,34	33,44	
oppilaitoksen johto	18	4,28	0,67		50,14	

LIITE 7: Ammatillinen perustutkintokoulutus: Opiskelijahuoltoon liittyvien väittämien väliset erot

Ryhmät	n	ka	kh	Mann-Whitney U	Järjestyslukujen ka	Kruskal-Wallis H
Yhteistyö opiskeluterveydenhuollon kanssa	379	4,12	0,93	Z = 6,840 p = 0,000 r = 0,26	403,90	Kruskal-Wallis H = 117,474; df = 5; p = 0,000
Yhteistyö psykologipalvelujen kanssa	333	3,46	1,29		302,56	
Yhteistyö kuraattoripalvelujen kanssa	372	4,18	0,99	Z = 7,752 p = 0,000 r = 0,29	406,79	
Yhteistyö psykologipalvelujen kanssa	333	3,46	1,29		292,91	

LIITE 8: Ammatillinen perustutkintokoulutus: Ryhmien väliset erot opiskelijahuoltoon liittyvien väittämien välillä

Ryhmät	n	ka	kh	Mann-Whitney U	Järjestyslukujen ka	Kruskal-Wallis H
Yhteistyö opiskeluterveydenhuollon kanssa						
opinto-ohjaaja	54	4,44	0,84	Z = 2,439 p = 0,015 r = 0,26	49,90	Kruskal-Wallis H = 13,126; df = 4; p = 0,011
koulutuksen johto	35	4,03	0,89		37,44	
Yhteistyö kuraattoripalvelujen kanssa						
opinto-ohjaaja	53	4,51	0,95	Z = 2,799 p = 0,005 r = 0,30	49,97	Kruskal-Wallis H = 14,757; df = 4; p = 0,005
koulutuksen johto	35	4,00	1,08		36,21	

LIITE 9: Ammatillinen perustutkintokoulutus: Ryhmien väliset erot huoltajayhteistyöhön liittyvien väittämien välillä

Ryhmät	n	ka	kh	Mann-Whitney U	Järjestyslukujen ka	Kruskal-Wallis H
Huoltajien kanssa tehdään suunnitelmallisesti yhteistyötä opiskelijoiden opintojen aikaisiin valintoihin liittyen (esim. opintosisällöt, työelämäjaksot)						
opinto-ohjaaja	51	3,12	1,18	Z = -2,781 p = 0,005 r = 0,34	30,77	Kruskal-Wallis H = 12,955; df = 4; p = 0,011
oppilaitoksen johto	17	4,00	0,71		45,68	
Huoltajien kanssa tehdään suunnitelmallisesti yhteistyötä opiskelijoiden opintojen etenemiseen liittyen						
koulutuksen johto	34	3,71	0,87	Z = -2,310 p = 0,021 r = 0,32	22,87	Kruskal-Wallis H = 13,546; df = 4; p = 0,009
oppilaitoksen johto	17	4,29	0,69		32,26	
opinto-ohjaaja	54	3,59	1,06	Z = -2,479 p = 0,013 r = 0,29	32,78	
oppilaitoksen johto	17	4,29	0,69		46,24	
Opinto-ohjaukseen liittyvä yhteistyö huoltajien kanssa on toimivaa						
erityisopettaja	46	3,72	0,98	Z = -2,014 p = 0,044 r = 0,25	29,36	Kruskal-Wallis H = 9,840; df = 4; p = 0,043
oppilaitoksen johto	17	4,24	0,56		39,15	

LIITE 10: Ammatillinen perustutkintokoulutus: Keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjaukseen liittyvien väittämien väliset erot

Ryhmät	n	ka	kh	Mann-Whitney U	Järjestyslukujen ka	Kruskal-Wallis H
Keskeyttämisuhan alaiset opiskelijat tunnistetaan	386	4,21	0,79	Z = 9,413 p = 0,000 r = 0,34	442,77	Kruskal-Wallis H = 119,771; df = 2; p = 0,000
Oppilaitoksemme resursoinnissa on otettu huomioon keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden lisäohjauksen tarve	361	3,40	1,21		300,47	
Keskeyttämisuhan alaisilla opiskelijoilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet saada tarvitsemaansa ohjausta	381	4,22	0,84	Z = 9,451 p = 0,000 r = 0,35	440,90	
Oppilaitoksemme resursoinnissa on otettu huomioon keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden lisäohjauksen tarve	361	3,40	1,21		298,25	

LIITE 11: Ammatillinen perustutkintokoulutus: Ryhmien väliset erot keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjaukseen liittyen

Ryhmät	n	ka	kh	Mann-Whitney U	Järjestyslukujen ka	Kruskal-Wallis H
Oppilaitoksemme resursoinnissa on otettu huomioon keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden lisäohjauksen tarve						
ammatillinen- ja yto-opettaja, ohjaaja	208	3,19	1,21	Z = -3,923 p = 0,000 r = 0,25	114,95	Kruskal-Wallis H = 24,471; df = 4; p = 0,000
koulutuksen johto	35	4,03	0,82		163,91	
opinto-ohjaaja	52	3,44	1,26	Z = -2,274 p = 0,023 r = 0,27	31,96	
oppilaitoksen johto	17	4,24	0,83		44,29	

LIITE 12. Lukio: Organisointiin liittyvien väittämien väliset erot

Ryhmät	n	ka	kh	Mann-Whitney U	Järjestyslukujen ka	Kruskal-Wallis H
Ohjaus- ja opetushenkilöstön työnjako opinto-ohjauksessa on selkeä	373	4,37	0,76	Z = 8,586 p = 0,000 r = 0,32	433,45	Kruskal-Wallis H = 110,960; df = 3; p = 0,000
Ohjaus- ja opetushenkilöstöllä on riittävästi aikaa opiskelijoiden henkilökohtaiseen opinto-ohjaukseen	367	3,78	0,98		306,52	
Ohjaus- ja opetushenkilöstön välinen yhteistyö opinto-ohjaukseen liittyvissä asioissa on toimivaa	371	4,41	0,75	Z = 9,239 p = 0,000 r = 0,34	437,19	
Ohjaus- ja opetushenkilöstöllä on riittävästi aikaa opiskelijoiden henkilökohtaiseen opinto-ohjaukseen	367	3,78	0,98		301,08	

LIITE 13: Lukio: Keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden ohjaukseen liittyvien väittämien väliset erot

Ryhmät	n	ka	kh	Mann-Whitney U	Järjestyslukujen ka	Kruskal-Wallis H
Keskeyttämisuhan alaisilla opiskelijoilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet saada tarvitsemaansa ohjausta	357	4,53	0,64	Z = 7,304 p = 0,000 r = 0,29	360,87	Kruskal-Wallis H = 57,204; df = 2; p = 0,000
Oppilaitoksemme resursoinnissa on otettu huomioon keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden lisäohjauksen tarve	278	3,91	1,12		262,95	

LIITE 14. TUVa-koulutus: Opiskelijahuoltoon liittyvien väittämien väliset erot

Ryhmät	n	ka	kh	Mann-Whitney U	Järjestyslukujen ka	Kruskal-Wallis H
Yhteistyö opiskeluterveydenhuollon kanssa	57	4,28	0,96	Z = 3,126 p = 0,002 r = 0,31	57,32	Kruskal-Wallis H = 22,953; df = 2; p = 0,000
Yhteistyö psykologipalvelujen kanssa	42	3,45	1,40		40,07	
Yhteistyö kuraattoripalvelujen kanssa	57	4,56	0,89	Z = 4,630 p = 0,000 r = 0,47	60,43	
Yhteistyö psykologipalvelujen kanssa	42	3,45	1,40		35,85	

LIITE 15. TELMA-koulutus: Organisointiin liittyvien väittämien väliset erot

Ryhmät	n	ka	kh	Mann-Whitney U	Järjestyslukujen ka	Kruskal-Wallis H
Ohjaus- ja opetushenkilöstön välinen yhteistyö opinto-ohjaukseen liittyvissä asioissa on toimivaa	26	4,42	0,99	Z = 2,632 p = 0,009 r = 0,38	29,71	Kruskal-Wallis H = 8,340; df = 3; p = 0,039
Ohjaus- ja opetushenkilöstöllä on riittävästi aikaa opiskelijoiden henkilökohtaiseen opinto-ohjaukseen	23	3,78	0,95		19,67	
Ohjaus- ja opetushenkilöstön välinen yhteistyö opinto-ohjaukseen liittyvissä asioissa on toimivaa	26	4,42	0,99	Z = 2,132 p = 0,033 r = 0,31	28,13	
Opinto-ohjaukseen on riittävä määrä henkilöstöä suhteessa opiskelijamäärään	22	3,82	1,14		20,20	

Raportissa kuvataan Opinto-ohjauksen uusia muotoja koskevan arvioinnin (2022-2024) ensimmäisiä tuloksia. Arviointi keskittyy tarkastelemaan oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyen opinto-ohjausta, sen uusia muotoja, toteutustapoja sekä jatkumoa perusopetuksesta aina toisen asteen tutkinnon suorittamisen jälkeiseen ohjaukseen saakka. Arvioinnin ensimmäisessä vaiheessa arvioitiin erityisesti opinto-ohjauksen kokonaisuuden sekä uusien ohjauksen muotojen toteutumista ja toimivuutta. Arvioinnin kohteina olivat opinto-ohjauksen riittävyys, ohjaustarpeiden tunnistaminen, opinto-ohjauksen resursointi sekä opinto-ohjaukseen liittyvän yhteistyön toimivuus kouluissa ja oppilaitoksissa.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) on itsenäinen koulutuksen arviointiviranomainen. Se toteuttaa koulutukseen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien toimintaan liittyviä arviointeja varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen. Lisäksi arviointikeskus toteuttaa perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen oppimistulosten arviointeja. Keskuksen tehtävänä on myös tukea opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä ja korkeakouluja arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa sekä kehittää koulutuksen arviointia.

ISBN 978-952-206-823-1 pdf
ISSN 2342-4184 (verkkojulkaisu)

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
PL 380 (Hakaniemenranta 6)
00531 HELSINKI

Puhelinvaihte: 029 533 5500

karvi.fi